

Toeristische
Tendrapportage
Zeeland 2003/04

Toeristische Trendrapportage Zeeland 2003/04

Opdrachtgever: Provincie Zeeland

Opdracht: Jaarlijkse rapportage over het Zeeuwse aanbod van verblijfsaccommodaties, de vakanties van Nederlanders en buitenlandse gasten in Zeeland, dagrecreatie in Zeeland en de werkgelegenheid in de Zeeuwse toeristisch-recreatieve sector.

Uitgevoerd door:

Bureau voor Toerisme Zeeland
Kenniscentrum Toerisme & Recreatie
Diana Korteweg Maris
Telefoon: (0118) 659 998
E-mail: dkm@bvtz.nl

Uitgave: juni 2004

Bij het samenstellen van deze Toeristische Trendrapportage is de grootste zorgvuldigheid betracht, het Kenniscentrum Toerisme & Recreatie is echter niet aansprakelijk voor enige directe of indirecte schade als gevolg van de aangeboden informatie.

Overname van gegevens is toegestaan, mits met bronvermelding.

Inhoudsopgave

INLEIDING.....	1
SAMENVATTING.....	2
AANBOD VERBLIJFSACCOMMODATIES, 2003	3
HOTELS EN PENSIONS	3
HOTELS EN PENSIONS PER GEMEENTE	5
HUISJESCOMPLEXEN MET TOERISTISCHE VERHUUR.....	7
KAMPEERTERREINEN MET TOERISTISCHE VERHUUR	8
GROEPSACCOMMODATIES	9
JACHTHAVENS.....	9
VAKANTIES VAN NEDERLANDERS, 2003	10
VAKANTIEPARTICIPATIE.....	10
VAKANTIEFREQUENTIE	11
AANTAL VAKANTIES.....	12
VAKANTIEDUUR.....	15
TYPE VAKANTIE.....	16
ACCOMMODATIEVORM.....	17
HERHALINGSBEZOEK.....	20
BESTEDINGEN DOOR NEDERLANDSE VAKANTIEGANGERS, 2003	21
HERKOMSTGEBIEDEN	24
GEZINSSAMENSTELLING.....	26
SOCIALE KLASSE.....	27
REISGEZELSCHAP.....	28
KLANTTEVREDENHEID VAN NEDERLANDSE TOERISTEN IN ZEELAND	29
KWALITEIT DIENSTVERLENING / SERVICE	29
KWALITEIT ACCOMMODATIE	30
CIJFER VOOR VAKANTIE.....	31
VAKANTIES VAN BUITENLANDSE GASTEN, 2003.....	32
INKOMEND TOERISME IN NEDERLAND.....	32
INKOMEND TOERISME IN ZEELAND	34
DAGRECREATIE VANUIT WOONPLAATS, 2001/02.....	37
DAGTOCHTEN IN NEDERLAND	37
BESTEDINGEN IN NEDERLAND TIJDENS DAGTOCHTEN	39
DAGTOCHTEN IN ZEELAND	40
BESTEDINGEN IN ZEELAND TIJDENS DAGTOCHTEN	42
DAGRECREATIE VANAF VAKANTIE-ADRES, 2003	43
BEZOEKERSAANTALLEN ZEEUWSE ATTRACTIES, 2003.....	46
WERKGELEGENHEID, 2003.....	47
BRONVERMELDING	50
BIJLAGE 1: OMSCHRIJVING SOCIALE KLASSE.....	51
BIJLAGE 2: AFBAKENING TOERISTISCH-RECREATIEVE SECTOR	52

Inleiding

Sinds enkele jaren houdt het Bureau voor Toerisme Zeeland (BTZ) zich bezig met het verzamelen en analyseren van cijfers en gegevens over de toeristisch-recreatieve sector, om deze te vertalen in kennis die bruikbaar is voor een groot aantal partijen in en om de sector.

Voorheen verzamelde de Afdeling Economie van Provincie Zeeland gegevens over toerisme en recreatie. Deze gegevens werden gebundeld in diverse rapportages, die gedurende het jaar verschenen. Provincie Zeeland heeft deze taak in het kader van kenniscentrum-ontwikkelingen met ingang van 2003 overgedragen aan het BTZ. In het najaar van 2003 heeft het kenniscentrum van BTZ haar eerste rapportage gepubliceerd: "Stand van zaken toerisme en recreatie Zeeland, 2002".

De voorliggende rapportage is hierop het vervolg. Uit een groot aantal bronnen zijn gegevens verzameld over het Zeeuwse aanbod van verblijfsaccommodaties, de vakanties van Nederlanders en buitenlandse gasten in Zeeland, dagrecreatie in Zeeland en de werkgelegenheid in de Zeeuwse toeristisch-recreatieve sector.

Op de volgende pagina vindt u een samenvatting van de meest in het oog springende resultaten, daarna wordt ieder onderwerp uitvoerig behandeld.

Samenvatting

Aanbod

De ontwikkeling van het Zeeuwse toeristisch-recreatieve aanbod wordt gekenmerkt door kwaliteitsverbetering en/of schaalvergroting. In de hotelsector groeide het gemiddeld aantal kamers in een hotel iets en nam het aantal hotels met geen, 1 of 2 sterren af ten gunste van het aantal 3-sterrenhotels.

Op huisjescomplexen met toeristische verhuur groeide het aantal slaapplekken per bedrijf. Op kampeerterreinen met toeristische verhuur daalde het aantal slaapplekken per bedrijf, vaak duidt dit op minder, maar grotere standplaatsen: een investering in kwaliteit.

Vakanties van Nederlanders

Landelijk gezien daalde het aantal binnenlandse vakanties in 2003 met 3%, maar kustprovincie Zeeland profiteerde van het mooie zomerweer en realiseerde een groei van ruim 4%. Niet alle eilanden/regio's in Zeeland profiteerden hiervan mee: groei vond plaats op Schouwen-Duiveland en in Zeeuws-Vlaanderen, andere regio's constateerden een daling. Nederlandse vakantiegangers kozen in 2003 vaker voor een verblijf op een vaste kampeerplaats, ten koste van het verblijf in een vakantiewoning.

Qua bestedingen heeft Zeeland niet geprofiteerd van de stijging in het aantal Nederlandse vakantiegangers, tijdens de vakantie hield men wat vaker de hand op de knip.

Opvallend was dat in 2003 meer Zeeuwen op vakantie gingen in de eigen provincie, ook nam het aantal vakantiegangers uit Brabant en Zuid-Holland toe.

Verder valt bij de kenmerken van de toerist op dat het aantal vakantiegangers uit de lage sociale klassen C en D toenam: hun aandeel steeg van 21% naar 30%, ten koste van de aandelen van de hoge sociale klassen A en Bb.

De Nederlandse toeristen waren in 2003 tevreden over de vakantie in Zeeland, gemiddeld waardeerden zij hun vakantie met het cijfer 7,9.

Vakanties van buitenlandse gasten

Landelijk was er in 2003 sprake van een daling van bijna 3%, Zeeland mocht echter een groei van maar liefst 19% noteren. 20% meer Duitsers en 33% meer Belgen kwamen in 2003 naar Zeeland¹, een gigantische groei die mogelijk verklaard kan worden door het mooie weer.

Dagrecreatie

Over dagrecreatie vanuit de woonplaats zijn helaas geen nieuwe gegevens beschikbaar, daarom worden de 'oude' gegevens nogmaals getoond. Nieuwe gegevens over dagrecreatie tijdens de vakantie zijn wel beschikbaar. Bij deze gegevens is de invloed van het warme weer en van de economische tegenwind wel zichtbaar: wat minder vaak uit eten en winkelen en vaak naar het strand. Ook de ontwikkeling in de bezoekersaantallen is wisselend.

Werkgelegenheid

De ontwikkeling van de werkgelegenheid volgt de ontwikkeling van het aantal toeristen: een groei in het aantal banen van 0,4%. Deze groei is verdeeld over alle sectoren, maar niet over alle regio's. De werkgelegenheid op Schouwen-Duiveland en in Zeeuws-Vlaanderen liep iets terug, groei was er voor Walcheren en vooral voor de regio Bevelanden & Tholen.

---

¹ Dit zijn alleen de vakantiegangers die verbleven in een toeristische accommodatie, verblijf op een vaste standplaats, in een tweede woning e.d. wordt niet geregistreerd.

Aanbod verblijfsaccommodaties, 2003

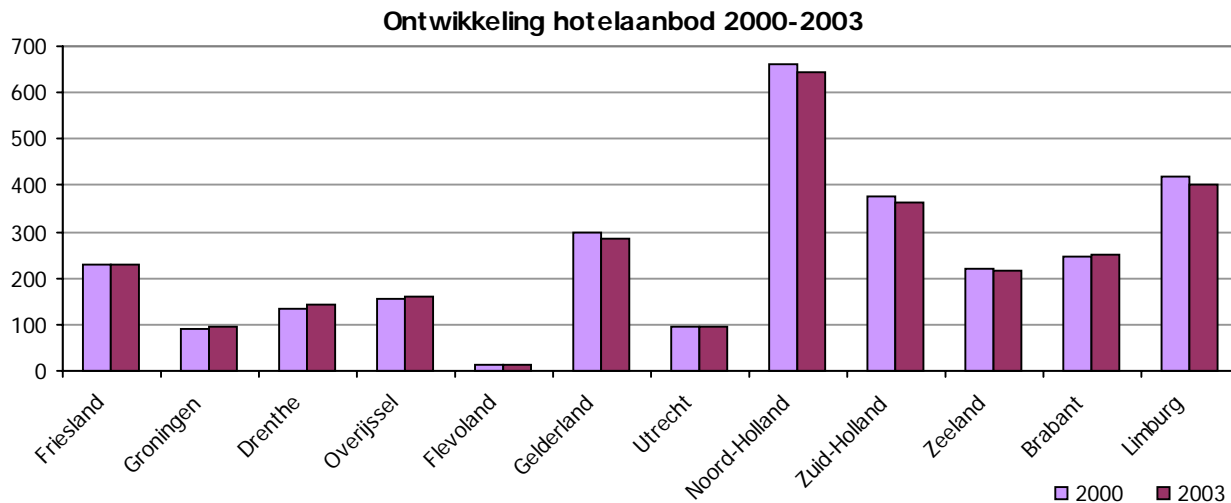
Hotels en pensions

In onderstaande tabel wordt het aanbod van hotels en pensions per provincie weergegeven.

Provincies	Aantal bedrijven		Aantal kamers		Gem. aantal kamers per hotel
	<i>absoluut</i>	%	<i>absoluut</i>	%	
Friesland	229	7,9%	4.503	4,9%	20
Groningen	93	3,2%	2.029	2,2%	22
Drenthe	142	4,9%	2.403	2,6%	17
Overijssel	158	5,5%	4.383	4,7%	28
Flevoland	15	0,5%	638	0,7%	43
Gelderland	285	9,9%	9.165	9,9%	32
Utrecht	93	3,2%	4.375	4,7%	47
Noord-Holland	645	22,3%	28.141	30,4%	44
Zuid-Holland	364	12,6%	14.856	16,1%	41
Zeeland	217	7,5%	3.949	4,3%	18
Noord-Brabant	249	8,6%	8.344	9,0%	34
Limburg	400	13,8%	9.686	10,5%	24
Nederland totaal	2.890	100,0%	92.472	100,0%	32

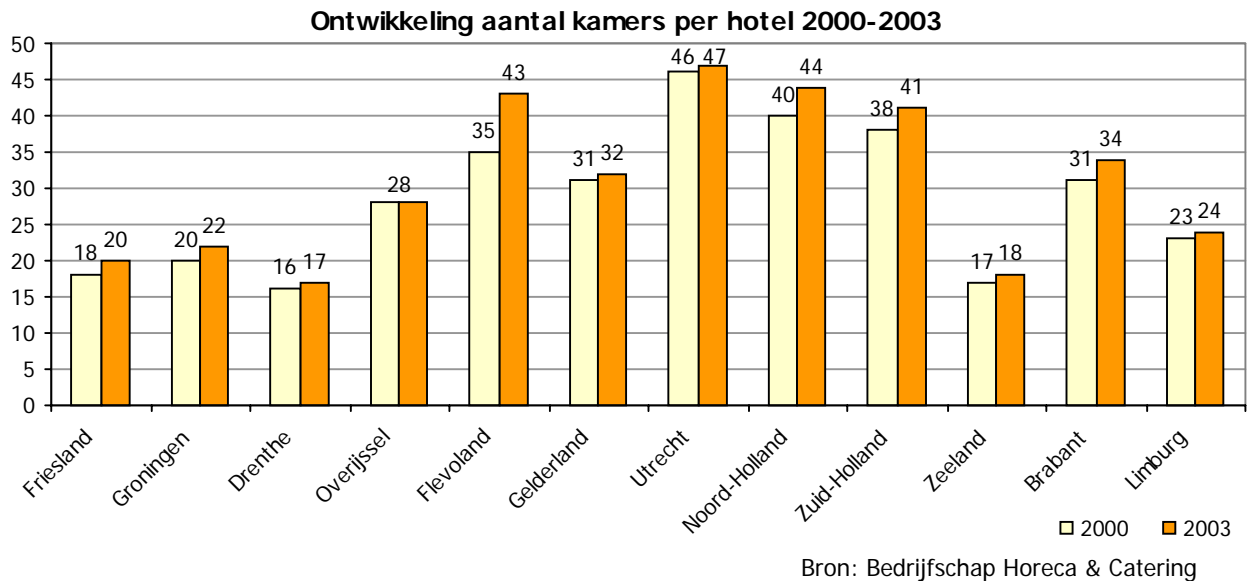
Bron: Bedrijfschap Horeca & Catering

Zeeland telt 7,5% van het totale aantal bedrijven in Nederland en bezet daarmee de zevende plaats op de ranglijst. Het aantal kamers per accommodatie ligt in Zeeland met een gemiddelde van 18 een stuk lager dan het landelijk gemiddelde.

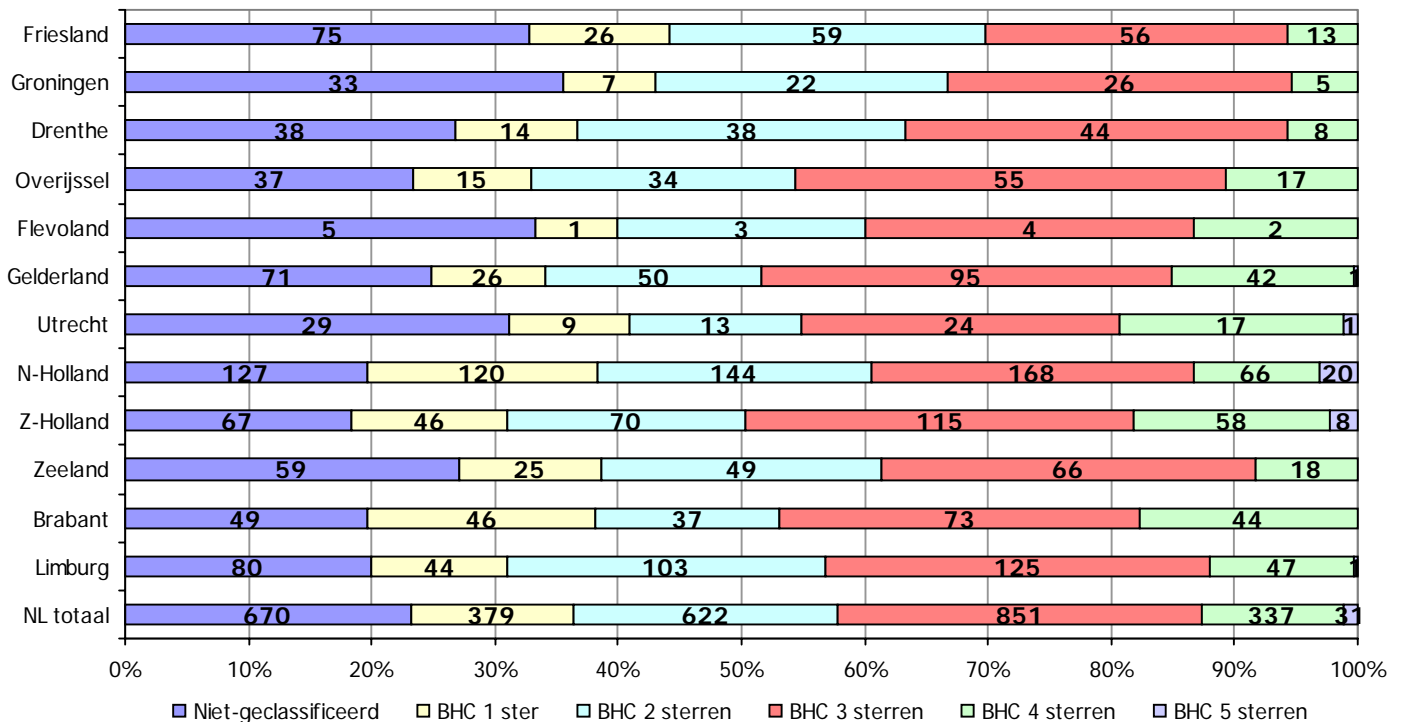
Bron: Bedrijfschap Horeca & Catering

In de periode 2000-2003 is het Nederlandse hotelaanbod gekrompen van 2.937 hotels naar 2.890 hotelaccommodaties. Ook in Zeeland daalde het aantal hotels, van 221 naar 217. Hoewel het aantal bedrijven in Nederland daalde, groeide het aantal hotelkamers met 5% naar 92.572 kamers. In Zeeland deed zich eenzelfde ontwikkeling voor: het aantal hotelkamers steeg met 3% naar 3.949 kamers. Deze schaalvergroting wordt geïllustreerd door het diagram op de volgende pagina.

Classificatie hotels en pensions

Van de Zeeuwse hotels en pensions zijn 158 accommodaties geclassificeerd volgens de Benelux Hotelclassificatie (oude systeem), dit is 73% van het totaal. De aantallen geclassificeerde hotels in de verschillende provincies zien er als volgt uit:

Zeeland telt, vergeleken bij het landelijk gemiddelde, relatief veel niet-geclassificeerde hotels en pensions en relatief weinig hotels in de luxe categorieën.

Hotels en pensions per gemeente

Gemeente	Aantal bedrijven		Aantal kamers		Gem. aantal kamers per hotel
	<i>absoluut</i>	%	<i>absoluut</i>	%	
Borsele	1	0,5%	25	0,6%	25
Goes	4	1,8%	161	4,1%	40
Hulst	6	2,8%	65	1,6%	11
Kapelle	4	1,8%	74	1,9%	19
Middelburg	11	5,1%	213	5,4%	19
Noord-Beveland	9	4,1%	76	1,9%	8
Reimerswaal	3	1,4%	32	0,8%	11
Schouwen-Duiveland	44	20,3%	756	19,1%	17
Sluis	39	18,0%	614	15,5%	16
Terneuzen	19	8,8%	456	11,5%	24
Tholen	4	1,8%	24	0,6%	6
Veere	59	27,2%	1.179	29,9%	20
Vlissingen	14	6,5%	274	6,9%	20
Zeeland totaal	217	100%	3.949	100%	18

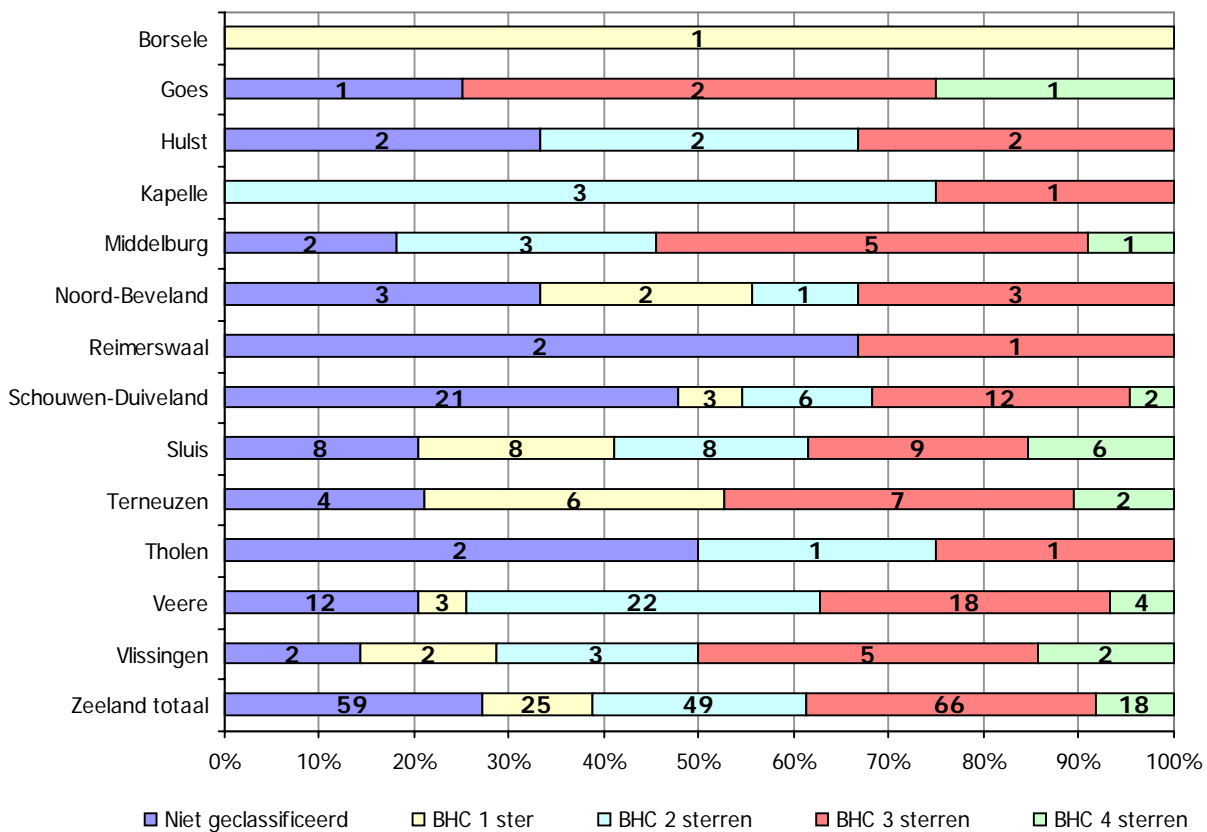
Bron: Bedrijfschap Horeca & Catering

De gemeente Veere is de vestigingsplaats van het grootste aantal hotels en pensions in Zeeland. De gemeenten Schouwen-Duiveland en Sluis nemen de tweede en derde plek in op de ranglijst. Hoewel het voor de top-3 geen verschil maakt, is in diverse gemeenten het aantal hotels gewijzigd ten opzichte van 2002: Schouwen-Duiveland heeft er een hotel bij gekregen, Sluis en Veere hebben respectievelijk 3 en 2 hotels moeten 'inleveren'. Terneuzen kreeg er 3 hotels bij.

In bovenstaand overzicht valt verder op dat de gemeente Goes relatief grootschalige accommodaties kent. Tholen en Noord-Beveland worden daarentegen gekenmerkt door de relatieve kleinschaligheid van de accommodaties. Het hotel in de gemeente Borsele heeft uitgebreid met 7 kamers naar een totaal van 25 kamers.

De classificatie van hotels in de Zeeuwse gemeenten is in onderstaand overzicht zichtbaar.

Bron: Bedrijfschap Horeca & Catering

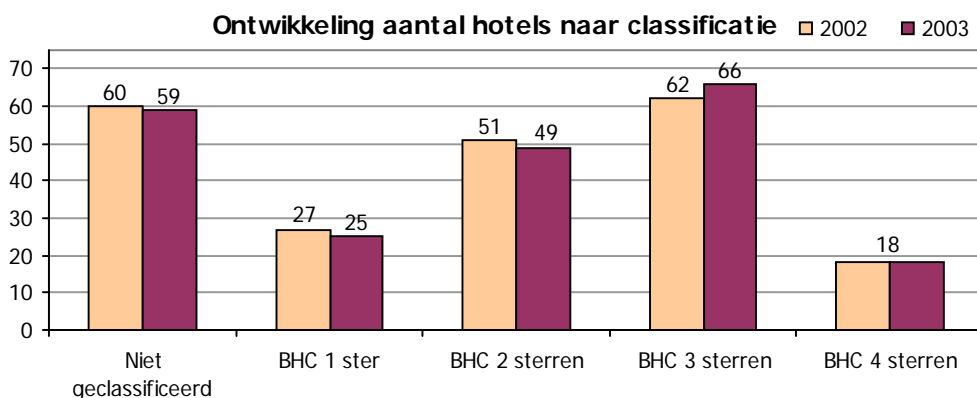
De mutaties in het hotelaanbod hebben ook plaatsgevonden op het gebied van de hotelclassificatie. Zo is het hotelaanbod op Schouwen-Duiveland opgewaardeerd door de komst van een nieuw 3-sterrenhotel en de upgrading van twee hotels van 2 sterren naar een 3-sterrenstatus.

In Veere verdween een hotel met 1 ster en een 2-sterrenhotel. Een ander 2-sterrenhotel werd bekroond met een extra ster en mag zich nu een 3-sterrenhotel noemen.

De drie nieuwe hotels in Terneuzen zijn geen van allen geclassificeerd.

Ten slotte zijn in Sluis 2 niet-geclassificeerde hotels en een hotel met 1 ster verdwenen, daarnaast heeft een 2-sterrenhotel één ster verloren.

Op Zeeuws niveau worden alle mutaties samengebracht en kan worden geconcludeerd dat er een lichte daling heeft plaatsgevonden bij de hotels met lage classificaties en een stijging bij de hotels met drie sterren.

Bron: Bedrijfschap Horeca & Catering

Huisjescomplexen met toeristische verhuur

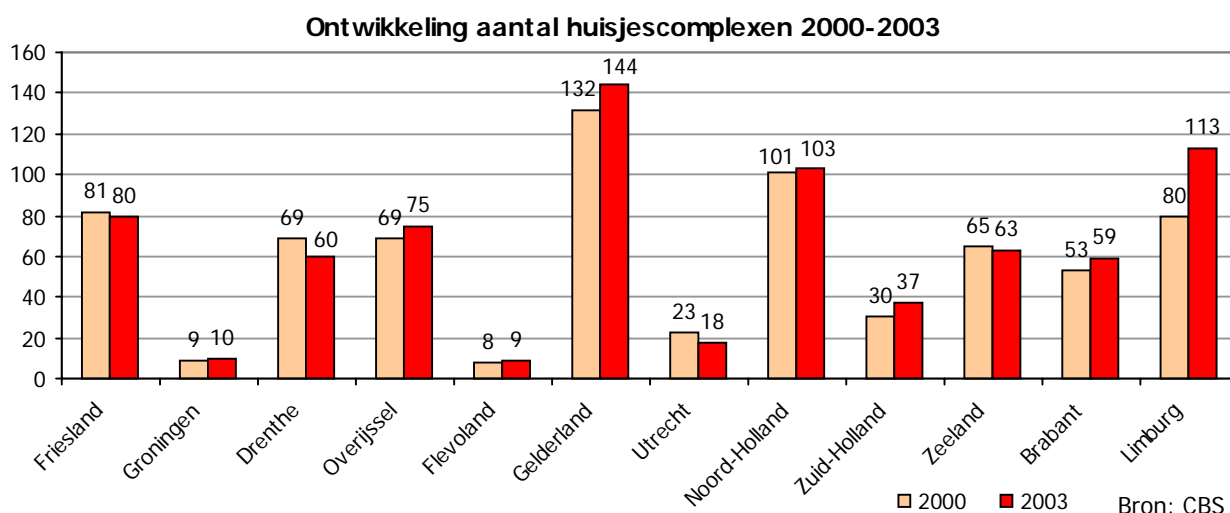
Een huisjescomplex betreft een complex bestaande uit ten minste 20 zomerhuisjes, (vakantie)bungalows of (vakantie)appartementen, voor zover deze verblijfseenheden hoofdzakelijk voor verhuur door de exploitant of beheerder van het complex beschikbaar zijn. Complexen tweede woningen, waarvan de individuele woningen in eigendom zijn van afzonderlijke particulieren en die niet hoofdzakelijk beschikbaar zijn voor verhuur door de exploitant van het complex, behoren dus niet tot deze categorie. Tweede woningen (dus in eigendom van een particulier) die verhuurd worden door een gezamenlijke beheerder (bijv. Landal Green Parcs) zijn inbegrepen, losse verhuur door particulieren niet.

In onderstaande tabel volgt een overzicht van het aanbod van huisjescomplexen per provincie voor het jaar 2003.

Provincie	Aantal bedrijven		Aantal slaapplekken		Gem. per bedrijf
	<i>absoluut</i>	%	<i>absoluut</i>	%	
Friesland	80	10,4%	11.605	5,8%	145
Groningen	10	1,3%	4.264	2,1%	426
Drenthe	60	7,8%	21.206	10,6%	353
Overijssel	75	9,7%	17.709	8,8%	236
Flevoland	9	1,2%	5.047	2,5%	561
Gelderland	144	18,7%	28.670	14,3%	199
Utrecht	18	2,3%	2.488	1,2%	138
Noord-Holland	103	13,4%	22.714	11,3%	221
Zuid-Holland	37	4,8%	16.342	8,2%	442
Zeeland	63	8,2%	22.377	11,2%	355
Noord-Brabant	59	7,7%	18.630	9,3%	316
Limburg	113	14,7%	29.226	14,6%	259
Nederland totaal	771	100%	200.278	100%	260

Bron: CBS

Zeeland staat op de zesde plek voor wat betreft het aantal bedrijven in het segment huisjescomplexen. Er is echter een vierde plaats weggelegd voor Zeeland voor wat betreft het aantal slaapplekken. De complexen in Zeeland zijn in vergelijking met de andere provincies relatief groot met gemiddeld 355 slaapplekken per bedrijf.

In Zeeland is het aantal huisjescomplexen (volgens de CBS-definitie) in de periode 2000-2003 afgenomen van 65 naar 63. Het aantal slaapplekken op de complexen is in die periode toegenomen met 12%.

Kampeerterreinen met toeristische verhuur

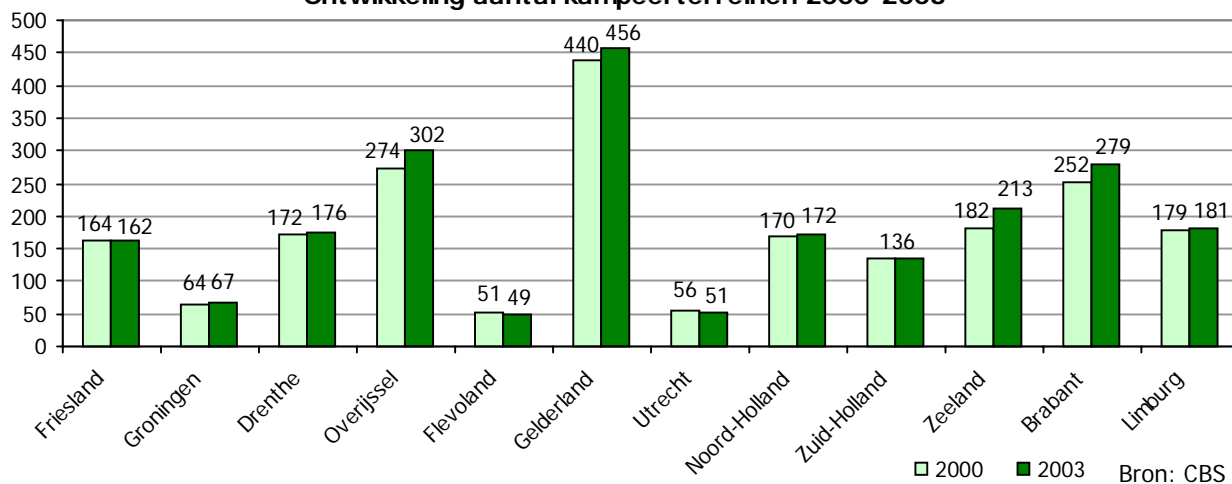
De hieronder weergegeven aantallen betreffen kampeerterreinen met toeristische verhuur en ten minste 20 slaapplekken in 2003. Dit houdt in dat alle vaste standplaatsen en een deel van de minicampings buiten beschouwing worden gelaten. Dit beeld is dus niet volledig!

Provincie	Aantal bedrijven		Aantal slaapplekken		Gem. per bedrijf
	<i>absoluut</i>	%	<i>absoluut</i>	%	
Friesland	162	7,2%	53.172	7,4%	328
Groningen	67	3,0%	17.270	2,4%	258
Drenthe	176	7,8%	64.234	9,0%	365
Overijssel	302	13,5%	76.457	10,7%	253
Flevoland	49	2,2%	19.483	2,7%	398
Gelderland	456	20,3%	115.310	16,1%	253
Utrecht	51	2,3%	20.309	2,8%	398
Noord-Holland	172	7,7%	76.238	10,6%	443
Zuid-Holland	136	6,1%	39.615	5,5%	291
Zeeland	213	9,5%	80.292	11,2%	377
Noord-Brabant	279	12,4%	85.759	12,0%	307
Limburg	181	8,1%	69.085	9,6%	382
Nederland totaal	2.244	100%	717.224	100%	320

Bron: CBS

Zeeland staat met 213 bedrijven op de vierde plaats wat betreft het aantal kampeerterreinen en voor wat betreft het aantal slaapplekken bezet Zeeland de derde plaats. Met het hoge aantal slaapplekken per bedrijf behoren de Zeeuwse kampeerterreinen tot de grotere campings in Nederland.

Ontwikkeling aantal kampeerterreinen 2000-2003

Bron: CBS

Het aantal kampeerterreinen is in de periode 2000-2003 in Zeeland flink gegroeid, van 182 naar 213 bedrijven. Het totaal aantal slaapplekken is echter stabiel gebleven, wat duidt op kleinere kampeerterreinen. Een en ander kan wellicht verklaard worden door de kwaliteitsverbetering die door diverse campinghouders is uitgevoerd, waarbij de vergroting van standplaatsen leidde tot een daling van het totaal aantal plaatsen op een terrein. Daarnaast speelt wellicht ook de opkomst van kampeermogelijkheden op de boerderij mee. Kampeerterreinen die voorheen niet werden meegeteld omdat men minder dan 20 standplaatsen had, worden na een kleine uitbreiding van het aantal standplaatsen nu wel meegerekend door het CBS.

Groepsaccommodaties

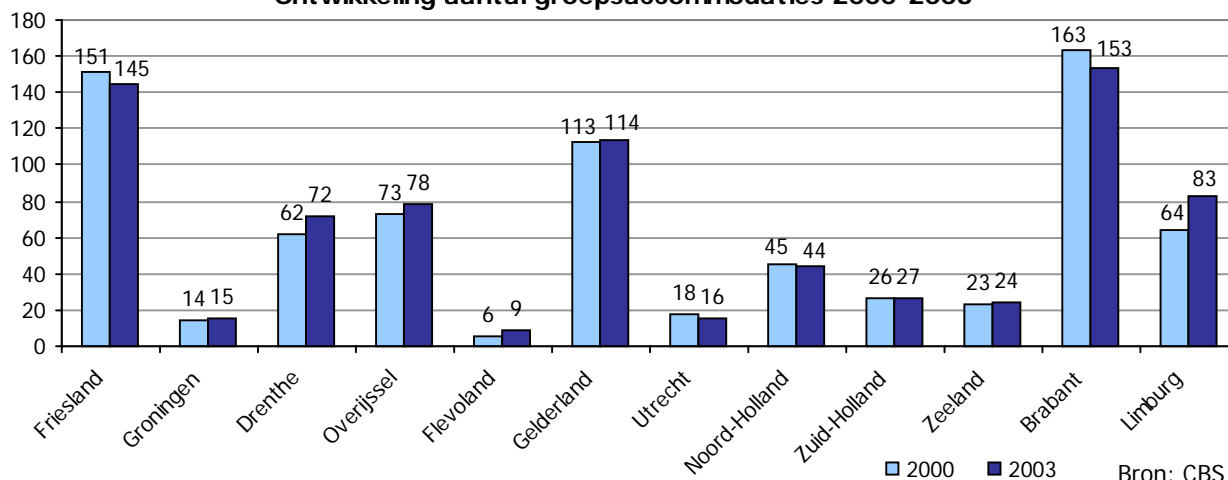
In onderstaande tabel volgt een overzicht van het aanbod van groepsaccommodaties per provincie in 2003.

Provincie	Aantal bedrijven		Aantal slaappleaatsen		Gem. per bedrijf
	<i>absoluut</i>	%	<i>absoluut</i>	%	
Friesland	145	18,6%	10.474	18,5%	72
Groningen	15	1,9%	953	1,7%	64
Drenthe	72	9,2%	5.247	9,3%	73
Overijssel	78	10,0%	5.590	9,9%	72
Flevoland	9	1,2%	925	1,6%	103
Gelderland	114	14,6%	8.170	14,4%	72
Utrecht	16	2,1%	1.868	3,3%	117
Noord-Holland	44	5,6%	2.501	4,4%	57
Zuid-Holland	27	3,5%	1.629	2,9%	60
Zeeland	24	3,1%	1.641	2,9%	68
Noord-Brabant	153	19,6%	11.271	19,9%	74
Limburg	83	10,6%	6.337	11,2%	76
Nederland totaal	780	100%	56.606	100%	73

Bron: CBS

In Zeeland bevindt zich een gering aantal groepsaccommodaties, die gemiddeld wat kleiner zijn dan groepsaccommodaties in de rest van het land.

Ontwikkeling aantal groepsaccommodaties 2000-2003

Bron: CBS

Het aanbod van groepsaccommodaties heeft zich landelijk gezien wat gestabiliseerd, in sommige provincies is het aantal accommodaties wat gedaald, in andere provincies is er sprake van lichte groei. Ook het aantal slaappleaatsen is stabiel gebleven.

Jachthavens²

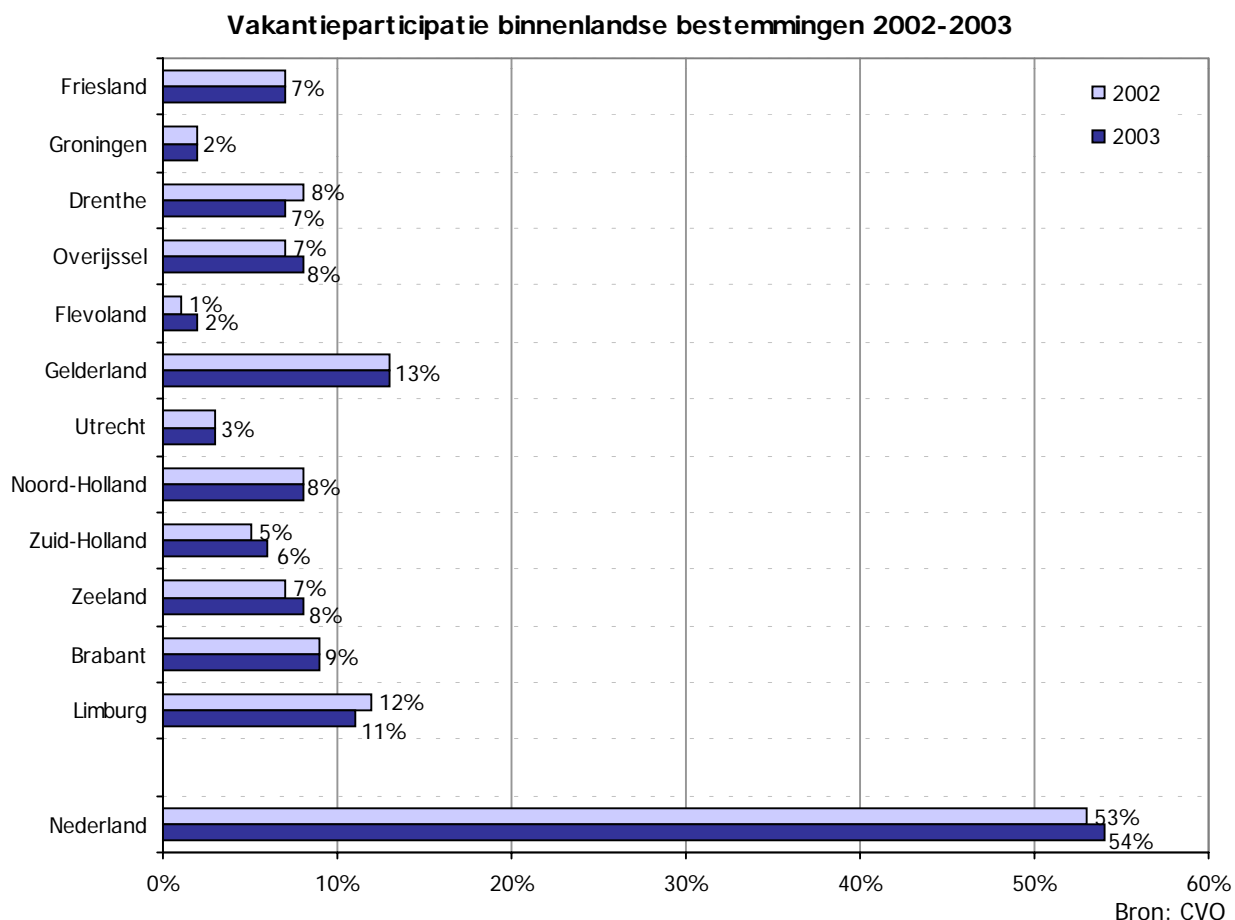
Volgens de gegevens van Bureau voor Toerisme Zeeland telt Zeeland 40 jachthavens en/of watersportverenigingen, verspreid over de hele provincie. Hoewel exacte aantallen niet bekend zijn, wordt het aantal ligplaatsen binnen de havens geraamd op ruim 10.000. Het aantal aanlegplaatsen buiten havens is onbekend.

² Bron: Overzicht jachthavens in de "Deltagids 2003" - Bureau voor Toerisme Zeeland

Vakanties van Nederlanders, 2003³

Vakantieparticipatie

De vakantieparticipatie geeft het percentage van de Nederlandse bevolking aan, dat in een bepaald jaar minstens éénmaal op vakantie is geweest. Deze participatie kan ook berekend worden voor verschillende bestemmingen.

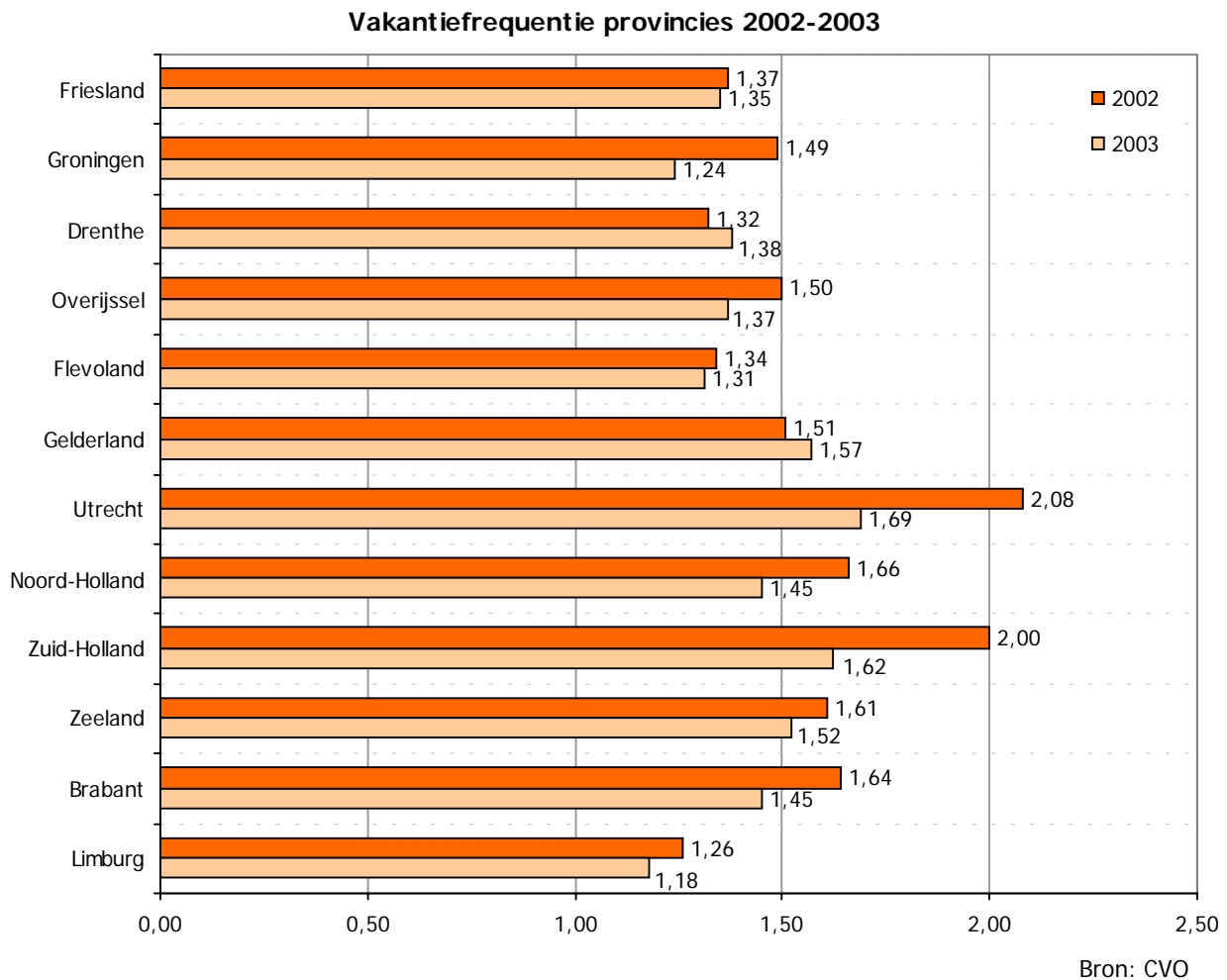

In 2003 is 82% van de Nederlanders op vakantie geweest; 54% van de Nederlanders is ten minste één keer in eigen land op vakantie geweest. Binnen Nederland kent Gelderland de hoogste vakantieparticipatie, gevolgd door Limburg en Brabant. Zeeland staat op een gedeelde vierde plaats: in 2003 heeft 8% van de Nederlanders ten minste één vakantie doorgebracht in Zeeland.

³ **Let op:** dit hoofdstuk behandelt de vakanties van Nederlanders, toeristische én vaste standplaatsvakanties. Verblijf met een zakelijk motief en vakanties van buitenlandse gasten zijn niet in dit hoofdstuk opgenomen.

Vakantiefrequentie

Het begrip 'vakantiefrequentie' drukt het gemiddeld aantal vakanties uit dat de Nederlandse vakantiegangers in de betreffende periode (2003) hebben ondernomen.

De vakantiefrequentie is het hoogst in de provincie Utrecht, in deze provincie is het aandeel van vaste standplaatsvakanties zeer groot.

In Zeeland ging men in 2003 gemiddeld 1,52 keer op vakantie.

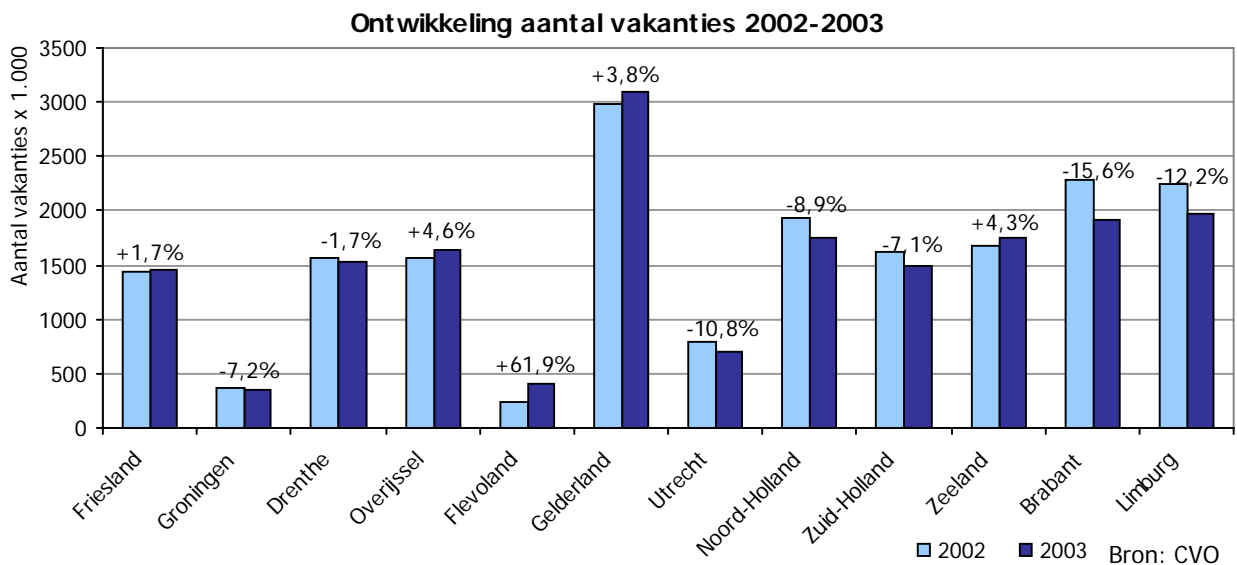
Aantal vakanties

Nederlanders brachten in 2003 ruim 18 miljoen vakanties door in eigen land (zowel toeristische als vaste standplaatsvakanties), 3% minder dan in 2002. Het aantal binnenlandse vakantie-overnachtingen daalde met 7%.

Provincie	Aantal vakanties		Aantal vakantie-overnachtingen	
	<i>absoluut</i>	%	<i>absoluut</i>	%
Friesland	1.458.000	8,1%	8.546.000	8,5%
Groningen	348.000	1,9%	1.926.000	1,9%
Drenthe	1.530.000	8,5%	8.241.000	8,2%
Overijssel	1.647.000	9,1%	9.560.000	9,5%
Flevoland	400.000	2,2%	1.956.000	1,9%
Gelderland	3.098.000	17,1%	17.328.000	17,3%
Utrecht	705.000	3,9%	3.578.000	3,6%
Noord-Holland	1.755.000	9,7%	9.716.000	9,7%
Zuid-Holland	1.500.000	8,3%	7.390.000	7,4%
Zeeland	1.754.000	9,7%	12.091.000	12,1%
Noord-Brabant	1.921.000	10,6%	10.063.000	10,0%
Limburg	1.974.000	10,9%	9.817.000	9,8%
Nederland totaal	18.091.000	100%	100.319.000	100%

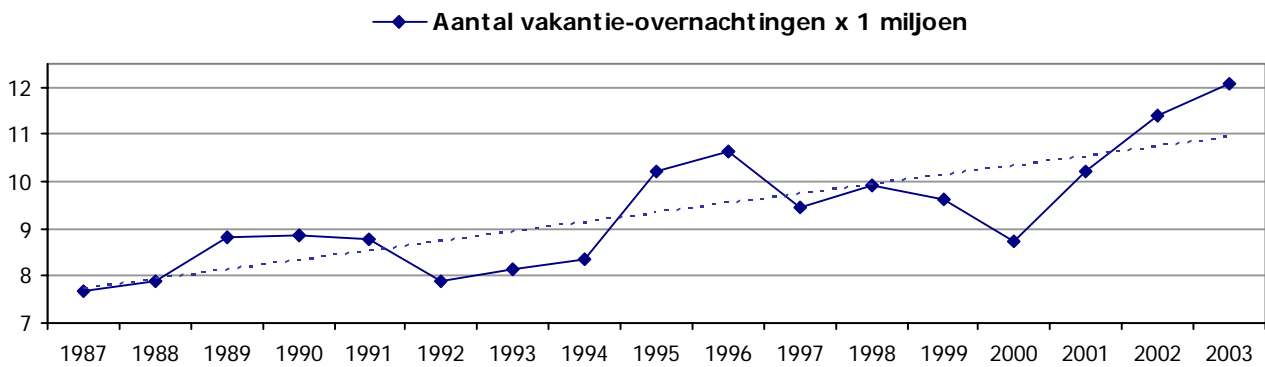
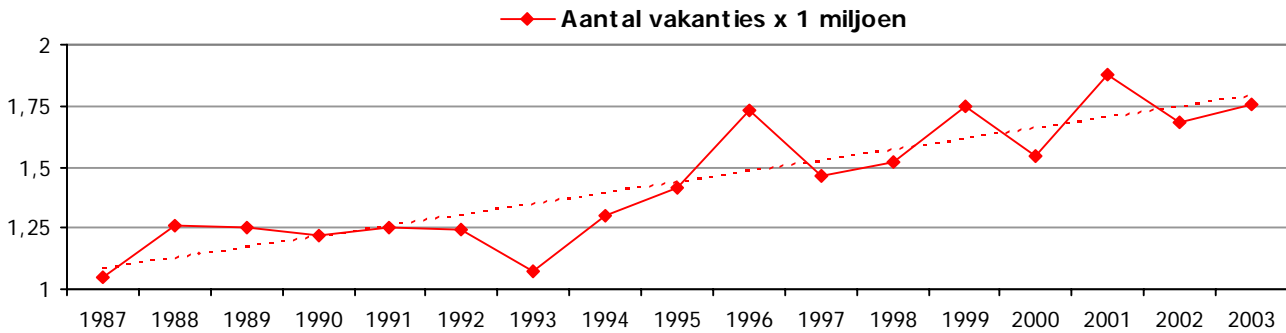
Bron: CVO

Gelderland is al jaren koploper op de binnenlandse vakantiemarkt. Zeeland bezet de tweede plaats op de ranglijst voor wat betreft het aantal vakantie-overnachtingen en de vijfde positie voor wat betreft het aantal vakanties.

Slechts enkele provincies mochten zich in 2003 verheugen in een groei van het aantal binnenlandse vakanties. Gelderland wist haar koppositie verder te verstevigen en hekkensluiter van 2002 Flevoland is een plaatsje op de ranglijst geklommen. Ook Zeeland heeft een forse groei mogen noteren.

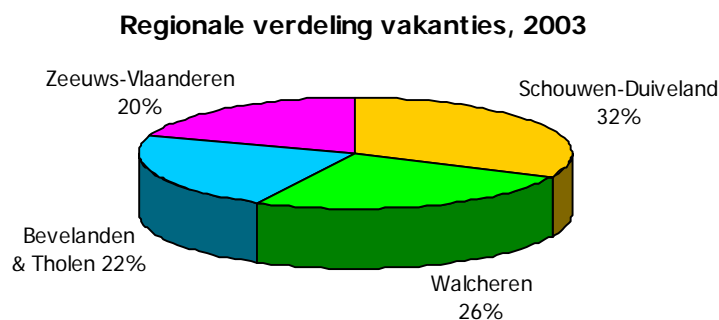
In 2003 ontving Zeeland 1,75 miljoen Nederlandse toeristen, een stijging van ruim 4% ten opzichte van 2002. Het aantal vakanties dat door Nederlanders in Zeeland wordt doorgebracht kent weliswaar flinke schommelingen, maar groeit nog steeds (vgl. de trendlijn). Het aantal vakantie-overnachtingen kent in de laatste jaren een enorme groei: in 2003 zijn voor het eerst meer dan 12 miljoen vakantie-overnachtingen door Nederlanders in Zeeland doorgebracht. Ten opzichte van 2002 is dat een groei van maar liefst 8%.

Bron: CVO

Zeeuwse regio's

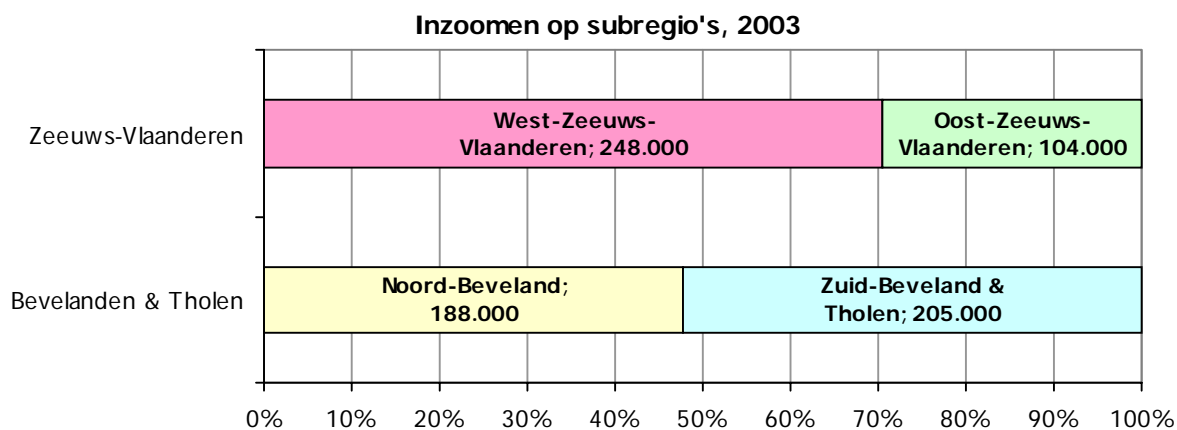
De meeste Nederlandse vakantiegangers hebben hun vakantie in Zeeland doorgebracht op Schouwen-Duiveland. Deze gemeente heeft een aandeel van 32%. Opvallend is de relatief evenredige verdeling van de binnenlandse vakanties over de Zeeuwse regio's.

Bron: CVO

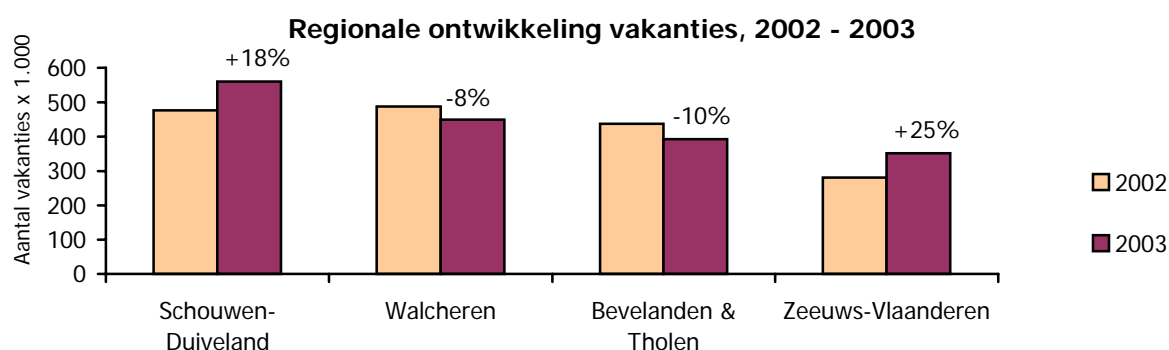

Op de vorige pagina werd de regionale verdeling van de binnenlandse vakanties getoond. Binnen de regio's verschillen de karakters sterk. Daarom wordt in onderstaande grafiek ingezoomd op de verdeling van de vakanties binnen de regio's Zeeuws-Vlaanderen en Bevelanden & Tholen. Dan blijkt dat 70% van de binnenlandse vakanties in Zeeuws-Vlaanderen wordt doorgebracht in de kuststreek (West-Zeeuws-Vlaanderen = gemeente Sluis) en 30% in het achterland. In de regio Bevelanden & Tholen wordt 48% van de binnenlandse vakanties doorgebracht op Noord-Beveland, de overige vakanties zijn verdeeld over Zuid-Beveland & Tholen.

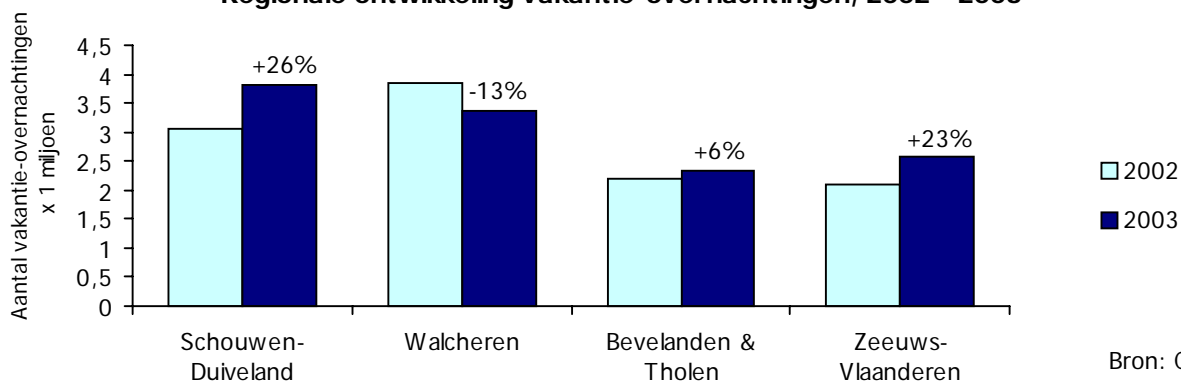
Bron: CVO

De stijging van het aantal binnenlandse vakanties in Zeeland is niet gelijkmatig verdeeld over alle regio's en eilanden. Schouwen-Duiveland en vooral Zeeuws-Vlaanderen mochten zich verheugen in een enorme groei ten opzichte van 2002. De groei in Zeeuws-Vlaanderen was met name zichtbaar in het achterland, het aantal vakanties heeft zich daar nagenoeg verdubbeld. De regio's Walcheren en Bevelanden & Tholen kregen echter te maken met een daling van het aantal Nederlandse gasten. Voor de regio Bevelanden & Tholen moet dit echter genuanceerd worden: op Noord-Beveland was er sprake van minder Nederlandse toeristen, Zuid-Beveland & Tholen realiseerden een kleine groei.

Bron: CVO

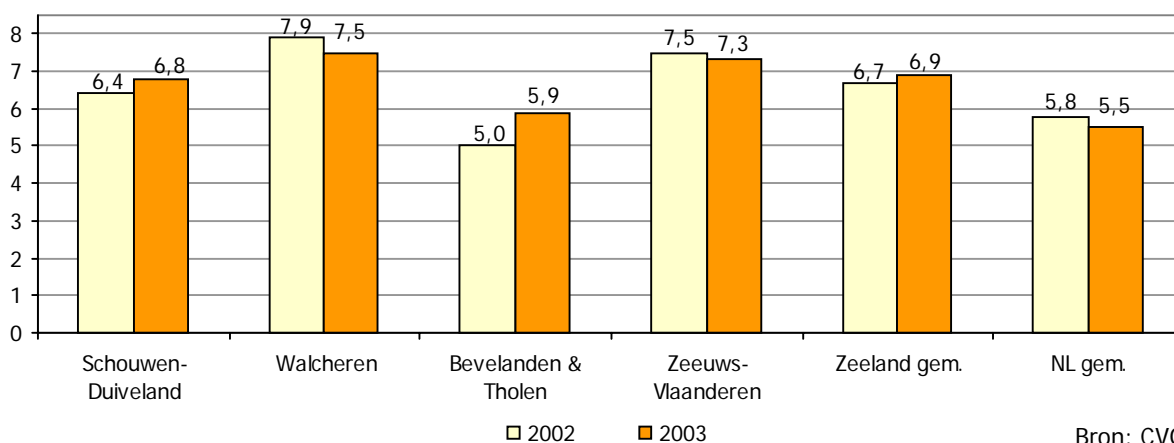
Regionale ontwikkeling vakantie-overnachtingen, 2002 - 2003

Vakantieduur

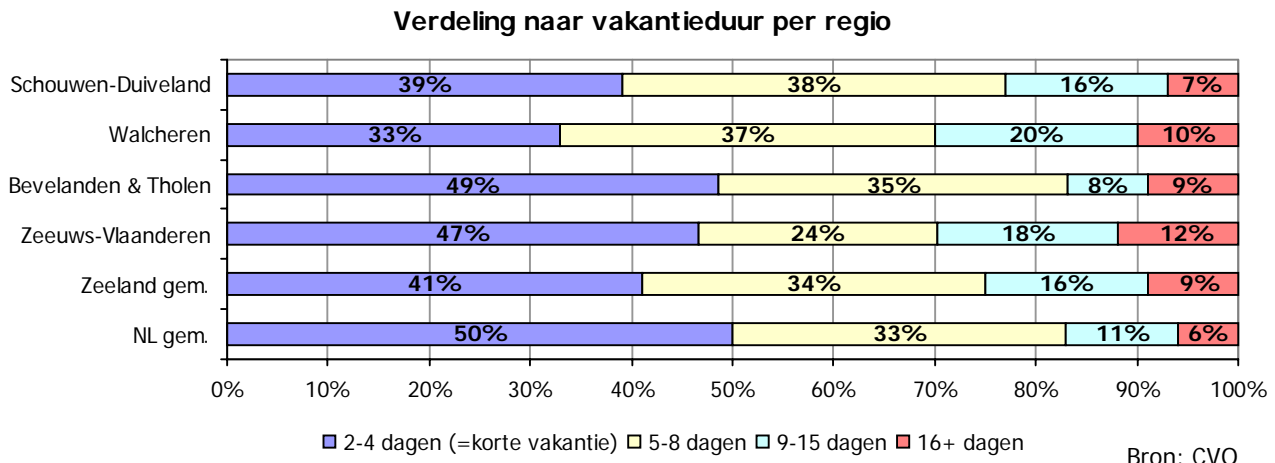
In onderstaande grafiek wordt de ontwikkeling van de gemiddelde vakantieduur weergegeven voor de Zeeuwse regio's, Zeeland gemiddeld en voor alle binnenlandse vakanties. Hieruit blijkt dat in Zeeland langere vakanties worden doorgebracht dan in andere provincies. Vooral op Walcheren en in Zeeuws-Vlaanderen verblijft men relatief lang.

Ontwikkeling vakantieduur in nachten 2002-2003

De gemiddelde vakantieduur is voor alle binnenlandse vakanties gedaald, maar voor Zeeland niet overal. Schouwen-Duiveland en de Bevelanden & Tholen mogen een groei in de vakantieduur noteren. Walcheren en Zeeuws-Vlaanderen zien een kortere vakantieduur in hun regio's.

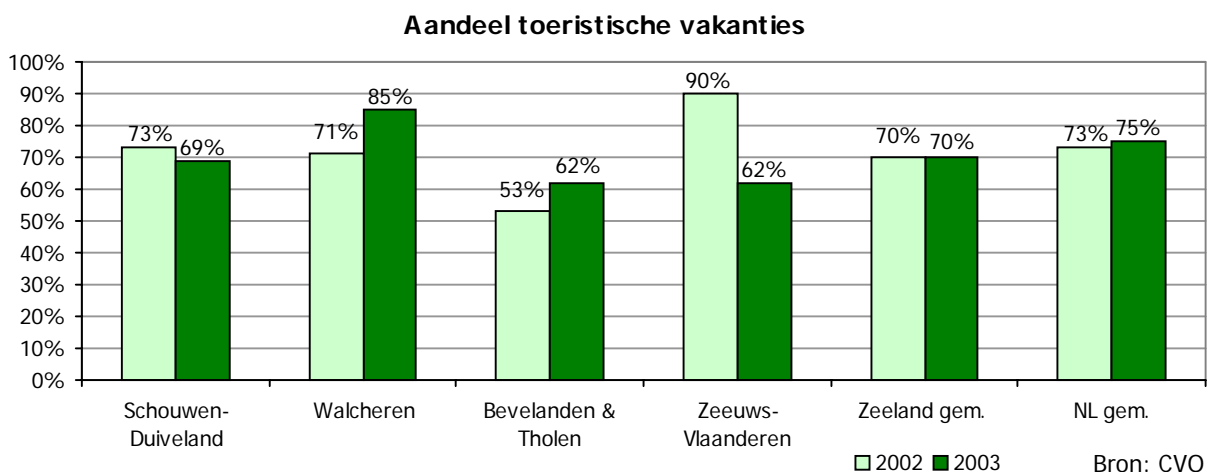
De verhouding tussen korte en langere vakanties wordt duidelijk in onderstaand diagram.

In Zeeland werden in 2003 minder korte vakanties doorgebracht dan in de rest van Nederland. Met name op Walcheren vinden weinig korte vakanties plaats, in deze regio is het aandeel vakanties van 9-15 dagen bovengemiddeld hoog. In Zeeuws-Vlaanderen worden relatief weinig vakanties van 5-8 dagen doorgebracht.

Type vakantie

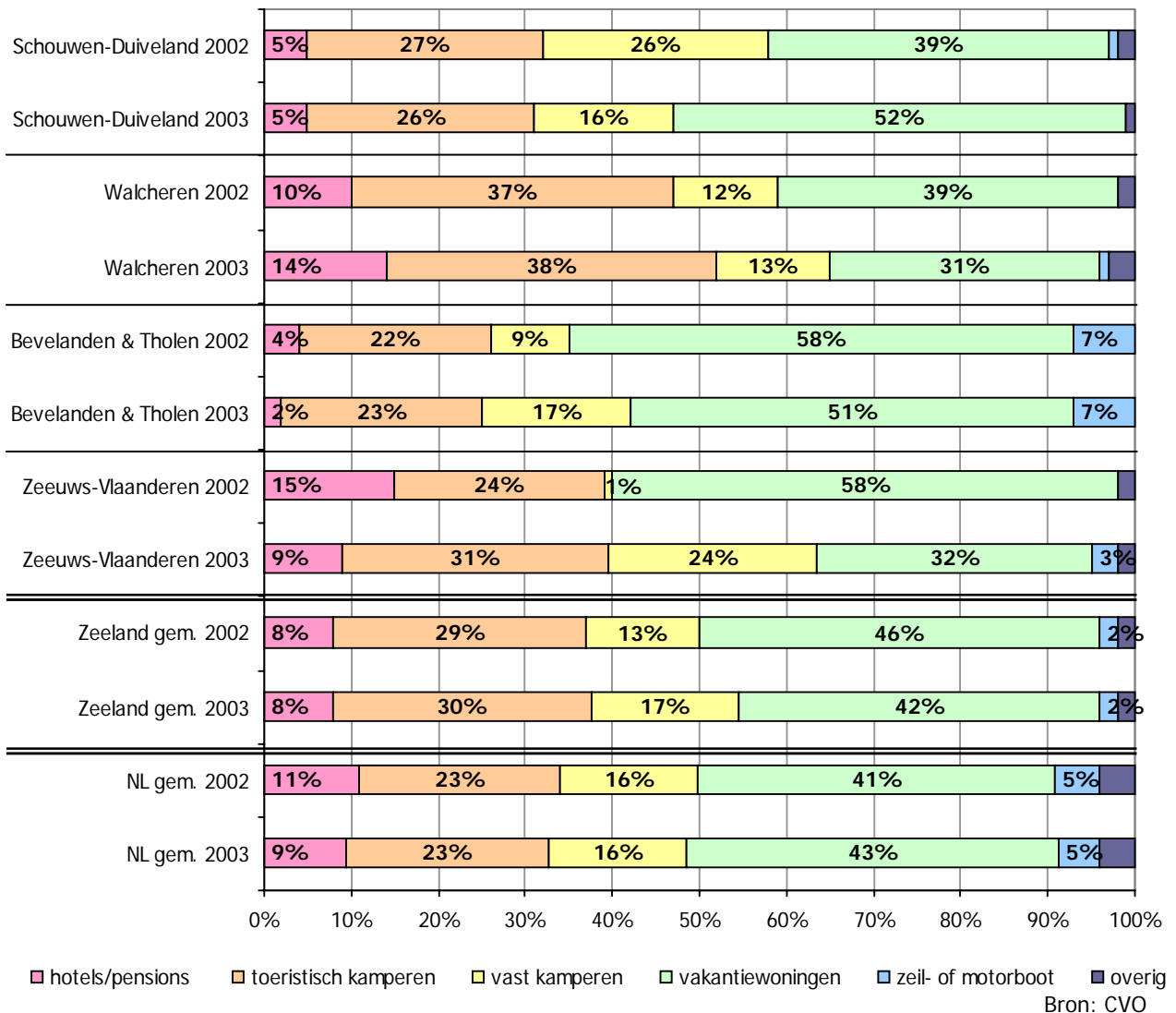
Een vaste standplaatsvakantie is een vakantie in een accommodatie op een vaste seizoen- of jaarplaats, die in eigen bezit is of in het bezit van iemand anders binnen het huishouden. Alle overige vakanties zijn toeristische vakanties. In het diagram wordt het percentage toeristische vakanties weergegeven. In 2002 was gemiddeld 73% van de binnenlandse vakanties een toeristische vakantie, in 2003 nam dat aandeel toe tot 75%. In Zeeland bleef de verhouding toeristische vakanties - vaste standplaatsvakanties op hetzelfde peil: 70-30. Binnen Zeeland is er echter sprake van zeer uiteenlopende ontwikkelingen. Zo groeide het aandeel toeristische vakanties op Walcheren en de Bevelanden & Tholen, in tegenstelling tot Schouwen-Duiveland.

De meest opvallende ontwikkeling deed zich voor in Zeeuws-Vlaanderen: hier was in 2002 90% van de binnenlandse vakanties een toeristische vakantie, in 2003 nam dit af tot een aandeel van 62%. Gezien het feit dat vast kamperen geen onbekend fenomeen was en is in Zeeuws-Vlaanderen kan worden betwijfeld of het cijfer over 2002 juist is.

Accommodatievorm

In onderstaand diagram wordt het gebruik van accommodaties (op basis van het aantal overnachtingen in 2002 en 2003) weergegeven.

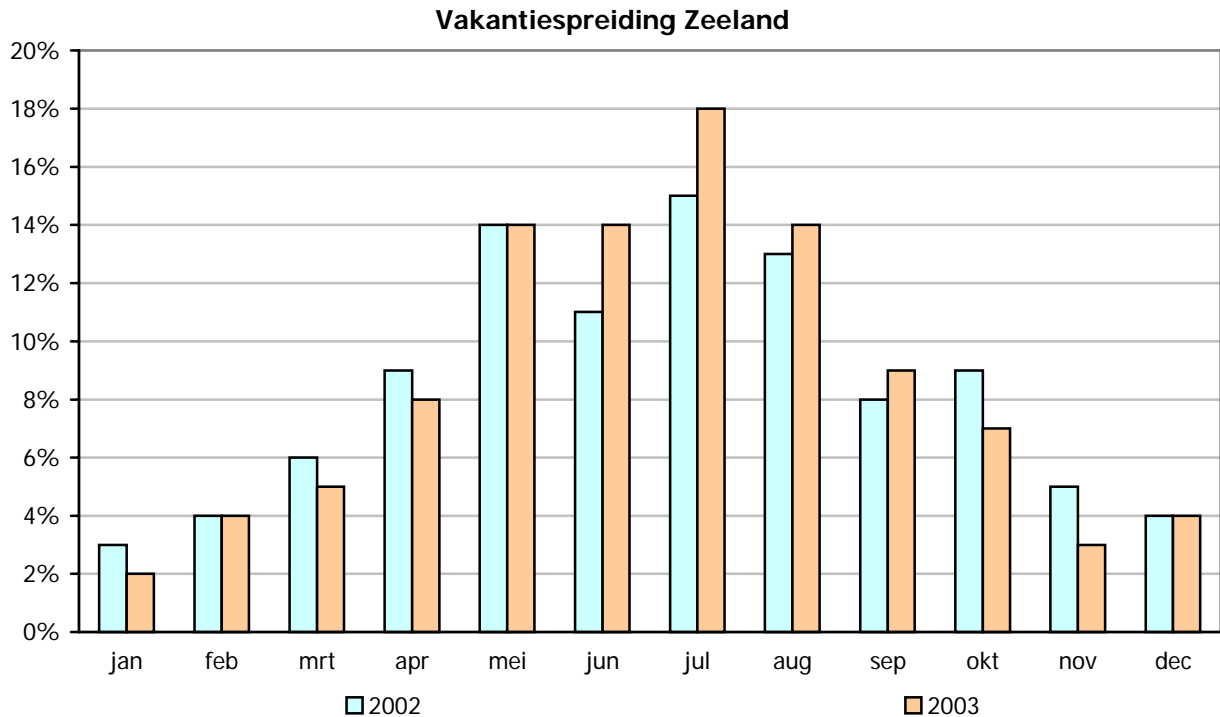

Op basis van bovenstaand diagram zijn een aantal verschuivingen in het accommodatiegebruik te constateren. Voor Zeeland als geheel valt op dat het kamperen op de vaste standplaats aan populariteit heeft gewonnen, ten koste van het verblijf in een vakantiewoning. Overigens is het zo dat een kwart van alle overnachtingen in een Zeeuwse vakantiewoning plaatsvindt in een eigen tweede woning.

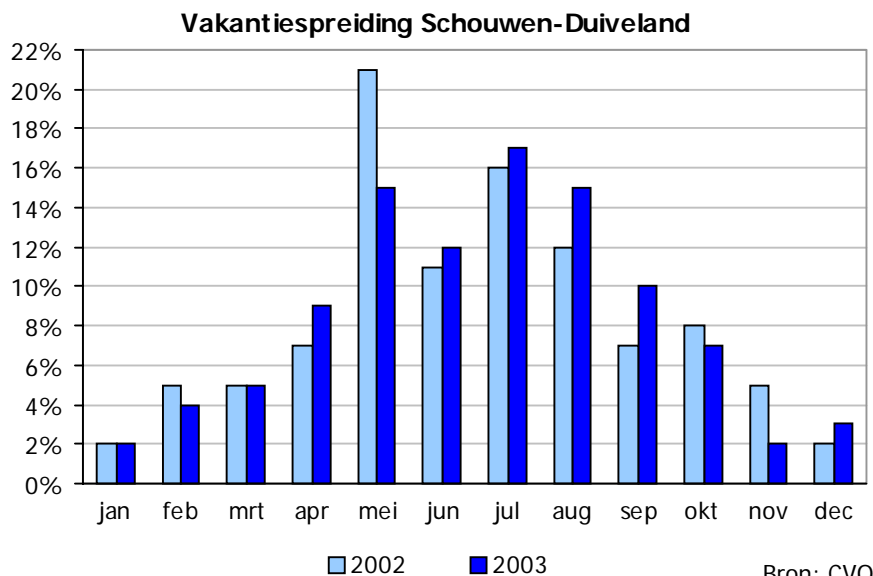
Regionaal zijn er ook grote verschuivingen te constateren. Op Schouwen-Duiveland valt de toenemende populariteit van de vakantiewoning op (vanwege het mooie weer veel extra overnachtingen in de eigen tweede woning?), ten koste van het kamperen op de vaste standplaats. Op Walcheren verloor de vakantiewoning juist aan populariteit en groeide het aantal overnachtingen in hotels. De regio Bevelanden & Tholen had eveneens te maken met een verminderde populariteit van de vakantiewoning, hier groeide juist het vaste kamperen. Dezelfde ontwikkeling, maar dan extremer, deed zich voor in Zeeuws-Vlaanderen: het aantal overnachtingen in vakantiewoningen is met 30% afgenomen en het kamperen op de vaste standplaats heeft volgens het onderzoek plotsklaps een aandeel van 24%. Zoals reeds eerder gesteld, is het niet waarschijnlijk dat het aandeel van 1% voor deze accommodatievorm in 2002 overeenkomt met de werkelijkheid.

Vakantiespreiding

Hieronder wordt het aantal vakanties per maand weergegeven voor Zeeland in 2002 en 2003. Zichtbaar wordt dat mei t/m augustus de belangrijkste periode is voor binnenlandse vakanties in Zeeland, met als absolute uitschieter de maand juli. De voorseizoenmaanden maart en april hebben in 2003 aan belang verloren.

Bron: CVO

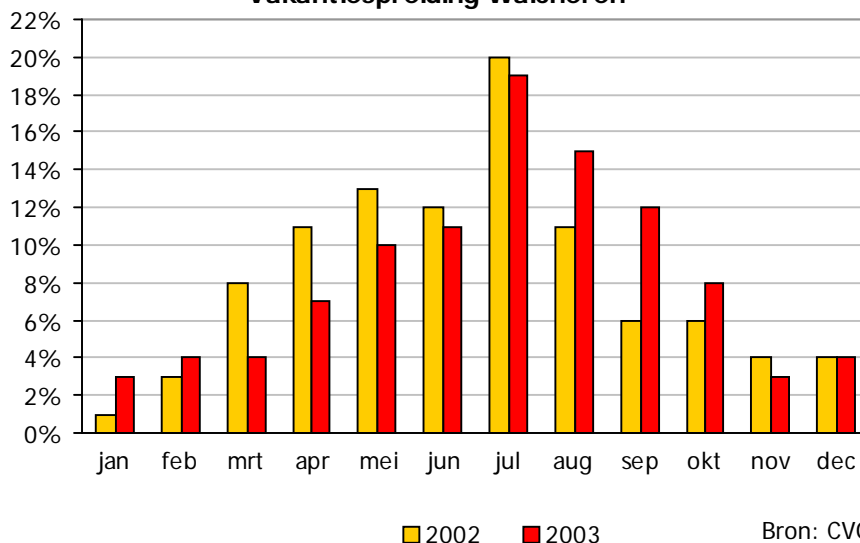

Bron: CVO

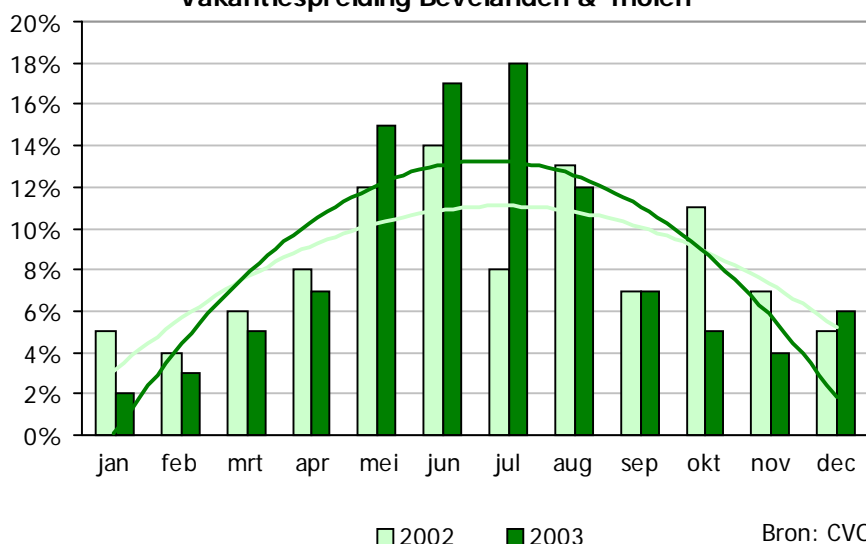
Schouwen-Duiveland heeft in 2003 van april t/m september groei gekend, behalve in mei. In 2002 was mei de belangrijkste vakantieperiode, nu is juli weer de belangrijkste maand.

Op Walcheren bleef het aantal vakanties van maart t/m juli achter ten opzichte van 2002. In augustus, september en oktober was er sprake van groei, maar dit maakte de achterstand niet meer goed.

Vakantiespreiding Walcheren

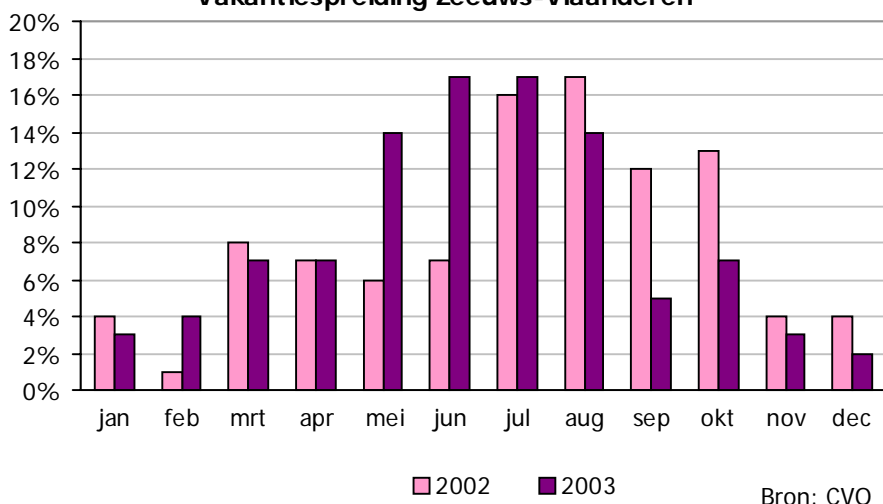
Vakantiespreiding Bevelanden & Tholen

Meest opvallend in de regio Bevelanden & Tholen is de groei in de maanden mei, juni en vooral juli. Algemeen gezien was deze regio in 2003 meer afhankelijk van het hoogseizoen, in 2002 waren de vakanties beter over het jaar gespreid (dit wordt geïllustreerd door de trendlijnen).

In Zeeuws-Vlaanderen is een duidelijke verschuiving van het naseizoen naar het voorseizoen zichtbaar. In 2002 waren september en oktober zeer belangrijke maanden, in 2003 is dat verschoven naar mei en juni.

Vakantiespreiding Zeeuws-Vlaanderen

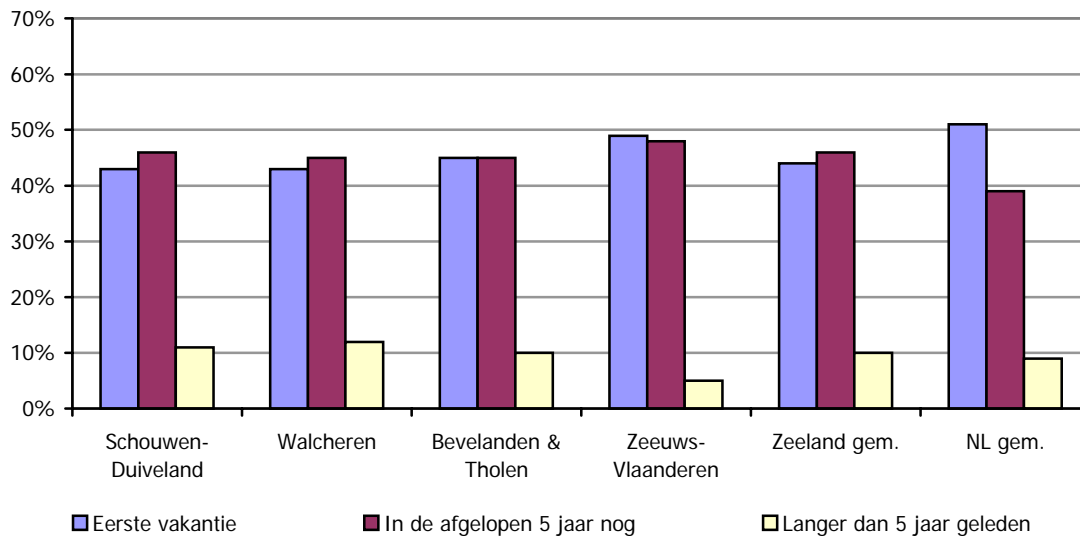

Herhalingsbezoek

In onderstaand schema is het herhalingsbezoek van de Nederlandse vakantieganger in Zeeland weergegeven. Vakanties op een vaste standplaats zijn uiteraard buiten beschouwing gelaten.

In Zeeland zijn vergeleken met het landelijk gemiddelde relatief weinig gasten die in 2003 voor de eerste keer de provincie bezochten. Het percentage gasten dat in de afgelopen vijf jaar Zeeland nog bezocht had, is ook een stuk hoger vergeleken met de landelijke cijfers. Zeeland kent dus een relatief hoger aantal herhalingsbezoeken.

Zeeuws-Vlaanderen kent binnen Zeeland het hoogste percentage vakantiegangers die de regio voor het eerst bezochten.

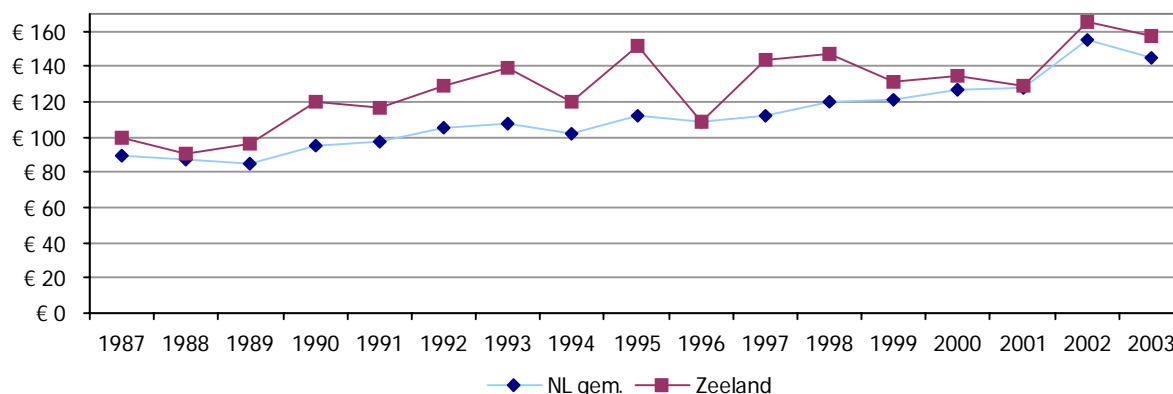

Bron: CVO

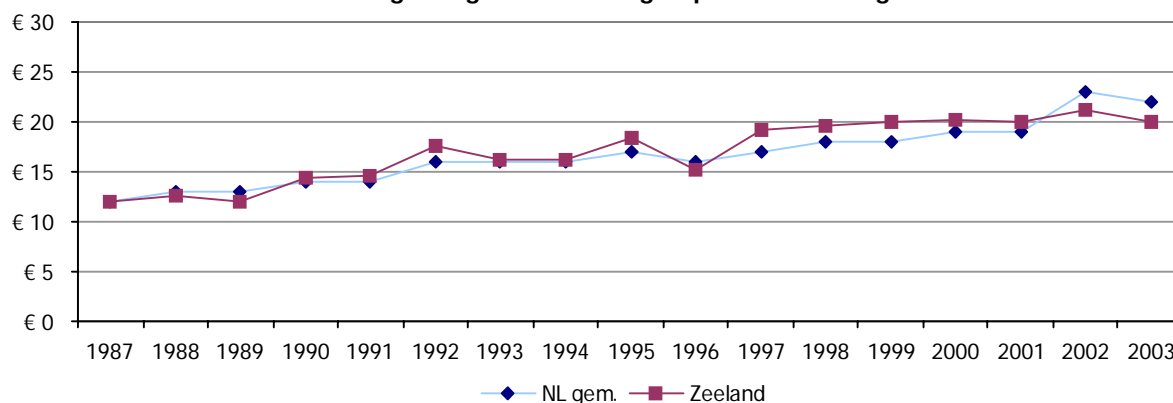
Bestedingen door Nederlandse vakantiegangers, 2003⁴

Gedurende de jaren zijn de bestedingen tijdens vakanties steeds gegroeid. Onderstaande diagrammen tonen de ontwikkeling door de jaren heen, zowel voor bestedingen per vakantie als per vakantiedag. De bestedingen tijdens een vakantie in Zeeland zijn van oudsher wat hoger dan de gemiddelde bestedingen tijdens een binnenlandse vakantie, dit is wellicht te verklaren door de veelal wat duurdere accommodaties in Zeeland.

Ontwikkeling van gem. bestedingen per vakantie in €

Ontwikkeling van gem. bestedingen per vakantiedag in €

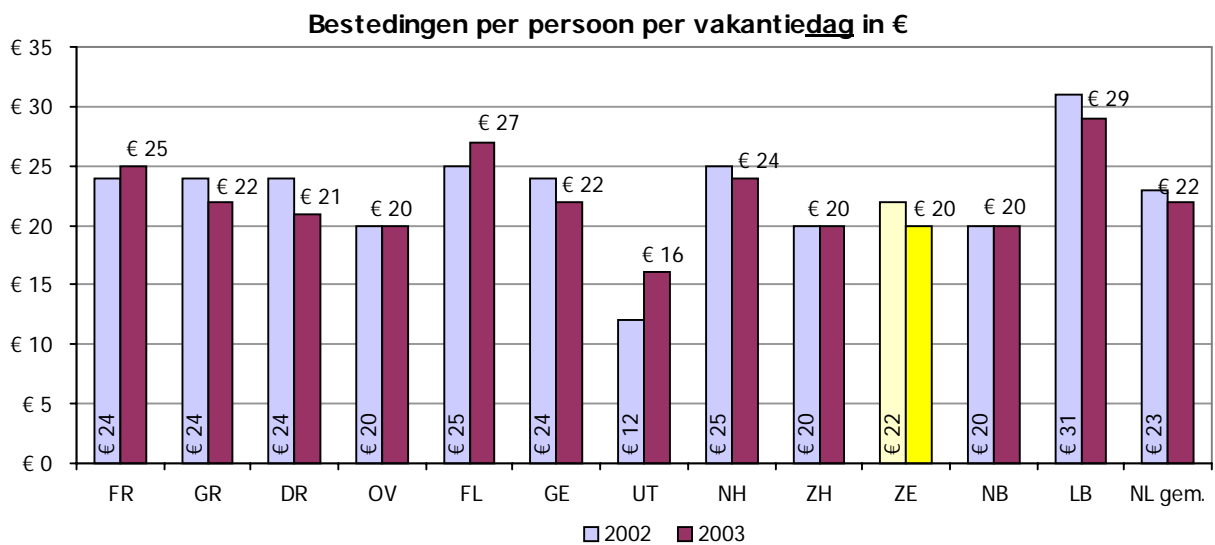
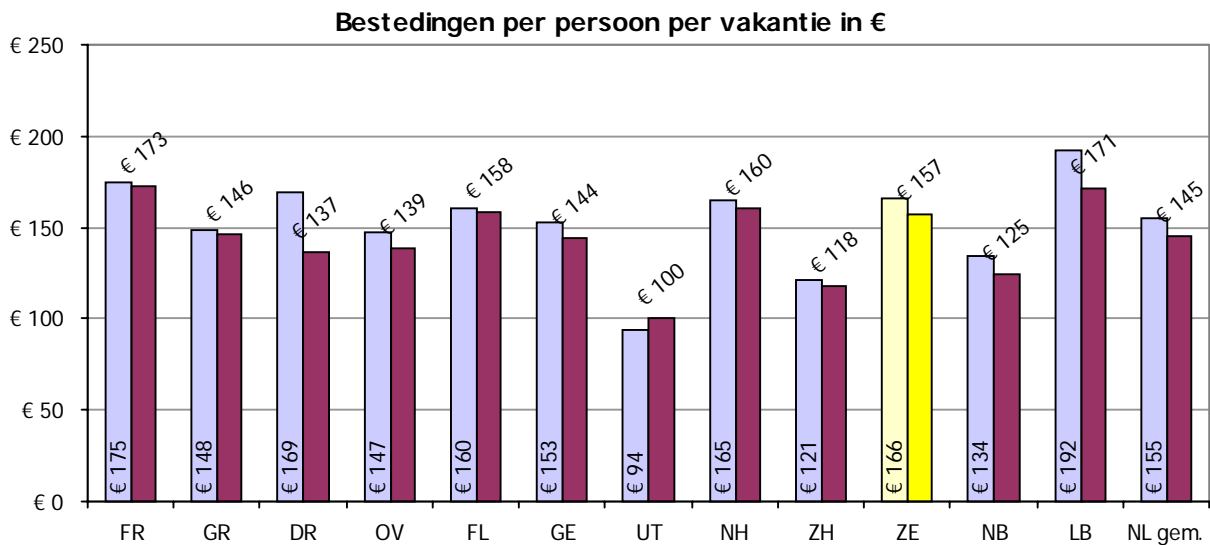
In 2003 werd in Zeeland zo'n € 276 miljoen uitgegeven door Nederlandse vakantiegangers, iets minder (-0,8%) dan in 2002. Zeeland heeft dus qua bestedingen niet geprofiteerd van de stijging in het aantal vakanties en vakantie-overnachtingen, men besteedde minder tijdens de vakantie.

De gemiddelde bestedingen per vakantie (per persoon) bedroegen in 2003 € 157, in 2002 was dat nog € 166. Dit bedrag omvat alle bestedingen van Nederlanders tijdens hun vakantie in Zeeland, dus inclusief de kosten van hun accommodatie, kosten van boodschappen, dagjes uit en alle andere activiteiten die tijdens de vakantie worden ondernomen.

⁴ **Let op:** dit hoofdstuk behandelt de vakanties van Nederlanders, toeristische én vaste standplaatsvakanties. Verblijf met een zakelijk motief en vakanties van buitenlandse gasten zijn niet in dit hoofdstuk opgenomen.

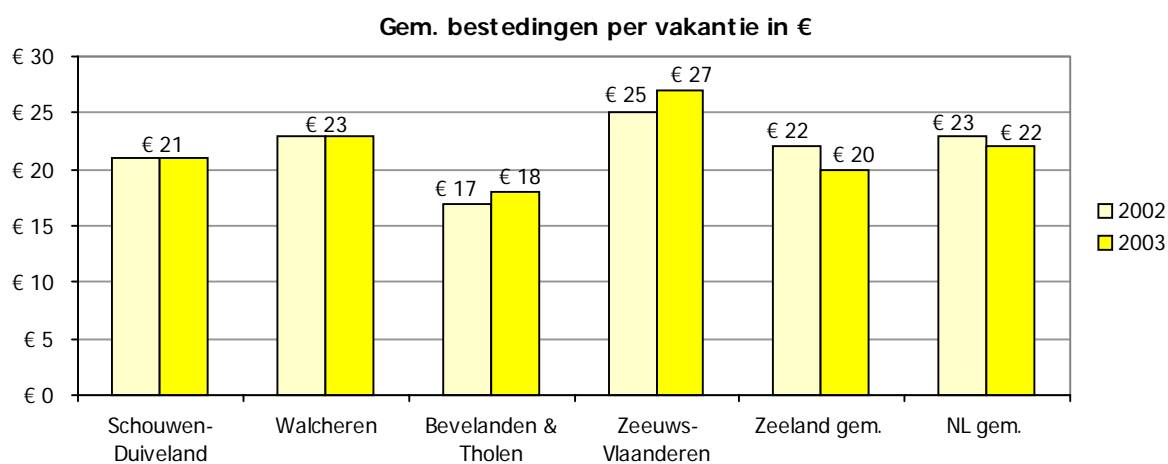
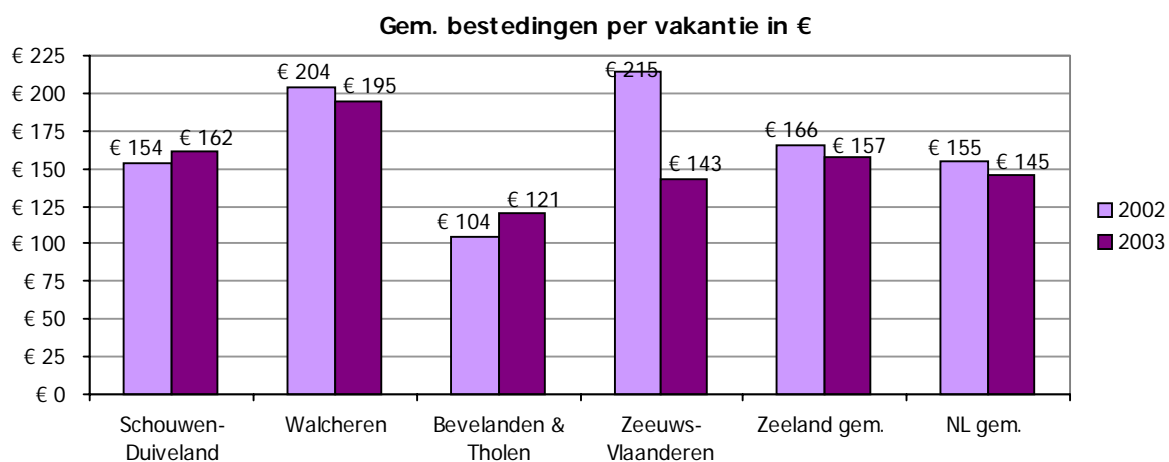
De daling van de bestedingen per vakantie in Zeeland stemt overeen met de ontwikkeling van de bestedingen tijdens alle binnenlandse vakanties. De bestedingen per vakantiedag zijn in Zeeland eveneens iets gedaald. In de grafieken hieronder worden de bestedingen per vakantie en per vakantiedag getoond voor alle provincies.

Bron: CVO

De bestedingen per vakantiedag zijn het meest geschikt voor vergelijkingen met andere gebieden, omdat de vakantie duur dan geen rol meer speelt. Immers, hoe langer de vakantie duurt, hoe meer er in het algemeen besteed wordt. In Zeeland wordt door de Nederlandse vakantieganger per dag gemiddeld iets minder uitgegeven dan in de rest van Nederland.

In Zeeuws-Vlaanderen zijn de bestedingen per vakantiedag het sterkst gedaald, in de overige regio's zijn de bestedingen op hetzelfde peil gebleven.

Kenmerken van Nederlandse toeristen in Zeeland, 2003

Herkomstgebieden

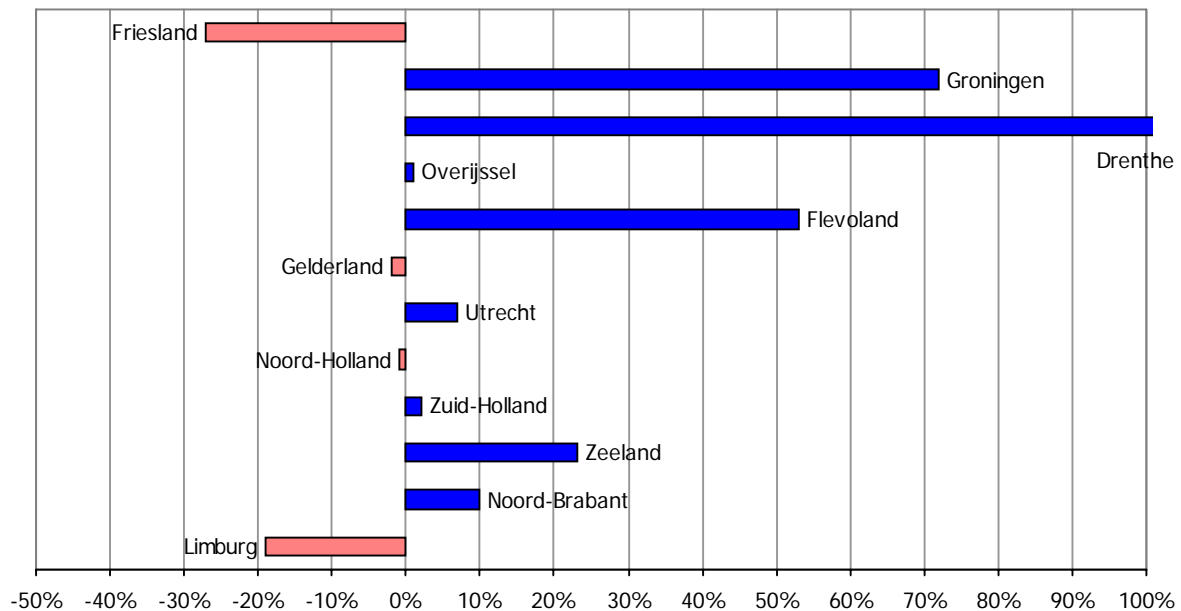
In deze tabel wordt de top-3 van herkomstprovincies voor Zeeland en haar regio's weergegeven.

	1.	2.	3.
Schouwen-Duiveland	Zuid-Holland, 31%	Brabant, 19%	Utrecht, 19%
Walcheren	Brabant, 29%	Gelderland, 18%	Limburg, 11%
Bevelanden & Tholen	Brabant, 34%	Utrecht, 23%	Zuid-Holland, 13%
Zeeuws-Vlaanderen	Brabant, 29%	Zeeland, 18%	Gelderland, 13%
Zeeland	Brabant, 27%	Zuid-Holland, 17%	Utrecht, 14%

Bron: CVO

In onderstaand diagram wordt de ontwikkeling getoond van het aantal vakantiegangers naar herkomstprovincies. Flevoland, Groningen en vooral Drenthe realiseren enorme groeicijfers, maar in totaal genereren deze provincies nog steeds maar zo'n 3% van alle binnenlandse vakanties in Zeeland.

Ontwikkeling van aantal vakanties naar herkomstprovincie

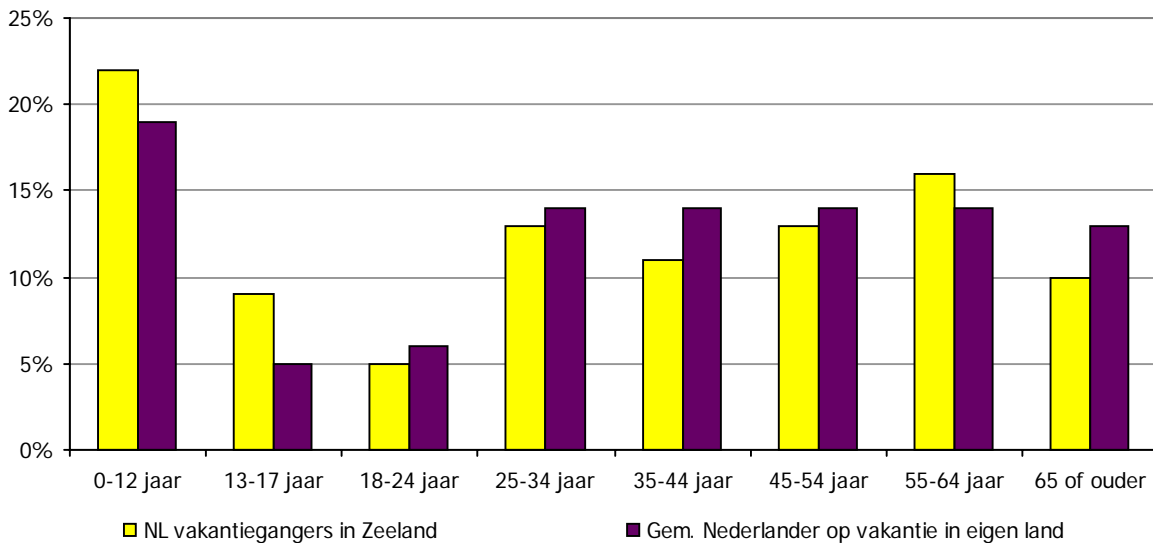

Bron: CVO

De groeicijfers van Brabant, Zuid-Holland en Utrecht geven meer reden tot blijdschap, omdat zij belangrijke herkomstprovincies zijn voor Zeeland. Ook de eigen inwoners gingen meer in Zeeland op vakantie, dit was met name zichtbaar in Zeeuws-Vlaanderen. Het aantal Zeeuwen dat op vakantie ging in deze regio verviervoudigde ten opzichte van 2002.

Leeftijd

In onderstaand diagram wordt de leeftijd van Nederlandse vakantiegangers in Zeeland weergegeven, afgezet tegen de leeftijd van de gemiddelde Nederlander die in eigen land op vakantie gaat.

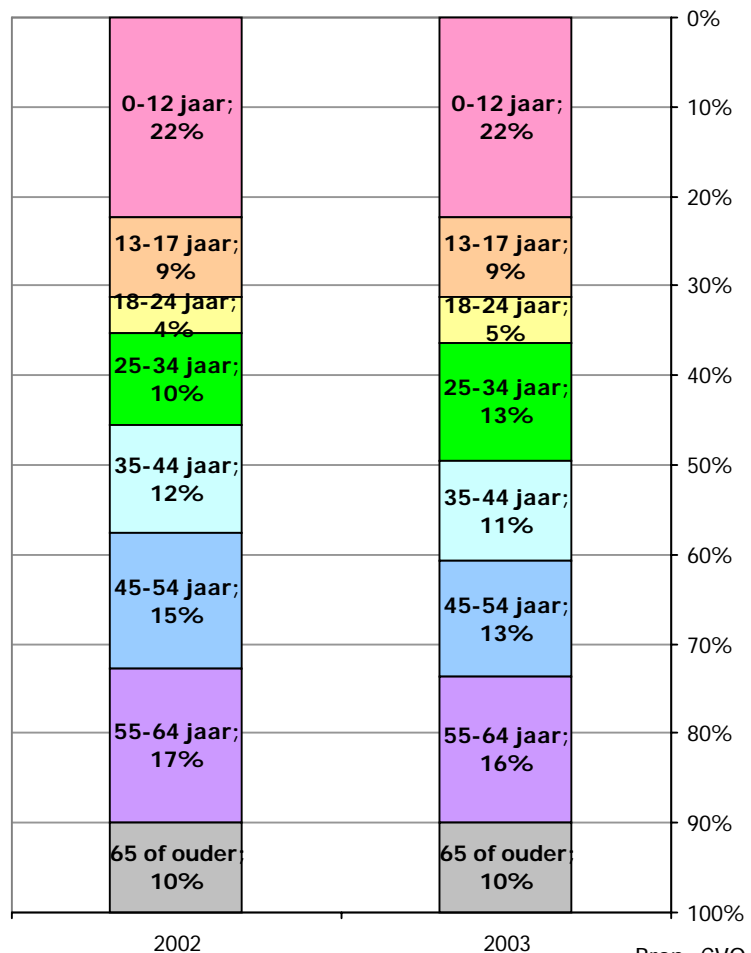

Bron: CVO

Door de leeftijdsgroepen die op vakantie gaan in Zeeland te vergelijken met de leeftijdsgroepen die op vakantie gaan in eigen land, worden verschillen in het vakantiepubliek zichtbaar. Dan wordt duidelijk dat Zeeland relatief veel kinderen en jongeren t/m 17 jaar en mensen in de leeftijdscategorie 55 t/m 64 jaar trekt. De overige leeftijdsgroepen komen juist relatief weinig naar Zeeland.

In het hiernaast getoonde diagram wordt de leeftijdsopbouw van Nederlandse vakantiegangers getoond voor 2002 en 2003.

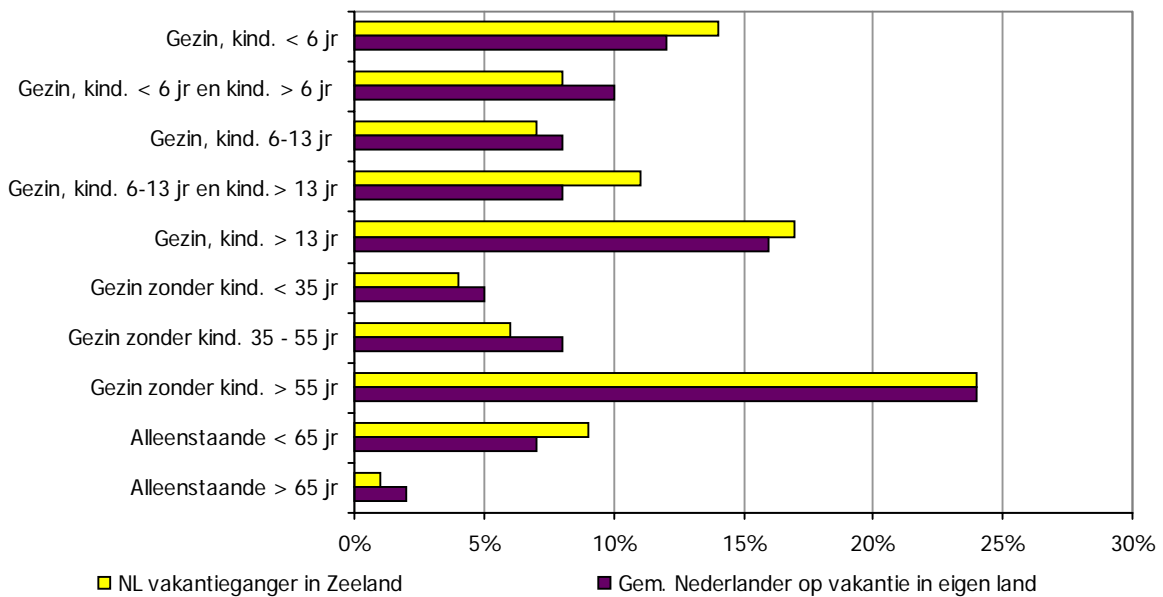
De leeftijdsopbouw is in 2003 weinig veranderd ten opzichte van 2002. Enkele kleine ontwikkelingen zijn de toename van mensen in de leeftijd van 25-34 jaar en de daling van het aantal mensen tussen 45 en 54 jaar.

Bron: CVO

Gezinssamenstelling

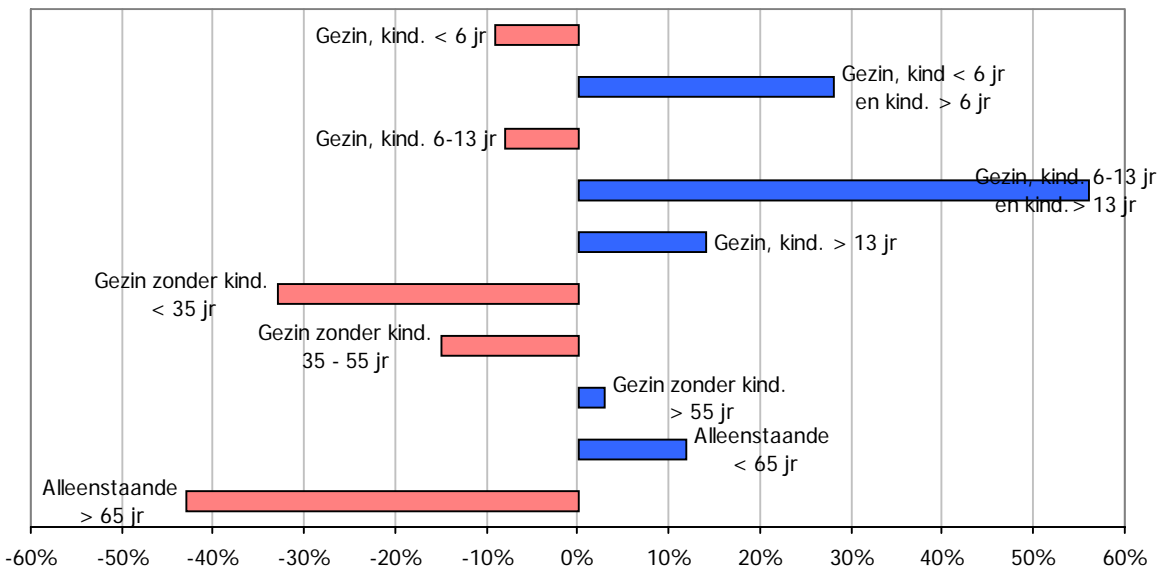
In onderstaand diagram wordt de gezinssamenstelling van Nederlandse vakantiegangers in Zeeland afgezet tegen de gezinssamenstelling van de gemiddelde Nederlander die in eigen land op vakantie gaat.

Bron: CVO

Dan valt op dat stellen jonger dan 55 jaar bij hun keuze voor een binnenlandse vakantiebestemming relatief weinig voor Zeeland kiezen. Alleenstaanden jonger dan 65 jaar en gezinnen met ten minste 1 kind ouder dan 13 jaar kiezen relatief vaak voor Zeeland als zij in eigen land op vakantie gaan.

In onderstaand diagram wordt de ontwikkeling 2002-2003 van het aantal vakanties in Zeeland weergegeven naar gezinssamenstelling.

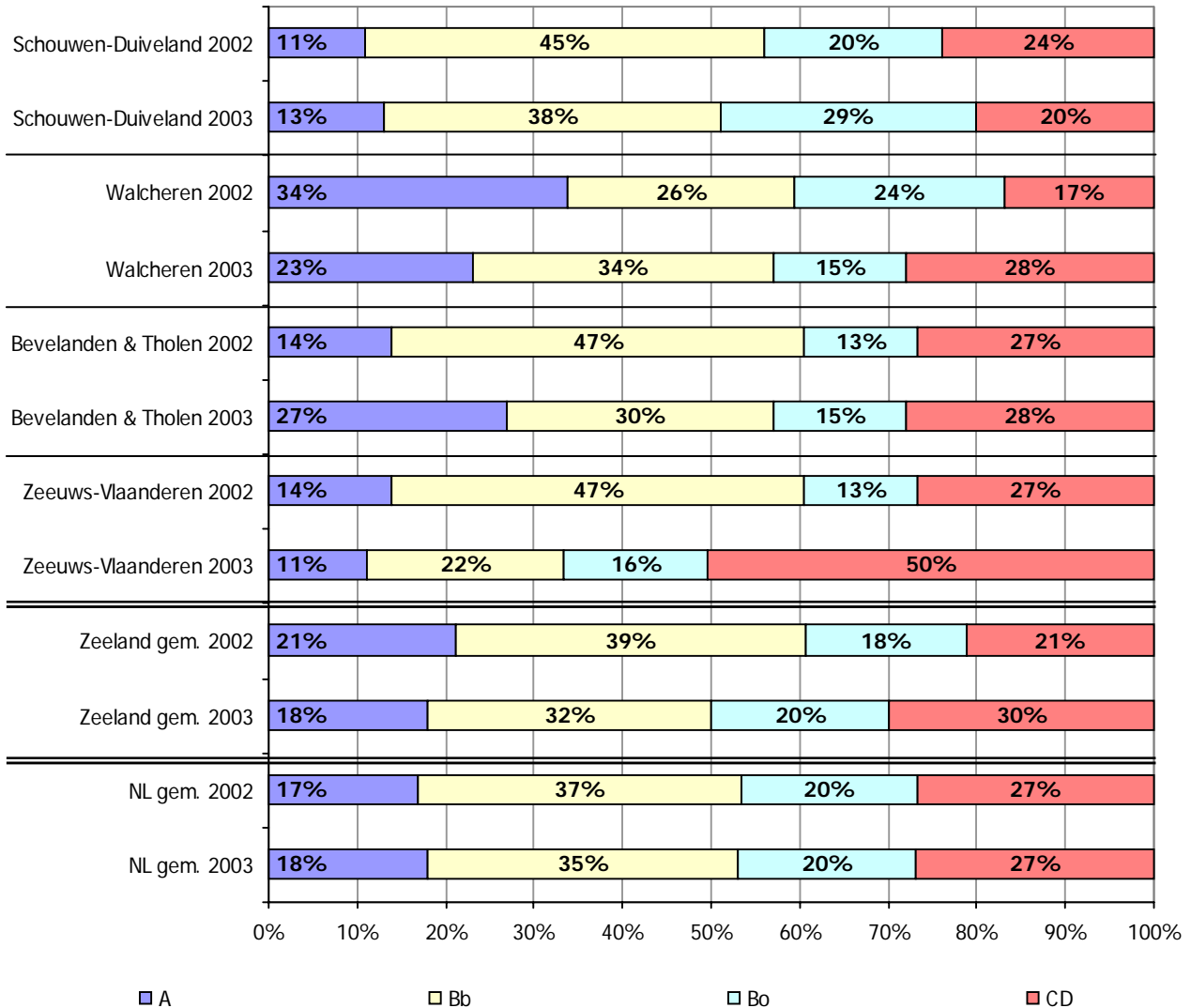

Bron: CVO

De groei van het aantal vakanties in Zeeland wordt niet specifiek veroorzaakt door één bepaalde groep, maar is gespreid over diverse gezinsvormen. Opvallend is de daling van het aantal stellen (gezinnen zonder kinderen) tot 55 jaar. Daarnaast valt de daling van het aantal alleenstaanden ouder dan 65 jaar op, deze groep vakantiegangers vormt echter slechts 1% van alle vakantiegangers in Zeeland.

Sociale klasse

Hieronder worden vakantiegangers in Zeeland ingedeeld naar sociale klasse en wordt de ontwikkeling 2002-2003 getoond. De indeling naar sociale klasse is gebaseerd op de beroepsgroep en de opleiding van de hoofdkostwinner. In bijlage 1 wordt een en ander nader toegelicht.

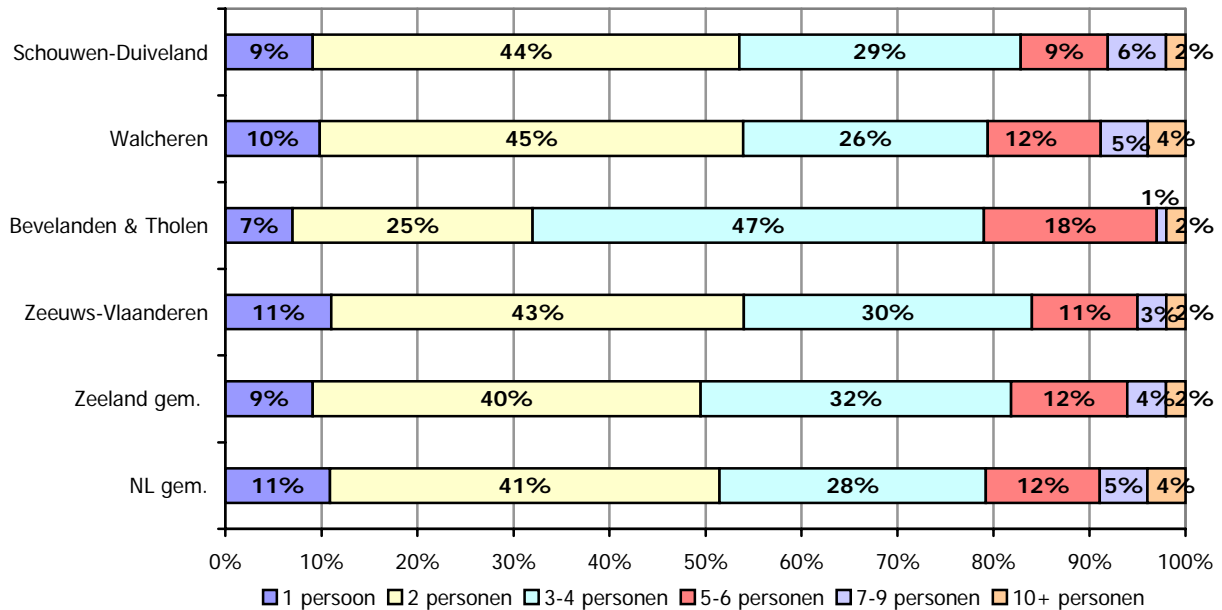

Bron: CVO

Meest opvallend in bovenstaand diagram is de toename van het aantal vakantiegangers uit de lagere sociale klasse CD in Zeeland: hun aandeel is gestegen van 21% naar 30%. Deze groei is vooral zichtbaar in Zeeuws-Vlaanderen (27% → 50%) en op Walcheren (17% → 28%). Het groeiende aandeel van de sociale klasse CD gaat ten koste van het aandeel van de hogere sociale klassen A en Bb.

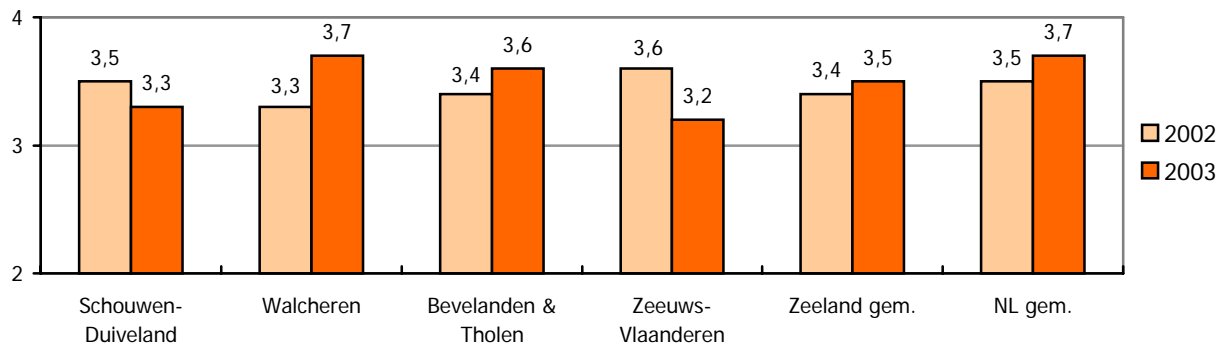
Reisgezelschap

Hieronder wordt weergegeven met hoeveel personen men in Nederland, Zeeland en de Zeeuwse regio's op vakantie gaat.

Bron: CVO

Een en ander leidt tot een gemiddelde groepsmaat, die hieronder wordt getoond voor 2002 en 2003. De gemiddelde groepsmaat is in Zeeland lager dan in de rest van Nederland. Binnen Zeeland heeft de groepsmaat zich verschillend ontwikkeld: in Zeeuws-Vlaanderen en op Schouwen-Duiveland is er sprake van een kleinere groepsmaat, in de andere regio's groeit de groepsmaat.

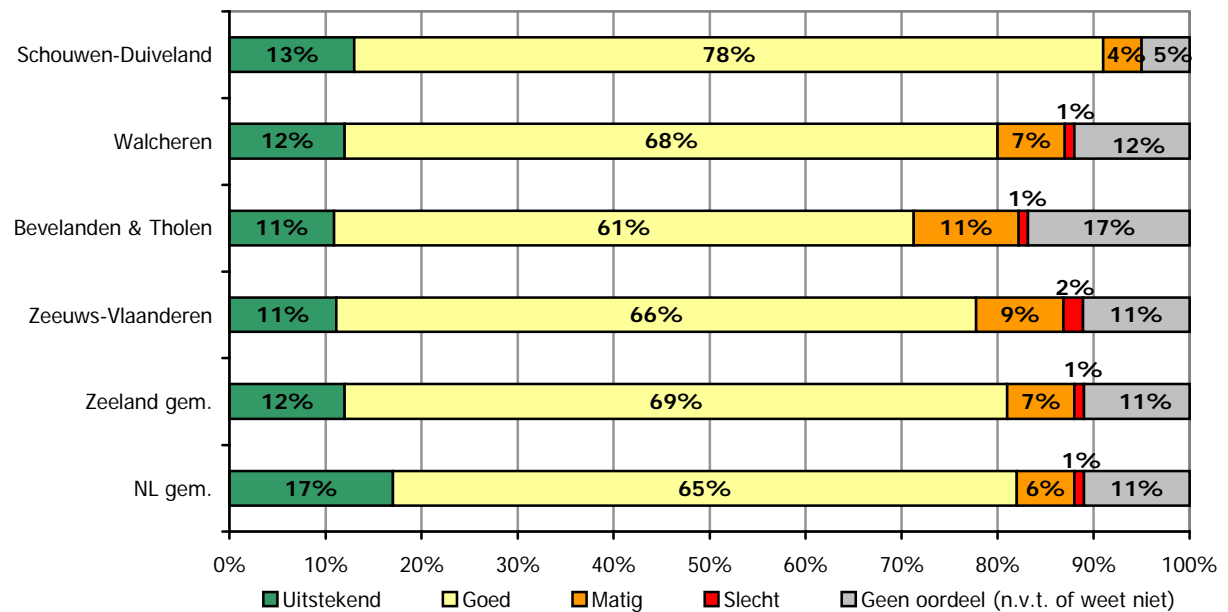

Bron: CVO

Klanttevredenheid van Nederlandse toeristen in Zeeland

Kwaliteit dienstverlening / service

De vakantiegangers is gevraagd een oordeel te geven over de kwaliteit van de dienstverlening / service, bijvoorbeeld op de receptie, in winkels en in horecagelegenheden. Dit wordt hieronder getoond; het grijze vlak staat voor respondenten die geen oordeel gegeven hebben omdat de vraag niet van toepassing was of omdat men geen antwoord wist.

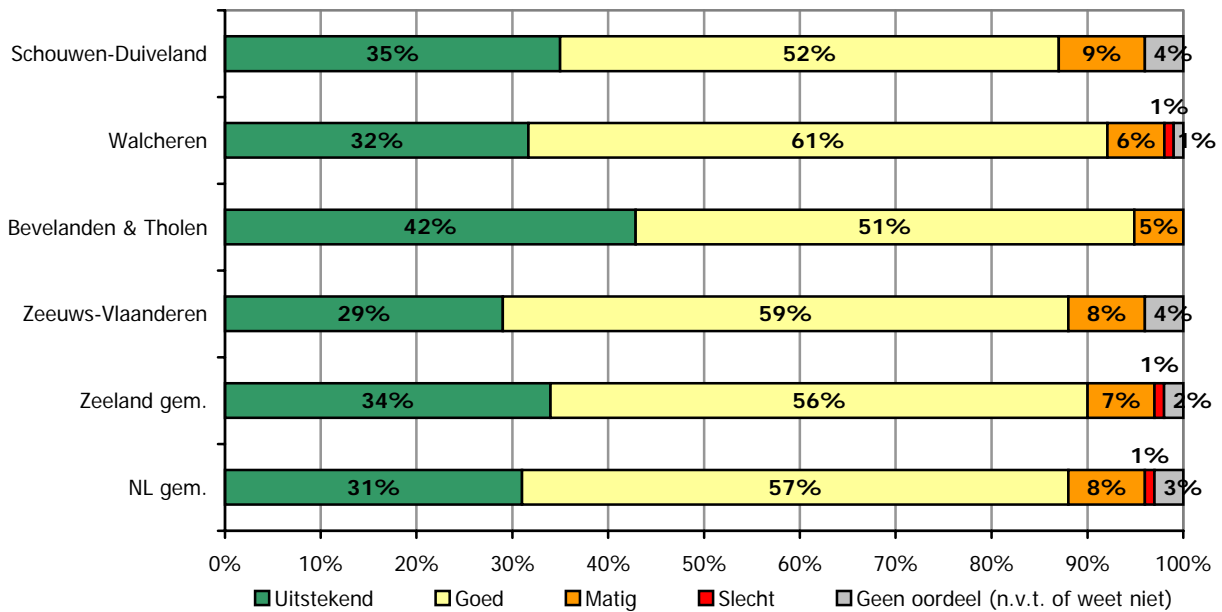
Bron: CVO

Het oordeel 'uitstekend' wordt in Zeeland minder gegeven dan in de rest van Nederland, wel is men overwegend positief. Op Schouwen-Duiveland is de gast het meest tevreden over de dienstverlening en service: maar liefst 91% beoordeelt dit met uitstekend of goed.

Kwaliteit accommodatie

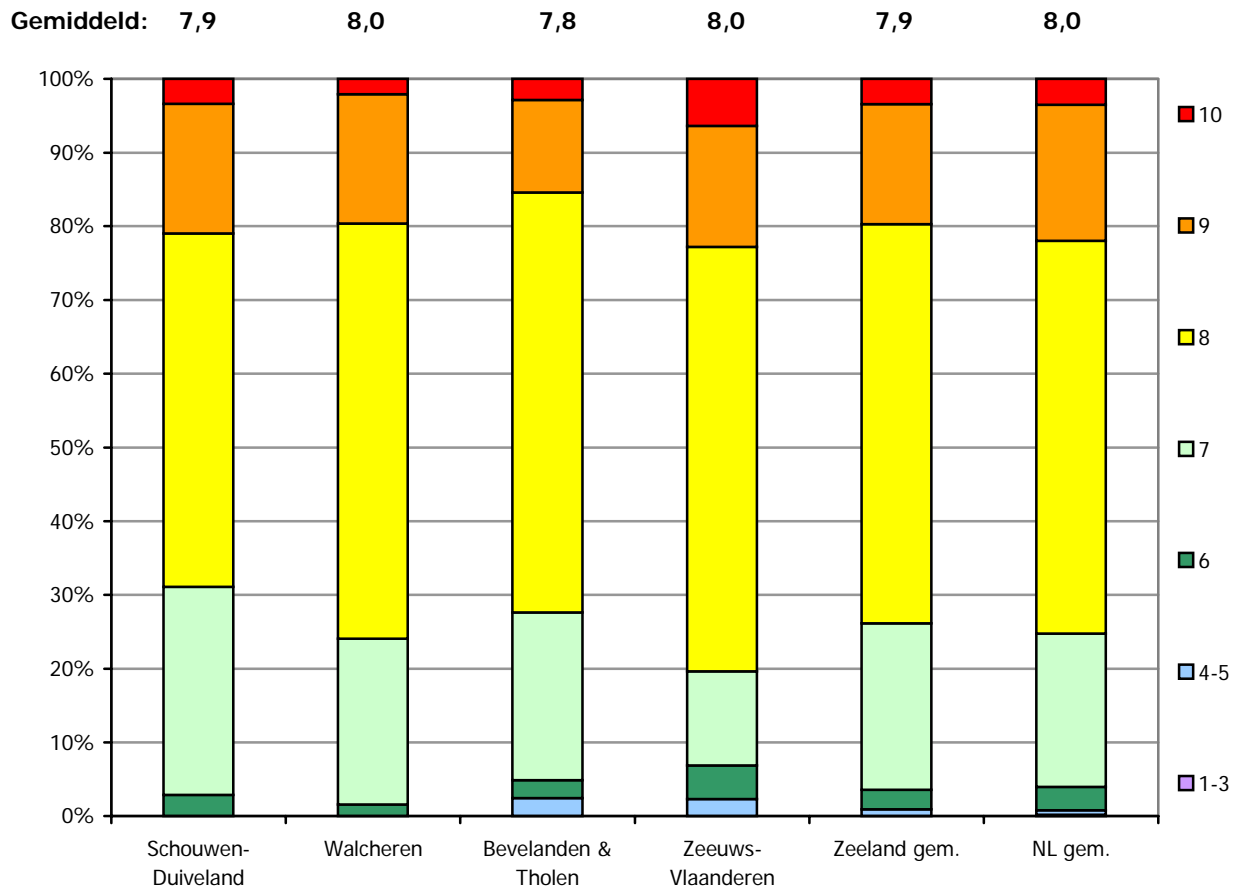
De vakantiegangers is tevens gevraagd een oordeel te geven over de kwaliteit van de accommodatie waar men overnacht heeft. Dit wordt hieronder getoond.

Bron: CVO

Vakantiegangers beoordelen de kwaliteit van accommodaties in Zeeland vaker met 'uitstekend' dan gemiddeld. Vooral in de regio Bevelanden & Tholen is men zeer tevreden over de kwaliteit van de accommodaties.

Cijfer voor vakantie

Bron: CVO

Vakanties van buitenlandse gasten, 2003

Inkomend toerisme in Nederland

In 2003 brachten ruim 9 miljoen buitenlandse gasten hun vakantie door in Nederland. Alleen het verblijf in een toeristische accommodatie wordt geregistreerd, verblijf op een vaste standplaats, in een tweede woning of in een boot wordt niet vastgelegd.

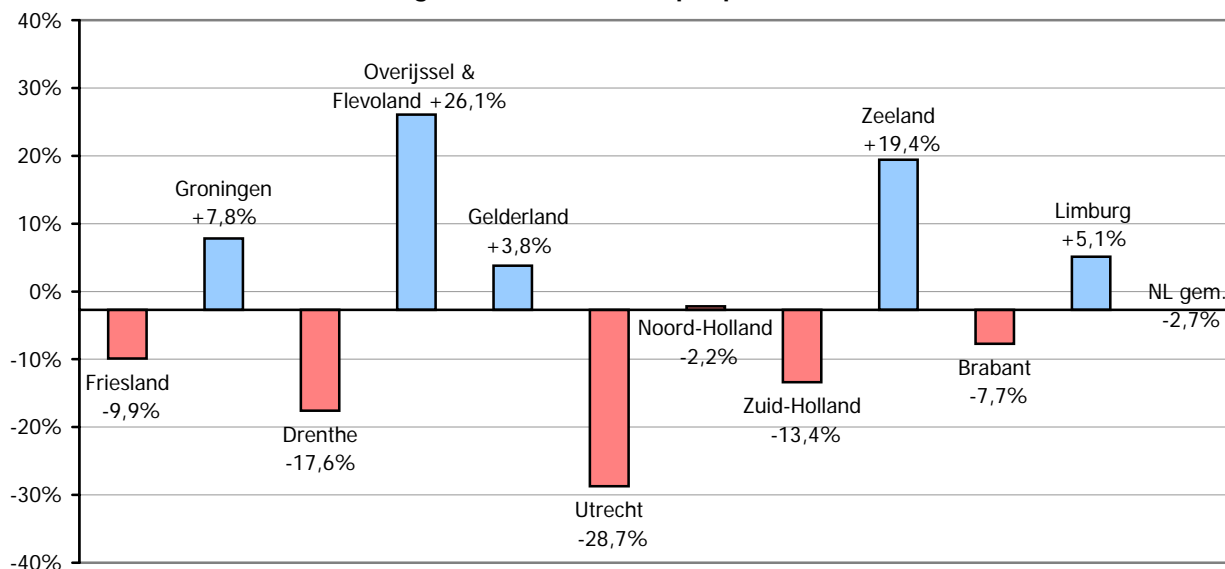
Provincie	Aantal vakanties		Aantal vakantie-overnachtingen	
	<i>absoluut</i>	%	<i>absoluut</i>	%
Friesland	256.000	2,7%	1.211.000	4,7%
Groningen	111.000	1,2%	294.000	1,1%
Drenthe	108.000	1,2%	375.000	1,5%
Overijssel & Flevoland	329.000	3,5%	1.010.000	3,9%
Gelderland	329.000	3,5%	901.000	3,5%
Utrecht	229.000	2,5%	472.000	1,8%
Noord-Holland	4.803.000	51,5%	11.019.000	42,7%
Zuid-Holland	1.267.000	13,6%	3.519.000	13,6%
Zeeland	684.000	7,3%	3.486.000	13,5%
Noord-Brabant	525.000	5,6%	1.422.000	5,5%
Limburg	695.000	7,4%	2.097.000	8,1%
Nederland totaal	9.335.000	100%	25.807.000	100%

Bron: CBS

Noord- en Zuid-Holland zijn de meest bezochte provincies. Zeeland staat op de vierde plaats voor het aantal vakanties, maar op de derde plaats voor het aantal overnachtingen.

In onderstaand diagram wordt getoond hoe het inkomend toerisme zich in 2003 ten opzichte van 2002 ontwikkeld heeft.

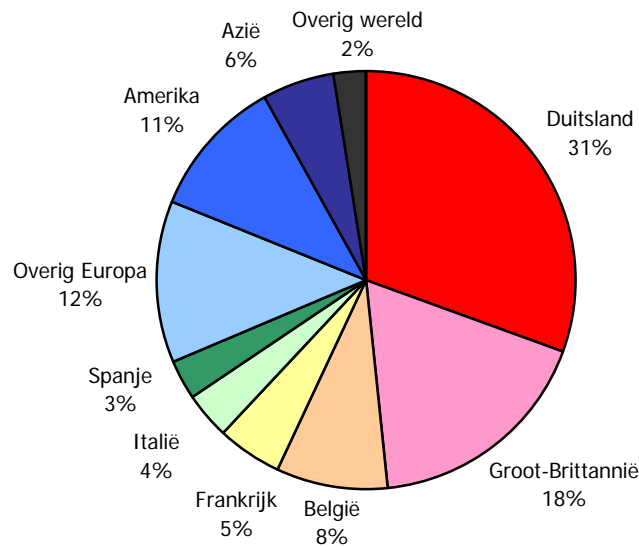
Ontwikkeling inkomend toerisme per provincie 2002-2003

Bron: CBS

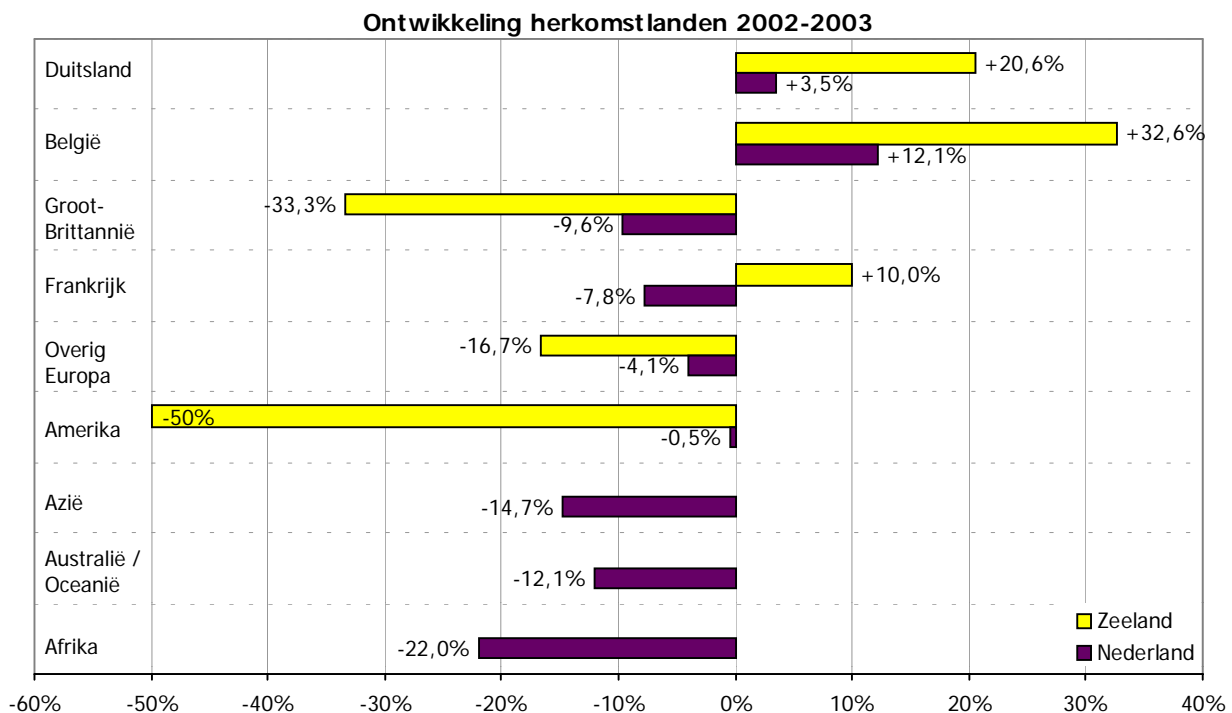
Landelijk is er sprake van een daling van 2,7%, maar diverse provincies hebben toch groei weten te realiseren. Naar Zeeland kwamen bijna 20% meer buitenlandse vakantiegangers.

Het inkomend toerisme in Nederland kent een grote verscheidenheid aan herkomstlanden. In onderstaand diagram worden de voornaamste herkomstgebieden weergegeven (NB: gebaseerd op het aantal vakanties, niet op het aantal vakantie-overnachtingen).

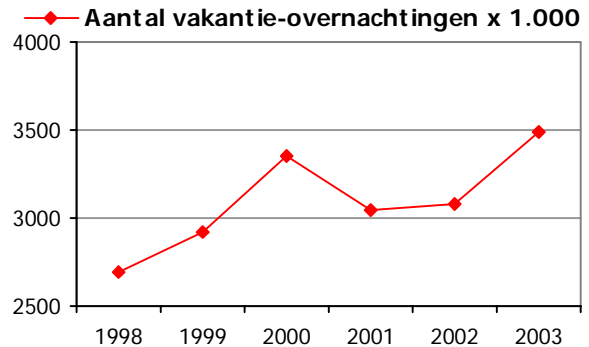
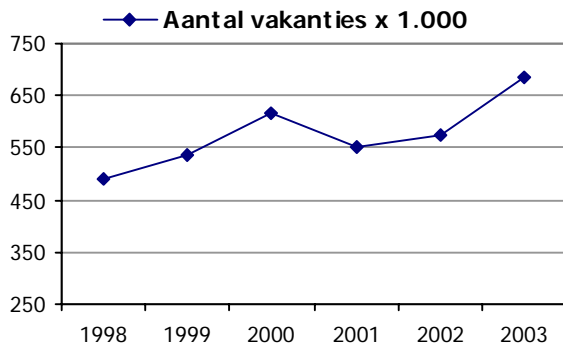
Bron: CBS

Duitsland en Groot-Brittannië zorgen - net als in 2002 - samen voor ongeveer de helft van alle buitenlandse vakantiegangers in Nederland.

Voor Zeeland ontwikkelde het toerisme uit enkele belangrijke herkomstlanden zich beter dan voor Nederland totaal; groeicijfers van 20% voor Duitsland en 33% voor België maken het verschil voor Zeeland. Ook het toerisme uit Frankrijk heeft zich positief ontwikkeld. Toeristen uit andere landen kwamen minder of helemaal niet naar Zeeland.

Inkomend toerisme in Zeeland

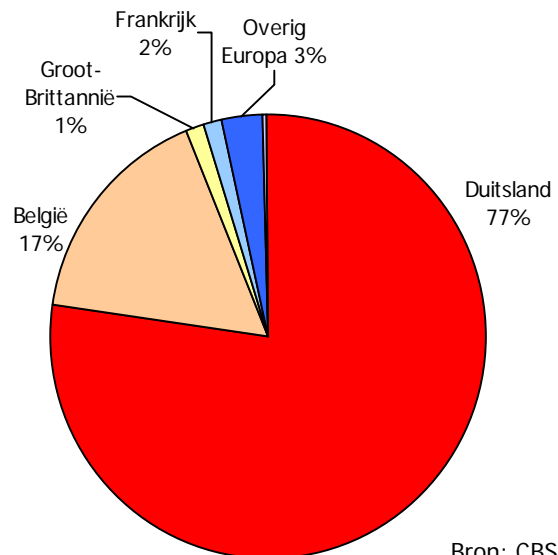

Bron: CBS

In 2003 ontving Zeeland 684.000 buitenlandse toeristen, het grootste aantal in jaren en een stijging van 20% ten opzichte van 2002. Het aantal vakantie-overnachtingen is eveneens fors gestegen tot 3,5 miljoen overnachtingen.

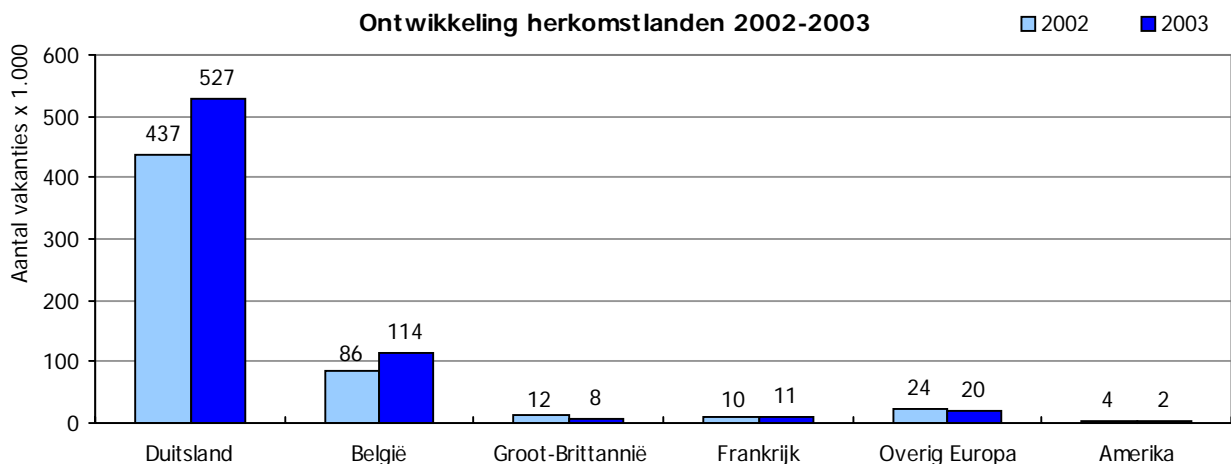
Met het hiernaast afgebeelde cirkeldiagram wordt geïllustreerd welke landen de belangrijkste herkomstlanden zijn van buitenlandse toeristen in Zeeland.

Duitsland is de grootste leverancier met ruim driekwart van het aantal buitenlandse toeristen. België is met 17% het tweede herkomstland van buitenlandse vakantiegangers in Zeeland.

Bron: CBS

In 2003 kwamen er maar liefst 20% meer Duitse vakantiegangers en 33% meer Belgische vakantiegangers naar Zeeland (effect Westerscheldetunnel?).

Bron: CBS

In onderstaand schema wordt weergegeven welk deel van buitenlandse toeristen in Nederland verblijft in Zeeland. Bovendien wordt de gemiddelde vakantieduur in Zeeland afgezet tegen de gemiddelde verblijfsduur in Nederland.

Herkomstland	Aantal vakanties in Zeeland	Gem. vakantie-duur in Zeeland in nachten	Aantal vakanties in NL	Gem. vakantie-duur in NL in nachten	Aandeel Zeeland in NL
Duitsland	527.000	5,5	2.851.000	4,0	18,5%
België	114.000	3,7	790.000	2,8	14,4%
Groot-Brittannië	8.000	3,4	1.673.000	2,1	0,5%
Frankrijk	11.000	3,2	471.000	2,1	2,3%
Rest Europa	20.000	3,9	1.783.000	2,3	1,1%
Amerika	2.000	2,1	1.005.000	2,0	0,2%
Azië	0	---	532.000	1,9	---
Australië/Pacific	0	---	94.000	2,1	---
Afrika	0	---	135.000	2,1	---
Totaal	684.000	5,1	9.335.000	2,8	7,3%

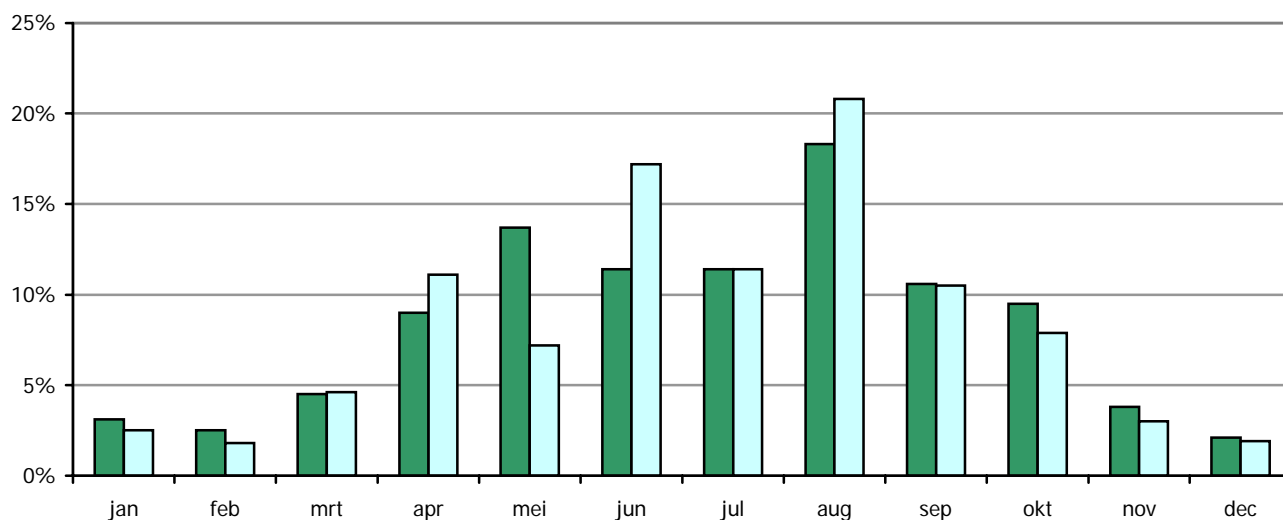
Bron: CBS

Het aandeel van Zeeland binnen het inkomend toerisme in Nederland is in 2003 gestegen van 5,9% naar 7,3%. Vooral van de Duitse en Belgische bezoekers aan ons land neemt Zeeland een belangrijk deel voor haar rekening. Voor de overige herkomstlanden speelt Zeeland slechts een zeer bescheiden rol. De verblijfsduur in Zeeland is zeer hoog vergeleken met gemiddelde verblijfsduur van een vakantie in Nederland.

In onderstaande grafiek wordt de vakantiespreiding van buitenlandse toeristen in Zeeland weergegeven voor de jaren 2002 en 2003. Tevens wordt op de volgende pagina de spreiding weergegeven van toeristen uit de belangrijkste herkomstlanden: Duitsland en België.

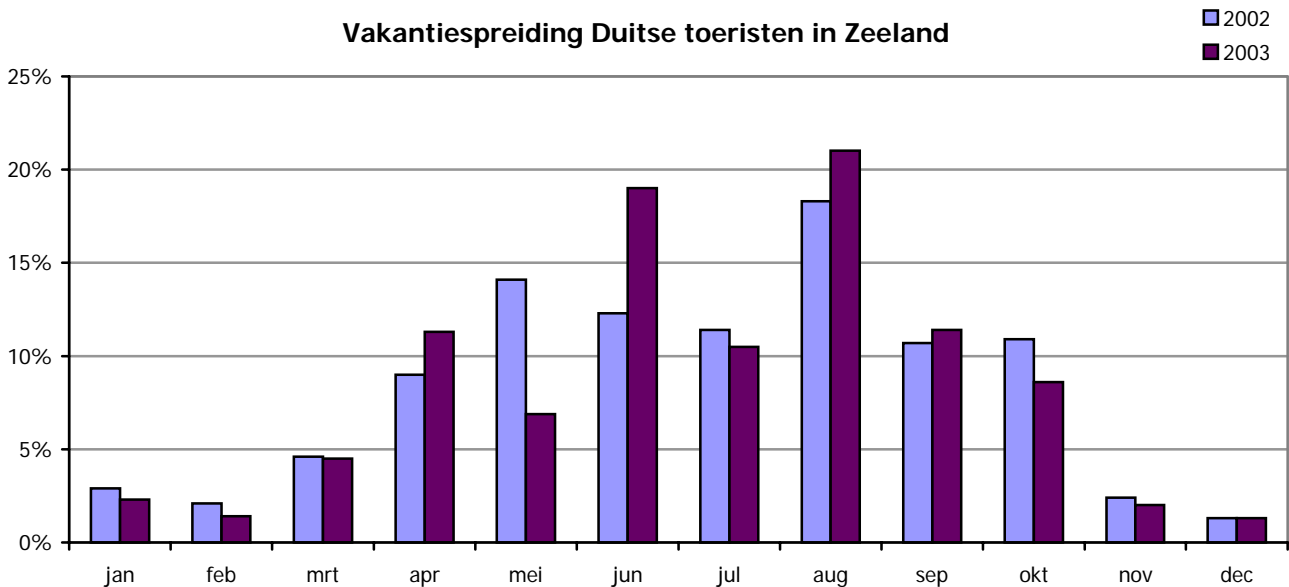
Vakantiespreiding buitenlandse toeristen in Zeeland

■ 2002
■ 2003

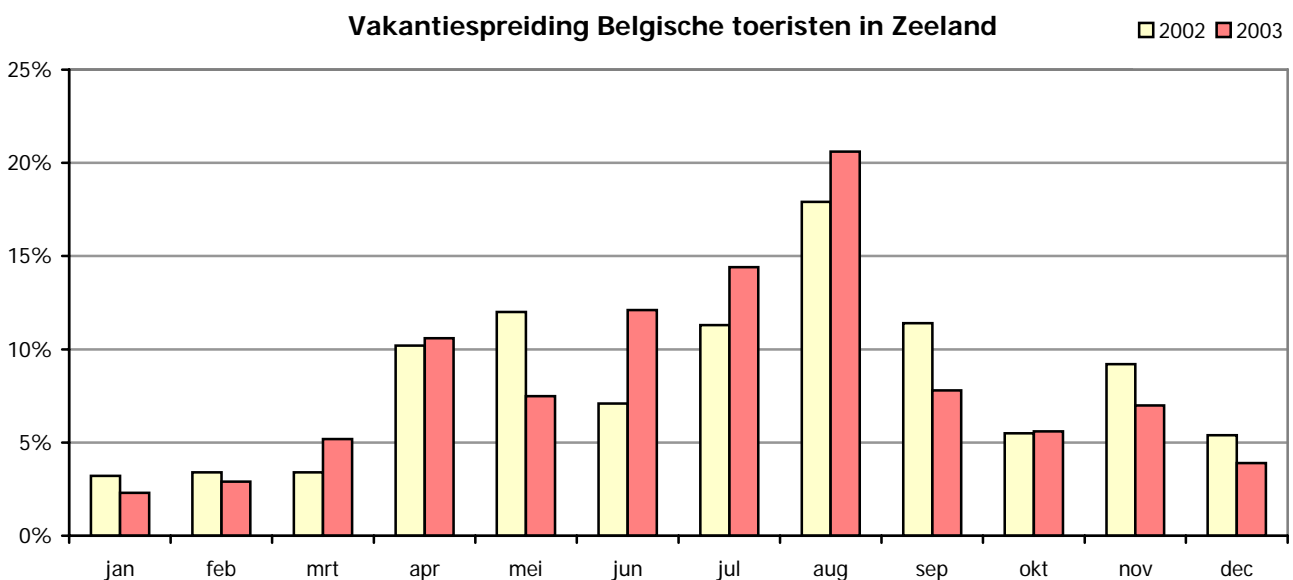

Bron: CBS

Duitsland levert ruim 75% van alle buitenlandse toeristen in Zeeland en daardoor komt hun vakantiespreiding sterk overeen met de gemiddelde vakantiespreiding voor inkomend toerisme in Zeeland. Ten opzichte van 2002 hebben april, augustus, september en vooral juni aan belang gewonnen. Mei, in 2002 nog de een-na-belangrijkste vakantie maand, heeft in 2003 flink aan belang ingeboet.

Voor de Belgische toeristen hebben juni, juli en augustus aan belang gewonnen. Ook in de Belgische vakantiespreiding heeft mei aan belang verloren, de groei vond plaats in het vroege voorseizoen, maart en april. In de wintermaanden kwamen in 2003 minder Belgen naar Zeeland.

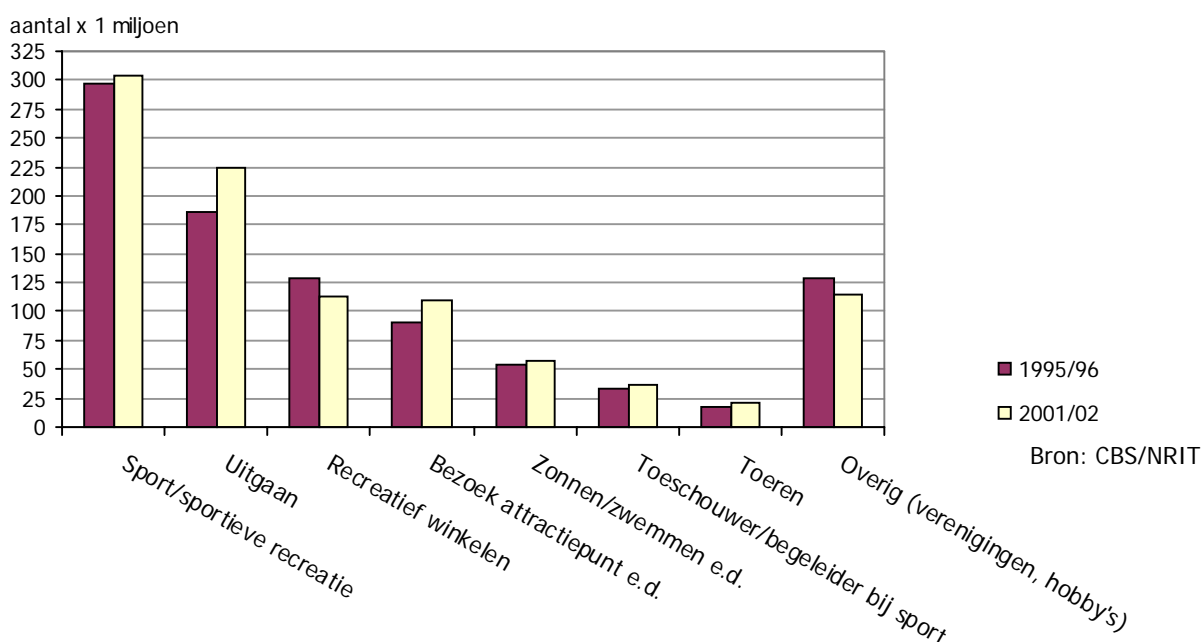
Dagrecreatie vanuit woonplaats, 2001/02

Dagtochten in Nederland

Een dagtocht is 'een recreatieve activiteit waarvoor men tenminste twee uur van huis is (zonder dat daarbij een overnachting elders plaatsvindt), exclusief bezoeken aan familie of kennissen en exclusief uitstapjes vanaf een vakantieadres.'

De Nederlandse bevolking ondernam in 2001/02 ruim 980 miljoen dagtochten, 5% meer dan in 1995/96⁵. Helaas zijn er geen recentere gegevens beschikbaar, omdat dit onderzoek slechts eens per 5 jaar wordt uitgevoerd.

In 2001/02 waren sport & sportieve recreatie en uitgaan de categorieën activiteiten die het meest tijdens een dagtocht werden ondernomen.

De top-10 van meest ondernomen activiteiten ziet er als volgt uit:

Aantal dagtochten x 1 miljoen	1995/96	2001/02
Recreatief winkelen	129,1	112,8
Verenigingsactiviteiten, hobbyclubs e.d.	97,2	83,8
Wandelen	59,4	65,9
Uit eten gaan	43,2	55,1
Bar-, cafébezoek	47,7	54,3
Fietsen	43,0	47,9
Toeschouwer/begeleider bij sport	33,1	36,3
Trimmen, hardlopen, fitness e.d.	31,2	33,4
Naar toneel, concert, ballet e.d.	23,9	31,8
Zwemmen in binnenbad	29,5	29,5

Bron: CBS/NRIT

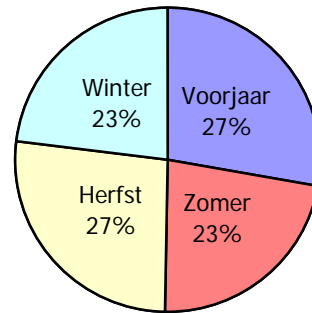
Recreatief winkelen is de meest populaire activiteit voor een dagje uit, ondanks een daling van 13%. Het verenigingsleven staat nog steeds op de tweede plaats, maar ook hier is sprake van een afname: 14%. De derde plaats wordt bezet door wandelen, dat zich mag verheugen in een toenemende populariteit: +11%.

⁵ 1995/96 betreft de periode 1 september 1995 - 1 september 1996.
2001/02 beslaat de periode 1 december 2001 - 1 december 2002.

Kenmerken van dagtochten - spreiding in tijd

De meeste dagtochten vanuit de woonplaats worden ondernomen in het voorjaar en de herfst. De ondervertegenwoordiging van de zomer wordt met name veroorzaakt door vakanties. Dagtochten vanaf het vakantie-adres komen in het volgende hoofdstuk aan de orde.

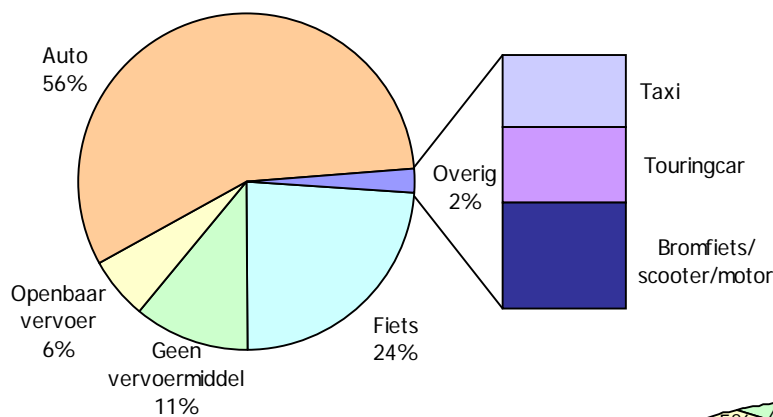
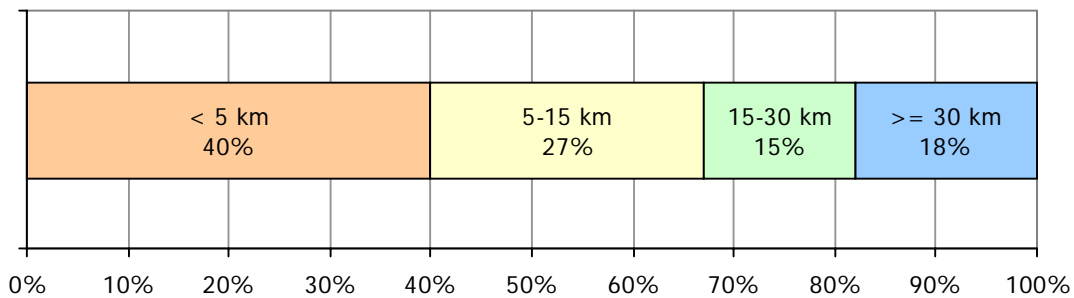
Zaterdag is de meest favoriete dag om een dagtocht te ondernemen (zie schema).

	Totaal aantal dagtochten		Gemiddeld per dag
	x 1 miljoen	%	x 1 miljoen
Zaterdag	229,7	23	4,3
Zon- of feestdag	201,8	21	3,4
Weekdag	550,0	56	2,2
Totaal	981,6	100	2,7

Bron: CBS/NRIT

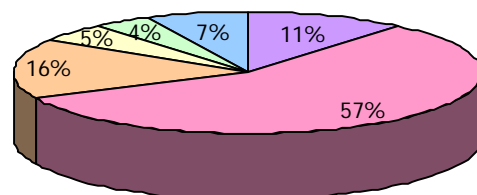
Kenmerken van dagtochten - afstand, vervoermiddel en reistijd

Het merendeel van de dagtochten vindt binnen een straal van 5 km van huis plaats, in onderstaand diagram wordt weergegeven wat de afgelegde afstand voor dagtochten is.

De auto is het meest gebruikte vervoermiddel voor dagtochten. De fiets wordt ook veel gebruikt, met name op de korte afstanden (zie diagram links).

Bij 68% van de dagtochten is de reistijd korter dan 1 uur (zie diagram rechts).

- geen vervoermiddel
- < 1 uur
- 1-2 uur
- 2-3 uur
- 3 uur of langer
- onbekend

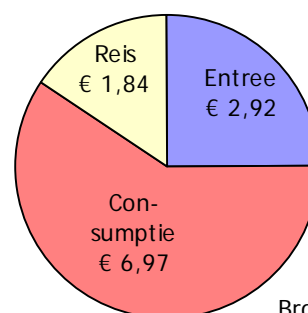
Bron: CBS/NRIT

Bestedingen in Nederland tijdens dagtochten

Activiteitscategorie	Gemiddeld per persoon per dagtocht			
	Entree	Consumptie	Reis	Totaal
Zonnen, zwemmen e.d.	€ 2,22	€ 2,56	€ 1,10	€ 5,87
Sport & sportieve recreatie				
- wandelen	€ 0,37	€ 2,90	€ 1,38	€ 4,65
- fietsen	€ 0,34	€ 3,35	€ 0,59	€ 4,27
- overig	€ 3,58	€ 3,09	€ 0,99	€ 7,66
Toeschouwer/begeleider bij sport	€ 3,00	€ 4,52	€ 2,09	€ 9,61
Toeren	€ 1,39	€ 6,13	€ 5,66	€ 13,18
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	€ 4,11	€ 6,69	€ 3,34	€ 14,14
Recreatief winkelen	€ 0,54	€ 4,99	€ 2,39	€ 7,92
Uitgaan				
- naar film, toneel, concert, ballet e.d.	€ 10,87	€ 7,29	€ 1,79	€ 19,95
- overig uitgaan (uit eten, café, disco e.d.)	€ 2,41	€ 20,83	€ 2,04	€ 25,29
Overig (verenigingen, hobby's)	€ 2,83	€ 2,53	€ 1,35	€ 6,71

Bron: CBS/NRIT

De gemiddelde bestedingen per persoon bedragen tijdens een dagtocht € 11,73. Hiernaast wordt getoond hoe dit bedrag is verdeeld over de diverse kostencomponenten: entree, consumptie en reis.

Bron: CBS/NRIT

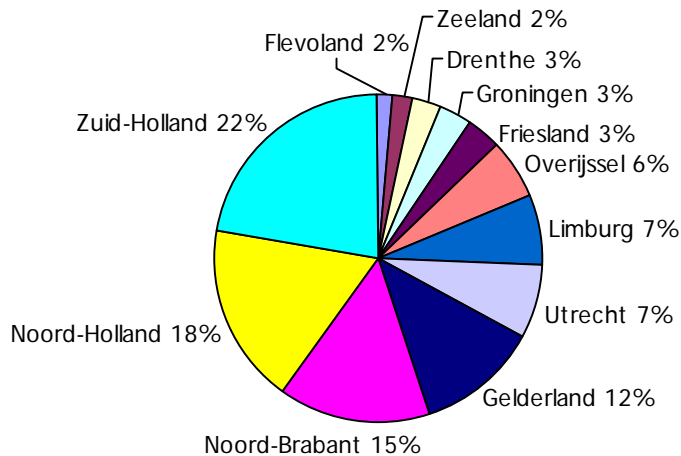
Activiteitscategorie	Aantal dagtochten in Nederland x 1.000	Bestedingen per persoon per dagtocht	Totale bestedingen
Zonnen, zwemmen e.d.	58.049	€ 5,87	€ 340.700.000
Sport & sportieve recreatie			
- wandelen	65.907	€ 4,65	€ 306.500.000
- fietsen	47.855	€ 4,27	€ 204.300.000
- overig	190.741	€ 7,66	€ 1.461.100.000
Toeschouwer/begeleider bij sport	36.301	€ 9,61	€ 348.900.000
Toeren	21.473	€ 13,18	€ 283.000.000
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	109.830	€ 14,14	€ 1.553.000.000
Recreatief winkelen	112.786	€ 7,92	€ 893.300.000
Uitgaan			
- naar film, toneel, concert, ballet e.d.	58.039	€ 19,95	€ 1.157.900.000
- overig uitgaan (uit eten, café, disco e.d.)	165.608	€ 25,29	€ 4.188.200.000
Overig (verenigingen, hobby's)	115.037	€ 6,71	€ 771.900.000

Bron: CBS/NRIT

Totaal wordt er tijdens dagtochten zo'n € 11,5 miljard besteed.

Dagtochten in Zeeland

In onderstaand diagram wordt de provinciale verdeling van de dagtochten weergegeven.

Bron: CBS/NRIT

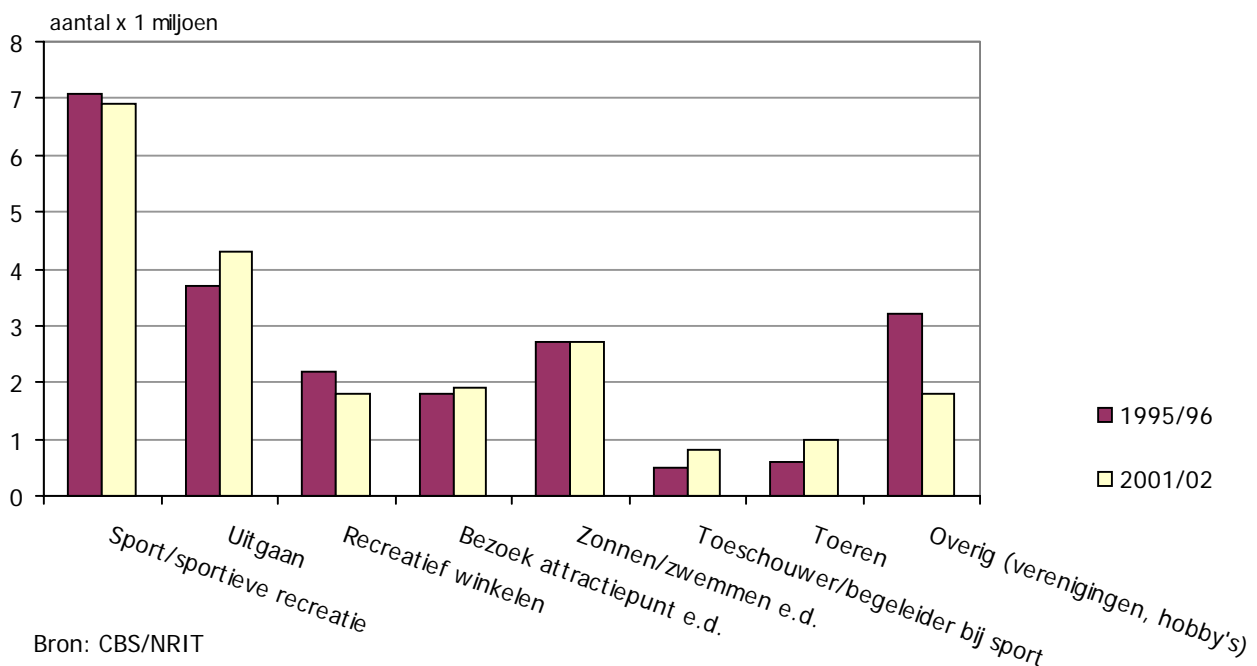
In 2002 vonden de meeste dagtochten in Zuid- en Noord-Holland plaats. Brabant bezet de derde plaats op de ranglijst. Deze top-3 is gelijk aan die van 1996.

De verdeling van het aantal dagtochten komt in grote lijnen overeen met spreiding van de bevolking over de provincies. Dit is ook logisch, gezien het feit dat de dagtochten vanuit de woonplaats worden ondernomen en veelal binnen de eigen provincie plaatsvinden.

In Zeeland werden in 2001/02 zo'n 21 miljoen dagtochten gemaakt, 2,2% van het totaal aantal dagtochten. Dit kleine aandeel kan vanuit een aantal factoren worden verklaard:

- de provincie telt slechts 2,3% van de Nederlandse bevolking;
- dagtochten vanuit het vakantieadres worden niet meegerekend;
- Zeeland telt relatief weinig attractiepunten van bovenregionale betekenis;
- Zeeland heeft relatief weinig grote (winkel)steden.

Het aantal dagtochten in Zeeland is ten opzichte van 1995/96 met 2,9% gedaald. Sport & sportieve recreatie en uitgaan zijn de categorieën activiteiten die het meest tijdens een dagtocht worden ondernomen

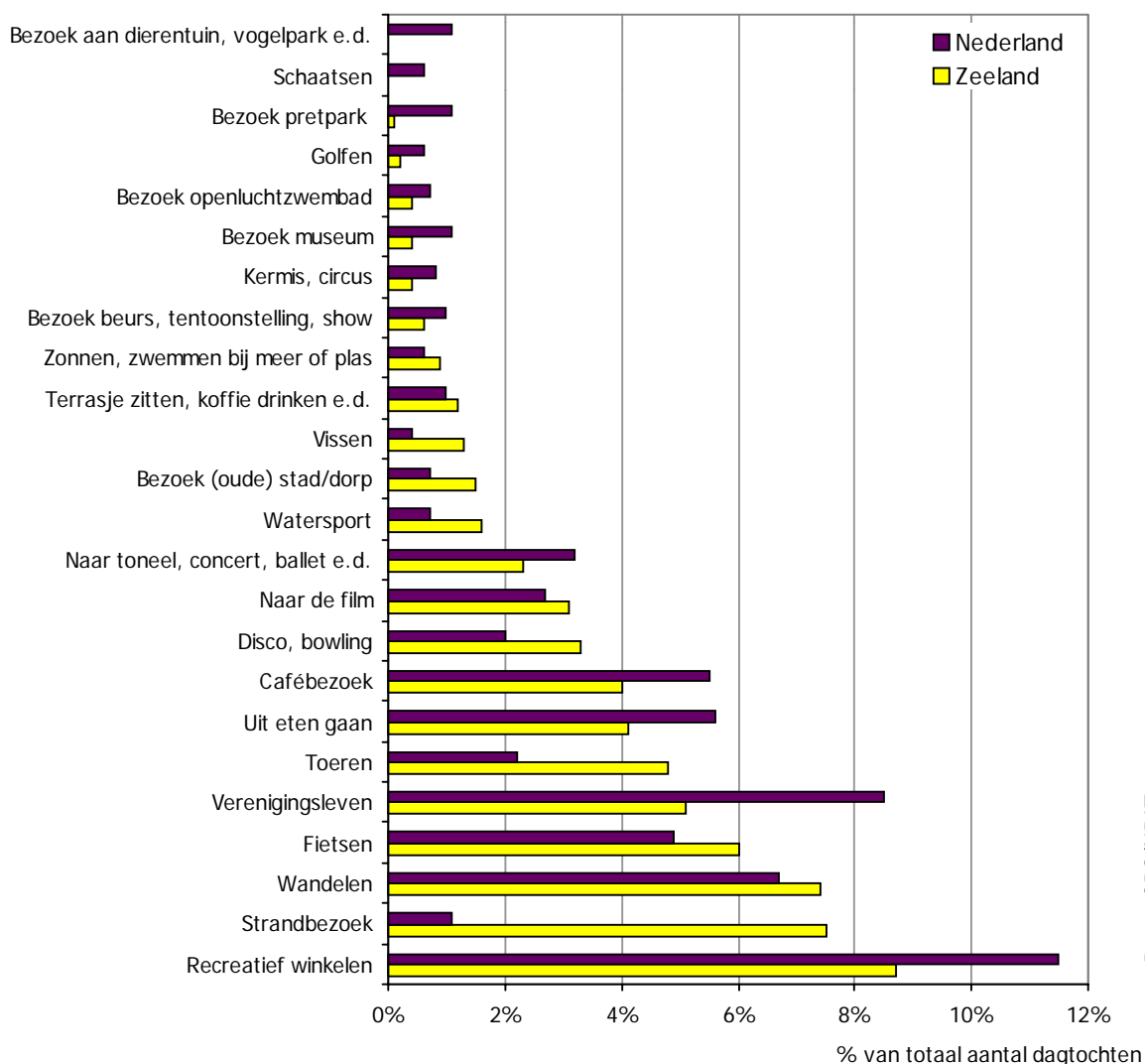
Bron: CBS/NRIT

Aantal dagtochten x 1 miljoen	1995/96	2001/02
Recreatief winkelen	2,2	1,8
Zonnen, zwemmen e.d. op het strand	1,3	1,6
Wandelen	1,7	1,6
Fietsen	1,1	1,3
Verenigingsactiviteiten, hobbyclubs e.d.	2,4	1,1
Toeren	0,6	1,0
Uit eten gaan	1,0	0,9
Bar-, cafébezoek	1,2	0,9
Toeschouwer/begeleider bij sport	0,5	0,8
Disco, bowling	0,2	0,7

Bron: CBS/NRIT

Hoewel in aantallen fors gedaald (-16%), is recreatief winkelen de populairste activiteit. Strandbezoek bezet de tweede plaats, op de voet gevolgd door wandelen. Een opvallende verandering is de fors afnemende belangstelling voor het verenigingsleven met maar liefst 55,5%. Hoewel in de meeste provincies sprake is van een terugval, is de daling nergens zo sterk als in Zeeland.

In onderstaand diagram wordt het belang van diverse dagrecreatieve activiteiten in Zeeland afgezet tegen het landelijk gemiddelde. In het diagram zijn alleen de activiteiten opgenomen waarbij er sprake is van een duidelijk verschil is tussen Zeeland en het landelijk gemiddelde.

Bron: CBS/NRIT

Strandbezoek en watersport scoren in Zeeland logischerwijze veel hoger dan het Nederlands gemiddelde. Ook de typische buitenactiviteiten wandelen en fietsen zijn in Zeeland relatief populair. Recreatief winkelen en deelname aan het verenigingsleven zijn activiteiten die in Zeeland minder worden ondernomen dan in de rest van Nederland. Het bezoek aan een café of uit eten gaan zijn eveneens activiteiten die in Zeeland relatief weinig worden ondernomen.

Bestedingen in Zeeland tijdens dagtochten

Activiteitscategorie	Aantal dagtochten in Zeeland x 1.000	Bestedingen per persoon per dagtocht	Totale bestedingen
Zonnen, zwemmen e.d.	2.666	€ 5,87	€ 15.700.000
Sport & sportieve recreatie			
- wandelen	1.570	€ 4,65	€ 7.300.000
- fietsen	1.267	€ 4,27	€ 5.400.000
- overig	4.052	€ 7,66	€ 31.000.000
Toeschouwer/begeleider bij sport	766	€ 9,61	€ 7.400.000
Toeren	1.009	€ 13,18	€ 13.300.000
Bezoek attractiepunt, bezienswaardigheid, evenement	1.932	€ 14,14	€ 27.300.000
Recreatief winkelen	1.844	€ 7,92	€ 14.600.000
Uitgaan			
- naar film, toneel, concert, ballet e.d.	1.144	€ 19,95	€ 22.800.000
- overig uitgaan (uit eten, café, disco e.d.)	3.126	€ 25,29	€ 79.100.000
Overig (verenigingen, hobby's)	1.791	€ 6,71	€ 12.000.000

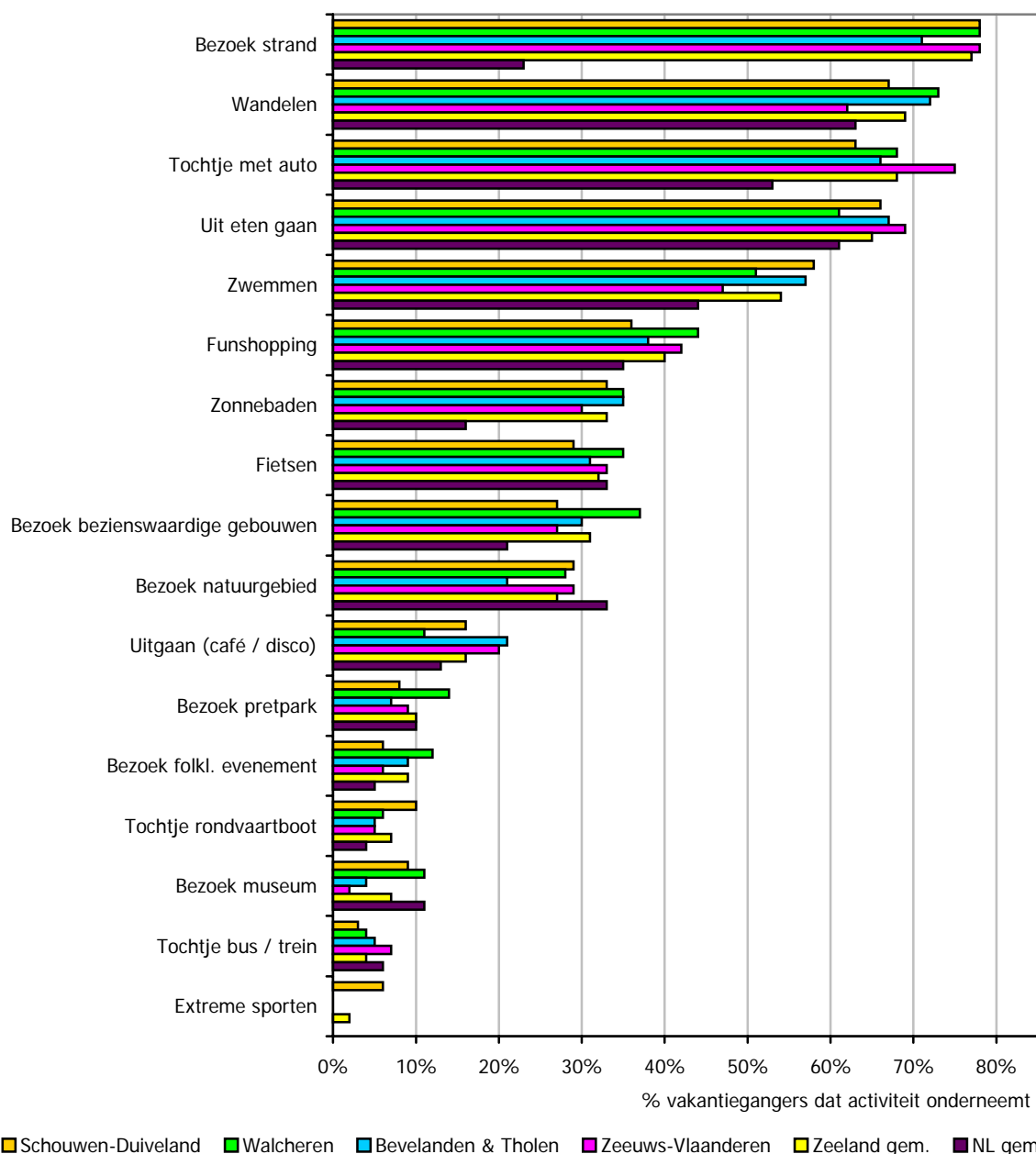
Bron: CBS/NRIT

De totale bestedingen die tijdens dagtochten in Zeeland worden gerealiseerd bedragen zo'n € 250 miljoen.

Dagrecreatie vanaf vakantie-adres, 2003

Niet alleen de eigen inwoners ondernemen dagrecreatieve activiteiten, ook toeristen die in de provincie verblijven. Hoewel hun dagjes uit lastig meetbaar zijn, is er middels het Continu Vakantie Onderzoek wel een globaal inzicht in hun activiteiten tijdens een verblijf in Zeeland.⁶

In onderstaande grafiek wordt weergegeven welk percentage van de vakantiegangers bepaalde activiteiten (onder andere) onderneemt tijdens een vakantie in Zeeland. Deze cijfers zijn per regio afgezet tegen het provinciale en landelijk gemiddelde.

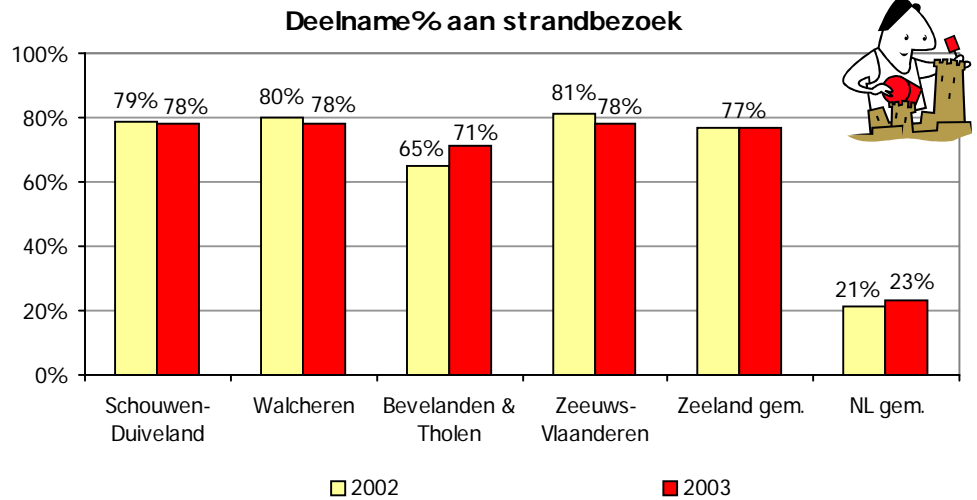

Bron: CVO

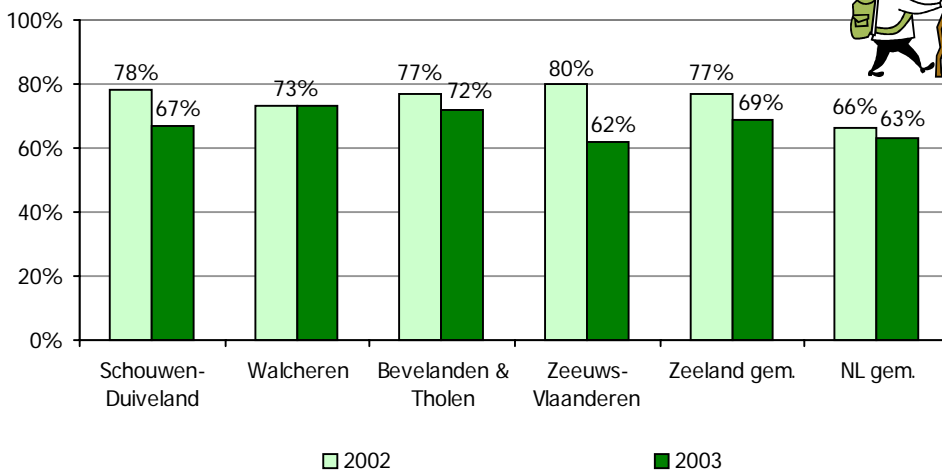
⁶ **Let op:** dit hoofdstuk behandelt dagjes uit tijdens de toeristische vakanties van Nederlanders. Dagtochten tijdens vaste standplaatsvakanties of het verblijf van buitenlandse toeristen / zakelijke reizigers zijn niet opgenomen.

Een bezoek aan het strand staat met stip op nummer één bij de Nederlanders die hun vakantie in Zeeland doorbrengen. Strandbezoek is al jarenlang één van de activiteiten die het meest ondernomen worden tijdens een vakantie in Zeeland. Het deelnamepercentage is in 2003 ten opzichte van

2002 niet veranderd. Het aan het strandbezoek gerelateerde zonnebaden is relatief gezien eveneens een populaire bezigheid tijdens een vakantie in Zeeland.

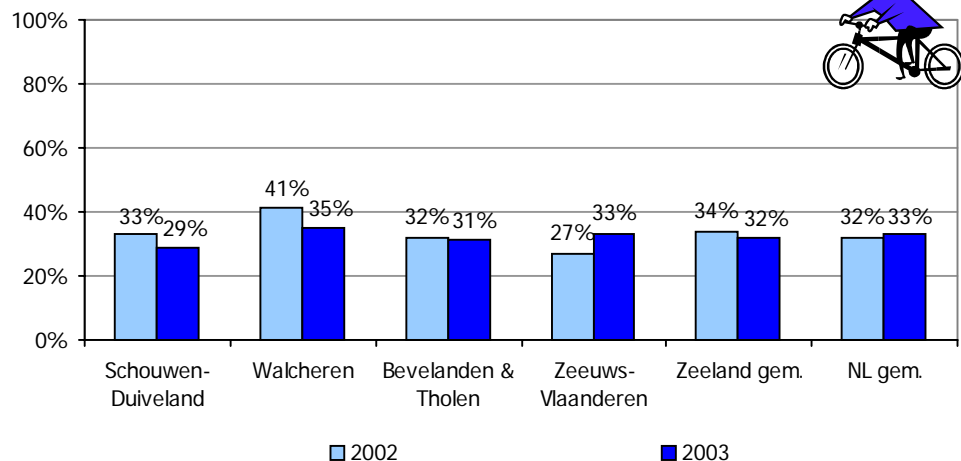
Deelname% aan wandelen

De Nederlandse vakantiegangers ontdekken Zeeland vooral wandelend, bijna 70% gaat er te voet op uit. Wandelen is in heel Nederland een populaire activiteit tijdens de vakantie. Toch is het deelnamepercentage in 2003 wat afgenomen, wellicht is dit te verklaren door de (te) warme zomerperiode.

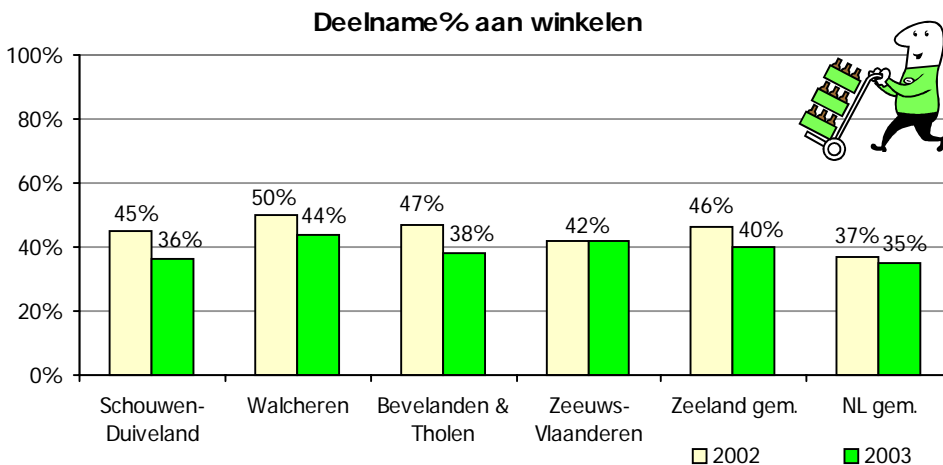
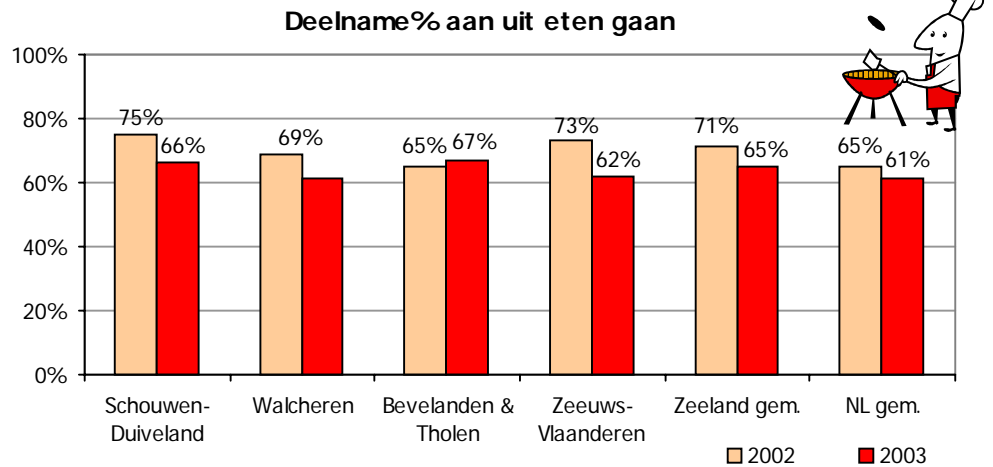
Tochtjes met de auto zijn in Zeeland eveneens erg in trek, tweederde van de gasten trekt er met de auto op uit. Voor wat betreft de fietstochten zijn de cijfers nagenoeg gelijk aan het landelijke gemiddelde.

Deelname% aan fietsen

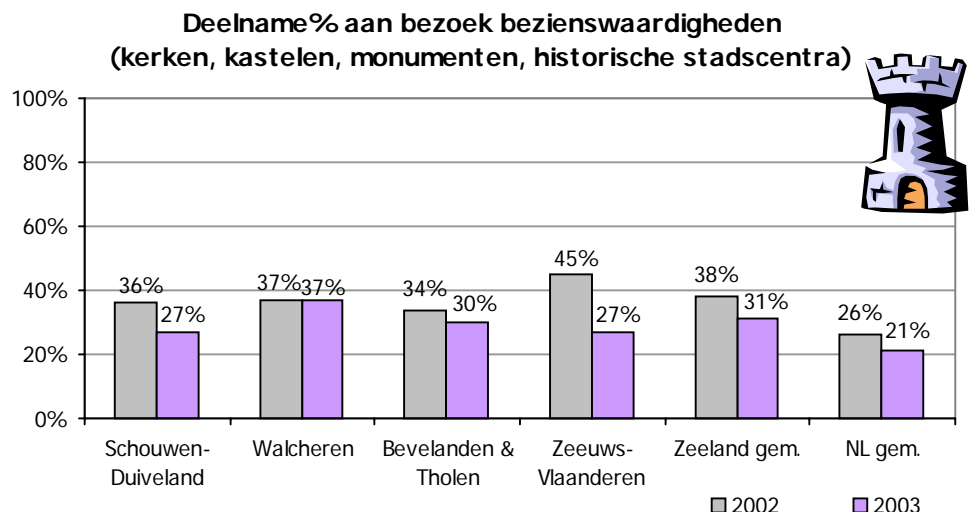
Positieve uitschieters in aantallen vakantiegangers ten opzichte van het landelijk gemiddelde zien we verder o.a. bij uit eten gaan, het bezoek aan bezienswaardige gebouwen en funshopping.

In 2003 was er sprake van een teruglopende economie, dit is onder andere zichtbaar in de stagnerende vakantiebestedingen, maar bijvoorbeeld ook in de dalende deelnamepercentages aan uit eten gaan: in 2003 gingen minder mensen tijdens hun vakantie uit eten.

Een combinatie van het warme weer en de economische situatie hebben ook effect gehad op winkeluitstapjes tijdens de vakantie: de deelname aan deze activiteit is teruggelopen.

In Zeeland zijn er nog steeds relatief meer mensen die een bezoek brengen aan bezienswaardigheden, toch is het deelnamepercentage afgenomen ten opzichte van 2002. Wellicht heeft ook hier de warmte parten gespeeld.

Ook op regionaal niveau zijn een aantal duidelijke verschillen waarneembaar. Relatief veel Nederlandse vakantiegangers op Walcheren gaan winkelen (funshopping), brengen een bezoek aan pretpark, museum of bezienswaardig gebouw of gaan naar een folkloristisch evenement. Op Schouwen-Duiveland wordt door relatief veel toeristen aan "extreme sporten" gedaan, zoals deltavliegen en sportduiken.

Bezoekersaantallen Zeeuwse attracties, 2003

Jaarlijks verzamelt het Bureau voor Toerisme Zeeland de bezoekersaantallen van allerlei attracties en evenementen in Zeeland. Onderstaand overzicht is niet volledig, maar biedt een aardige indruk van de omvang van bezoekersaantallen.

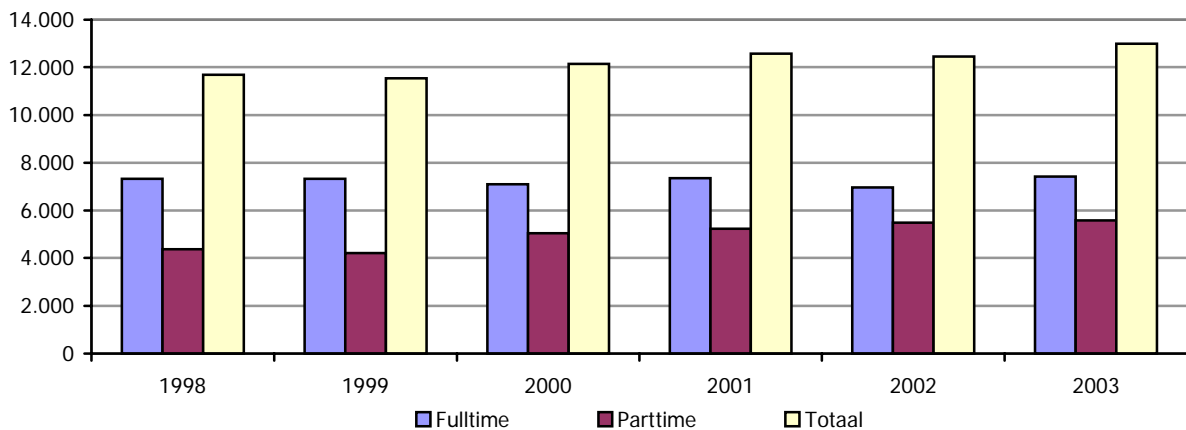
NAAM ATTRACTIE	PLAATS	2002	2003
ATTRACTIES			
WaterLand Neeltje Jans	Burgh-Sluis	320.000	306.000
Het Arsenaal	Vlissingen	200.000	190.000
Miniatuur Walcheren	Middelburg	100.000	90.000
ReptielenZoo Iguana	Vlissingen	45.700	40.000
Fiets een rondje met een pontje	Provincie	29.000	35.000
Vlindertuin Berkenhof	Kwadendamme	25.000	30.000
St. Zeeuwse Schaapskudde	Heinkensand	22.000	16.000
Boerderij "De Stelle"	Ouwerkerk	16.000	15.000
De Zeeuwse Rozentuin	Kats	15.000	15.000
Kinderkermis 't Kraaijenest	Burgh-Haamstede	16.500	13.000
Speelboerderij Pierewiet	Nieuwvliet	12.000	8.500
Sequoiahof	Vlake	gg	7.500
Ecoscope	Renesse	gg	4.300
Rondvaart Middelburg	Middelburg	gg	33.100
EVENEMENTEN			
Visserijdagen	Breskens	120.000	110.000
Mosseldag	Yerseke	30.000	45.000
Straatfestival	Vlissingen	50.000	40.000
Nazomerfestivals	Provincie	22.000	30.000
Jazz by the Sea	Domburg	17.500	25.000
Bevrijdingsfestival	Vlissingen	25.000	20.000
Mossel- en Zeebanketfestival	Middelburg	17.500	15.000
De Smaek van Zeeland	Middelburg	7.000	9.000
Nachtmarkt	Vlissingen	75.000	gg
Small Sail Festival	Vlissingen	70.000	gg
Straatfestival	Vlissingen	50.000	gg
De Ruyter Jaarmarkt	Vlissingen	25.000	gg
Strandmotorcross	Vlissingen	25.000	gg
Film by the Sea	Vlissingen	23.000	gg
Visserijdagen	Colijnsplaat	17.500	gg
MUSEA, BEZOEKERSCENTRA EN HISTORISCHE GEBOUWEN			
Museum Watersnood 1953	Ouwerkerk	22.000	50.000
Zeeuws Biologisch Museum	Oostkapelle	35.000	30.500
Maritiem & Stadhuismuseum	Zierikzee	22.000	22.800
Zeeuws Maritiem MuZeeum Vlissingen	Vlissingen	15.400	22.600
Abdijtoren Lange Jan	Middelburg	15.000	17.000
Fort Rammekens	Ritthem	15.400	11.600
Stadhuis	Middelburg	13.100	10.000
Bezoekerscentrum 't Zwin	Retranchement	8.600	7.800
Fruitteeltmuseum Kapelle	Kapelle	4.400	4.200
Zijdemuseum	Meliskerke	30.170	gg

Bron: BTZ

Werkgelegenheid, 2003

Doordat de toeristisch-recreatieve sector nogal heterogeen van aard is, is de werkgelegenheidsomvang van deze sector moeilijk vast te stellen. Het NRIT⁷ heeft de toeristisch-recreatieve sector afgebakend (zie bijlage 2). Met behulp van het RIBIZ⁸-bestand is nagegaan hoeveel volgens deze definitie de werkgelegenheid in de sector bedroeg. De peildatum voor het RIBIZ-bestand is steeds 1 mei, hetgeen betekent dat seizoenswerkgelegenheid, zoals die met name in de toeristisch-recreatieve sector aan de orde is, niet is inbegrepen.

In onderstaand diagram wordt de ontwikkeling van de werkgelegenheid van 1998 t/m 2003 weergegeven, uitgesplitst naar parttime en fulltime dienstverband.

Bron: RIBIZ/LISA

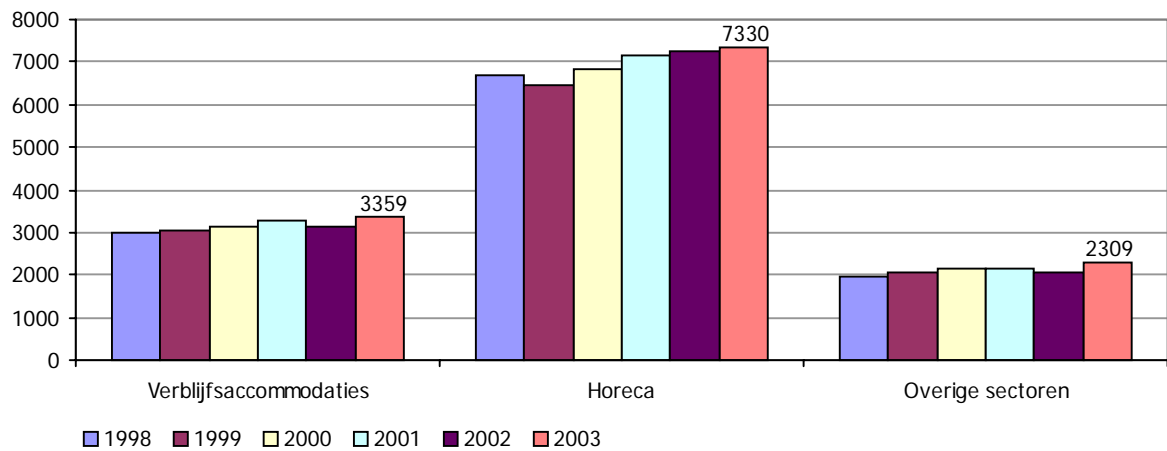
In 2003 waren er 12.996 personen in Zeeland werkzaam in de toeristisch-recreatieve sector. Op een totale werkgelegenheid van 166.231 personen scoort de sector een aandeel van 7,8%. De totale werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector vertoont daarmee weer een lichte groei, ten opzichte van 2002 groeide het aantal banen met 4,4%. Deze groei was zowel in de fulltime als in de parttime werkgelegenheid zichtbaar.

⁷ Nederlands Research Instituut voor Recreatie en Toerisme

⁸ Regionale Informatiebank Bedrijven en Instellingen Zeeland

De werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector is over 3 hoofdgroepen te verdelen.

Ontwikkeling werkgelegenheid per sector

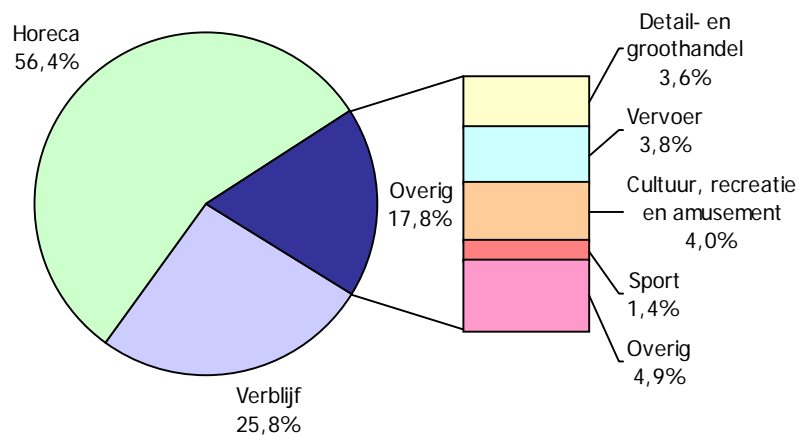

Bron: RIBIZ/LISA

De horeca kent sinds 1999 ieder jaar een lichte stijging van het aantal arbeidsplaatsen. De verblijfsaccommodaties en de overige sectoren zijn redelijk stabiel voor wat betreft het aantal werkzame personen.

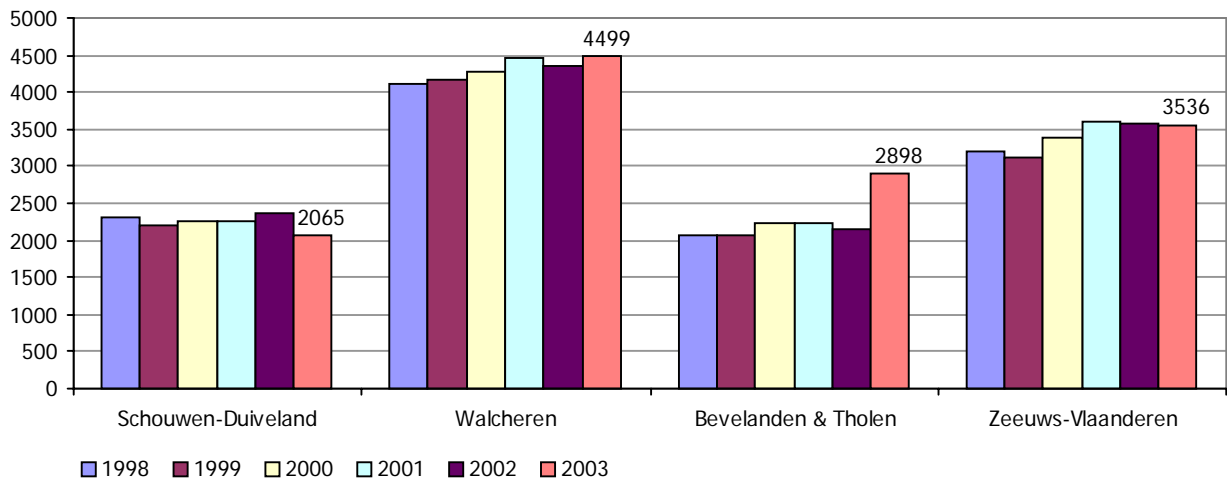
De horeca is in 2003 met 7.330 werkzame personen de grootste werkgever in de toeristisch-recreatieve branche. Ook de verblijfsaccommodaties leveren 3.359 arbeidsplaatsen en nemen dus een vooraanstaande positie in. Het gezamenlijke aandeel van de logiesverstrekkende bedrijven en de horeca is iets afgenomen van 84% naar 82%.

Verdeling werkgelegenheid naar sector in 2003

Bron: RIBIZ/LISA

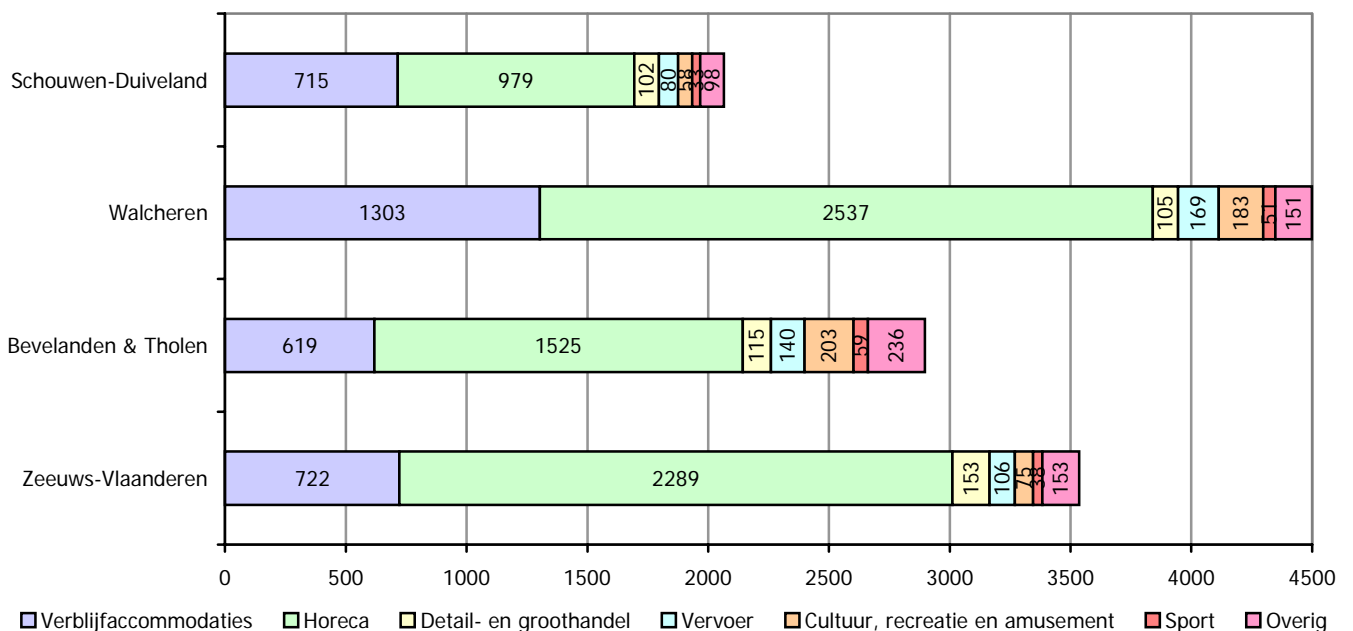
In onderstaand diagram is de werkgelegenheid binnen de toeristisch-recreatieve sector naar regio weergegeven.

Bron: RIBIZ/LISA

Walcheren kent de hoogste werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector met 4.499 arbeidsplaatsen in 2003. In de regio Bevelanden & Tholen is een flinke groei zichtbaar, op Walcheren was er eveneens sprake van groei. De overige regio's hebben in 2003 te maken met een daling van het aantal werkzame personen.

In onderstaande tabel is per regio de werkgelegenheid per sector weergegeven.

Bron: RIBIZ/LISA

Het aandeel van de sector verblijfsaccommodaties is op Schouwen-Duiveland het grootst. In Zeeuws-Vlaanderen geldt dit voor het relatieve aantal arbeidsplaatsen in de horeca. De categorieën cultuur, recreatie en amusement en 'overige sectoren' bieden in vergelijking met de andere regio's relatief veel werk in de regio Bevelanden & Tholen. Tot slot speelt in Walcheren de sector vervoer een grotere rol dan in de andere regio's.

Bronvermelding

Bij het samenstellen van deze rapportage is gebruik gemaakt van de volgende bronnen:

- ❖ Continu Vakantie Onderzoek, 2004
- ❖ "CVO Holiday Tracker" - Scanmar en CVO 2004
- ❖ "Dagrecreatie in Nederland 2002/2003" - NRIT, 2003
- ❖ "Deltagids 2003" - Bureau voor Toerisme Zeeland, 2003
- ❖ "Horeca in Cijfers" - Bedrijfschap Horeca & Catering, 2003
- ❖ LISA Vestigingenregister, 2004
- ❖ Statline (website statline.cbs.nl) - Centraal Bureau voor de Statistiek, 2004
- ❖ "Toerisme in Nederland. Het gebruik van logiesaccommodaties" - Centraal Bureau voor de Statistiek, 2003
- ❖ "Trendrapport toerisme, recreatie en vrijetijd 2002-2003" - NRIT, 2003
- ❖ "Werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector (TRS) in Zeeland 1995-2002" - Provincie Zeeland, afdeling Economie, 2002

Een toelichting op onderzoeksmethoden, definities en gebruiksmogelijkheden van de bovengenoemde bronnen is opgenomen in het "Handboek toeristisch-recreatieve gegevensbronnen", gezamenlijk opgesteld door de Provinciale Bureaus voor Toerisme in Brabant, Limburg en Zeeland.

Bijlage 1: Omschrijving sociale klasse

Zoals reeds eerder beschreven komt de indeling naar sociale klasse tot stand op basis van twee criteria:

beroepsgroep hoofdkostwinner;
opleiding hoofdkostwinner.

Er worden vijf klassen onderscheiden, hieronder wordt weergegeven welk percentage van de Nederlandse bevolking tot de betreffende klasse behoort:

A	(hoog)	16%
B-boven	(tamelijk hoog)	35%
B-onder	(middenklasse)	19%
C	(tamelijk laag)	31%
D	(laag)	

Het onderstaande schema geeft een globale omschrijving van de afzonderlijke klassen:

Opleiding	HW	HB	HA	MB	MA	LB	LA	Onbekend
Beroep								
Bedrijfshoofd 10+	A	A	A	A	A	A	A	A
Bedrijfshoofd 9-	A	A	A	A	Bb	Bo	Bo	Bo
Vrije beroepen	A	A	A	A	Bb	Bo	Bo	Bo
Boeren en tuinders	A	A	A	A	Bb	Bo	Bo	Bo
Hogere employees	A	Bb	Bb	Bb	Bb	Bo	Bo	Bo
Middelbare employees	A	Bo	Bo	Bo	Bo	C	C	C
Lagere employees	A	Bo	C	C	C	C	C	C
Geschoolde arbeiders	A	Bo	C	C	C	C	C	C
Ongeschoolde arbeiders	A	Bo	C	C	C	C	D	D
Geen opgave	Bo	Bo	C	C	C	D	D	D
Huisvrouw en student	Bo	Bo	C	C	C	D	D	D

Toelichting van gebruikte afkortingen voor opleiding

HW: Wetenschappelijk onderwijs (doctoraal)

HB: Hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs (kandidaats)

HA: Hoger algemeen en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs

MB: Middelbaar beroeps onderwijs

MA: Middelbaar algemeen voortgezet onderwijs

LB: Lager beroeps onderwijs

LA: Lager onderwijs

Bijlage 2: Afbakening toeristisch-recreatieve sector

Het NRIT heeft met behulp van de activiteiten codering (SBI '93) van het CBS een afbakening gemaakt van de toeristisch-recreatieve sector. Hierbinnen kan onderscheid worden gemaakt in zeven activiteitengroepen (zie kolom 'groep'), te weten:

1. detail- en groothandel
2. logiesverstrekking
3. horeca
4. vervoer
5. cultuur, recreatie en amusement
6. sport
7. overig

Per activiteit is bovendien aangegeven in welke mate de werkgelegenheid wordt meegeteld voor de toeristisch-recreatieve sector (zie kolom 'weging'). Voorbeeld: de werkgelegenheid in de branche 'vervoer per spoor' kan niet volledig aan de toeristisch-recreatieve sector worden toegerekend, maar een deel ervan is zeker gerelateerd aan de sector.

SBI-code	Omschrijving	Weging	Groep
50500	benzineservicestations	10%	1
51472	groothandel in watersportartikelen	100%	1
51473	groothandel in kampeerartikelen	100%	1
52432	detailhandel in lederwaren en reisartikelen	30%	1
52481	detailhandel in fotografische artikelen	30%	1
52486	detailhandel in watersportartikelen	100%	1
52487	detailhandel in sportartikelen	100%	1
52488	detailhandel in kampeerartikelen	100%	1
52489	detailhandel in caravans	100%	1
55110	hotel-restaurants	100%	2
55120	hotels, pensions en conferentieoordn	100%	2
55210	jeugdherbergen, -hotels, kamphuizen e.d.	100%	2
55220	kampeerterrinen	100%	2
55230	vakantiehuisjes, -bungalowparken en overig	100%	2
55301	restaurants	100%	3
55302	cafeteria's, lunchrooms, snackbars e.d.	100%	3
55303	ijssalons	100%	3
55400	cafés e.d.	100%	3
60100	vervoer per spoor	10%	4
60220	ongeregeld personenvervoer per taxi	10%	4
60230	ongeregeld personenvervoer per autobus	100%	4
61204	passagiersvaart en veerdiensten	10%	4
62000	vervoer door de lucht	10%	4
63230	luchthavens en diensten n.e.g.	10%	4
63301	reisorganisatie	100%	4
63302	reisbemiddeling	100%	4
63303	overige bemiddeling en info	100%	4
92130	vertoning van films	100%	5
92321	theaters, schouwburgen en concertgebouwen	100%	5
92322	evenementenhallen	100%	5
92331	kermisattracties	100%	5
92332	recreatiecentra	100%	5
92343	overig amusement n.e.g.	100%	5
92521	kunstgalerijen en expositieruimten	100%	5
92522	musea	100%	5
92531	dieren- en plantentuinen, kinderboerderijen	100%	5
92532	beheer van natuurgebieden	100%	5

vervolg op volgende pagina

SBI-code	Omschrijving	Weging	Groep
92611	zwembaden	30%	6
92612	sportaccommodaties	30%	6
92620	overige sport	30%	6
35120	nieuwbouw en reparatie van sport- en recreatievaartuigen	100%	7
71101	verhuur van personenauto's	10%	7
71210	verhuur van overige transportmiddelen over land	30%	7
71220	verhuur van schepen	30%	7
71402	verhuur van sport en recreatieartikelen	100%	7
92710	loterijen en kansspelen	100%	7
92721	exploitatie van amusement- en speelautomaten	100%	7
92722	overige recreatie n.e.g.	100%	7
93040	sauna's, zonnebanken, massagesalons e.d.	100%	7